Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Journael ende historis verhael van de reyse gedaen by oosten de Straet le Maire, naer de custen van Chili, onder het beleyt van den heer generael Hendrick Brouwer, inden jare 1643 voor gevallen, vervatende der Chilenen manieren, handel ende ghewoonten

https://hdl.handle.net/1874/227270

JOURNAEL
Ende
Historis verhael van de Reyse gedaen by Gollen de Straet le Maire, naer de Custen van Chili, onder het beleyt van den Heer Generael
HENDRICK BROUWER,
Inden Jare 1643 voor gevallen/

Vervatende

Der Chileſen manieren, handel ende ghewoonten.

Als mede

Een beſchryvinghe van het Eylandt Eso, ghelegen ontrent dertigh Mylen van het machtigh Rijcke van Japan, op de hooghte van 39 graden, 49 minuten, Noorder breete; ſoo alſt eerſt in 't ſelvige jaer door het Schip *Caſtricom* bezeylt is.

Alles door een Liefhebber uyt verſcheyden Journalen ende Schriften te ſamen geſtelt/ ende met eenighe Kopere Platen verrijckt.

Tot AMSTERDAM,

Gedruckt by BROER JANSZ, woonende op de Nieu-zijds Achter-burghwal/ inde Silvere Kan. Anno 1646.

Historis verhael/ Van de Voyagie gedaen by Oosten de Strate *le Mair*, naer de Custen van *Chili*, onder het beleyt van den E. Generael *Hendrick Brouwer*, voorgevallen inden Jaren 1642 en 1643.

GElijck de Voghels om in de lucht/ende de Visschen in 't water te swe- 1642.
ven/voort ghebracht; alsoo schijnen de Nederlanders/om hare oude Vryheden te beschermen/ghebooren te zijn. Onder alle Helden dan/die tot sulck haer hebben laten ghebruycken/ ende het leven daer voor te pande stelden/ is desen onsen Manhaftighen Generael Hendrick Brouwer gheen van de minste geweest/ gelijck syne voorighe ende dese naervolghende daden genoeghsaem betuyghen. Hy dan het Gouvernement Generael inde Oost-Indien ten synen tijden loffelijck bedient hebbende/ ende weder in 't Vaderlandt ghekomen zijnde/ om sijn oude daghen in Vrede over te brenghen/heeft niet konnen rusten/ maer altijdt besigh gheweest yets te overlegghen waer mede hy sijn Vaderlandt dienst/ ende onse algemeyne Vyandt (den Castiliaen) afbreuck soude konnen doen. Om dan sulck in 't werck te stellen/ soo heeft hy de E. Bewinthebberen van de Geoctroyeerde Nederlandtsche West-Indische Compagnie (waer van hy mede een aensienlijck lidt was) dese sijne

naervolgende aenslagh op Chili te kennen gegeven/niet naerlatende sijn Persoon tot uytvoeringe van de selvige op te offeren. Sulcx dan by sijn mede-broeders/ met advijs van de Hooge Overheyt goedt gevonden zijnde; soo is hy tot belept van de selvige/met een Vloot van drie welgemonteerde Schepen/ naer Pfarnabuco gedestineert/ om met sijn Excell. Graef Mauritz van Nassouw, Gouverneur Generael over des Compagnies Conquesten aldaer/ nevens sijne Raden/ dies aengaende wyder te beraden.

1642. November 6. Tot welcken eynde dan in Texel zeyl-reed lagen de Schepen Amsterdam, Eendracht, Abrahams Offerhande, nevens de Swaen ende Neptunis, naer andere plaetsen in de West-Indien ghedestineert; soo begon de windt den 5 November Z. Z. Oost te wayen/doch slappelijck/ des niet teghenstaende quamen de Loots-luyden op den 6 dito aen boort/ ende wierden des naermiddaeghs de Anckers ghelicht/om van Texelsreede naer 't Nieuwe-diep te loopen; vier Straets-vaerders/ twee Oorlogh-schepen/ nevens noch eenighe anderen by haer zijnde. De Wint hem dan in 't Z. Oosten vast gheselt hebbende/doch met een labbere-koelte/soo is Resolutie ghenomen den 7 dito des morgens de zeylen te vellen/ om Zee te kiesen/ vijfthien Schepen sterck zijnde: des voormiddaegs ten thien uren buytens gaets wesende/ soo vernamen uyt de Loots-luyden/ hoe de Vloot uyt Moscovien komende/ 18 Schepen sterck/ doch maer twee Oorlogh-schepen tot Convoy hebbende/ voor 't Landt van de Duynkerckers bespronghen was de Oorloghs Capiteynen/als Hasevelt ende Roo-boon, te seer besigh zijnde haer selven te redden/ als ghebleecken is/ dat 't Schip van Hasevelt, (hy eerst gesneuvelt zijnde) nevens neghen Coopvaerders het moesten besuren; Roo-boon hem treffelijck weerende/ salveerde de resterende Schepen in 't Vlie: Des naermiddaeghs saghen N. West van haer vier zeylen/die haer cours naer de ondiepte stelden/ sonder die te komen verkennen; tegens den nacht zijn alle de zeylen by gestelt/

stelt / cours Zuyd-West wel soo Westelijck loopende. 1642. Novemb

Den 8 dito met de selvige windt ende cours voorts zeplende/soo vermisten haer Straets-vaerders ; des presumeerden datse het op de Ly ghesmeten hadden / om eenighe van haer Compagnie / die noch binnen ende niet klaer waren / te verwachten; saghen mede in Ly drie zeplen/waer van haer achterste man het eene verpraapde / bevonden het Convoyers te wesen / die haer toe-riepen dat de Duynkerckers sterck om de West in Zee waren/vernamen als doen veel ravelinghen van Stroomen / dat ondiepten meynden te zijn / dan het Loot gheworpen hebbende/bevonden 6. 8. à 10 vadem zant-gront; des naermiddaeghs Grevelingen ende Calis in't ghesicht bekomende/'s nachts het langs de Fransche Cust/ W. Z. West/ ende Z W. ten Westen / met een Z. Oosten windt latende door staen.

Aldus met windt als vooren voort zeplende / hadden den 11 dito des morgens Lesero N. N. Oost ontrent acht Mijlen/ende de Sorles N. W. ten Westen seven Mijlen van haer: als doen verpraeyden het Schip Amsterdam een Boot dat mede van haer Compagnie was/ ende niet volgen konde/ des sp hem een Touw toewierpen ende sleepten / doch alsoo den windt teghens den avont seer verhief / soo dat de Marszeyls ter halver stengh stonden/ende teghens den nacht Noorden schietende/waren ghenootsaeckt't selvige te verlaten/haer cours Z. West aenstellende.

Op den 12 dito hadden een betrocken lucht / en cours als vooren; met het opkomen van de Son vernamense ontrent 2 Mijlen van haer vier zeplen / die haer ghewaer worende/ cours van haer af stelden; doch alsose haer niet groot en dochten/ ende langh over ende weder hengelde/soo presumeerdense het Turcrse Zee-rovers te wesen/ en haddense niet soo kloeck in't zeplen geweest/ souden haer best gedaen hebben die te veroveren.

Den 16 dito/cours als voren/ des naermiddaeghs kregense

upt den Noorden een harden storm/ soo datse het met een schoover-zeyl moesten bp steecken / dies het Schip Amsterdam soo vreesselijck slingherde / dat wederzijds het boort onder water raeckte / sulcx dat de Kock niet te vper gaen konde/ deelden derhalven ses Kasen onder het Volck upt.

Novemb

Den 17 dito het weder wat besadight zijnde/ soo vermisten sp het Schip Abrahams Offerhande; Des middaeghs kreghense de hooghde van 40 Graden 36 minuten/ dies sp haer cours veranderden/met eenen N. N. Oosten Windt Zupden aen loopende.

Den 19 dito/ des middaeghs bevonden haer hooghte van 36 Graden 9 minuten/ alsdoen schoot de Windt in 't Westen/ met veel Reghens/Donder ende Blixem/doch behielden haer cours Z. W. ten Westen.

Sien Madera.

Den 21 dito/redelijck weder/doch variable winden/saghen met den dagh het Eylandt Madera, 's middaeghs gisten de hooghte van 32 graden 11 minuten: des naermiddaegs mop weder zijnde / soo voer den Heer Generael aen de Schepen Eendracht ende Neptunis, om weghen een spoedighe reyse (sonder verversinghe te soecken) ende eenparighe cours te resolveren.

Sien Palma.

Den 24 dito / hadden des middaeghs met een Z. Ooste windt ende Z. Wester cours de hooghte van 29 graden 49 minuten/alsdoen vermisten sp haer Schip Neptunis, ende sagen het Eylandt Palma voor upt/ daer se naer toe liepen: onderwijlen een Touijn vier voeten langh gevangen zijnde.

Op den 25 dito / met variable winden / namen de hooghte van 28 graden 23 minuten; alsdoen vermisten sp upt haer gheselschap het Schip de Swaen, naer Cabo-Verde ghedestineert.

Den 29 dito/hadden met O. N. Oosten windt/mop weder/ ende een goeden voortgangh/hebbende de hoogte van 18 graden 28 minuten/ om welcke voortgangh te behouden/ so wiert ghereselveert Zupden aen te gaen/om de leuten te mpden die

S. Jagos

S. Jagos Eylanden geven/en alsoo by Oosten Isla de Sal: Bonavesta ende Mayo heen te komen : Bonavesta des anderen daeghs eerst door het Schip Eendracht in 't gheseicht bekomende. Novemb

In deser ghestalte haer reys ende cours met diversche winden vervorderende / somwijlen Hayen/ Albecoretten/ ende andere Visschen vanghende/ soo gebeurde het op den 13 December/datse inde morgenstont (de Z. Oosten koelten wackerende) drie groote Hayen (yeder ontrent 8 voeten langh) vingen/ een van de selvige hadt een Engelsche Muts inde Kobb' / die een van de Maets een uur ofte twee te voren over boort hadt laten vallen. Decemb.

Den 15 dito des nachts passeerden sy de Linia Æquinoctialis, des middaegs haer bevindende op de hooghte van 50 minuten/zynder breete ; gestadigh veel Bonyten ende Albecoretten vangende/ alsoo die by menighten in 't baer-water swommen. Passeren de Linia Æquinoctialis,

Den 19 dito in 't dagh-quartier vernam het Schip Eendracht Landt / dies het tot Seyn een Canon-schoot dede/ zijnde de Bay da Treicaon, by Noorden Parayba, waer over het wenden/om op het ruym te komen/ de windt O. Z. Oost zijnde/ hebbende de hooghte van 6 graden 20 minuten zynder breete. Des nachts langhs het Landt heen zeylende/ soo bevondense haer den 20 dito voor de Riviere Parayba, daer een Boot uyt naer haer toe quam / des den Heer Generael sijn kleyne Schuyt liet uyt setten / die naer haer toe roeyden / de Boot het onderwijlen met kleyne zeylen van de wal af houdende / om het Boot in te wachten / maer siende dat het van haer af zeylde / soo schouden de Schuyt weder aen boort / te meer de windt begon te wackeren/het Boot onderwijlen ghesmeten hebbende/bevonden 10 a 12 vadem kegel-grondt. Sien de Brasilische Cust.

Den 21 dito des nachts Cabo Blanco gepasseert zijnde/ soo sagense inden dageraet te Loofwaerts van haer twee zeylen/ die soo 't scheen op haer aen quamen/ende daer naer cours met haer

1642. Decemb. haer ghelijck stelden / doch bleven onbekent / dan bemerckten datse Prince Vlaggen voerden: vingen alsdoen inde morgenstont een Konings-visch / zijnde seer goet van smaeck: kregen des middaegs de hooghte van 7 en een half graet; naermiddaeghs warense recht voor Tamaraca, krijghende des avonts de Stadt Olinda (op een hoogen Bergh leggende) in 't gesicht.

Sien Olinda.

Den 22 dito des morgens met de Landt-wint wepnigh voortgangh makende / so bequamense die weder als voré / met welcken sy naermiddaeghs op de Reede van Pernambuco arriveerden / nevens de Schepen Eendracht ende Abrahams Offerhande, dat voor een dag ofte twee van haer af gedwaelt was / als mede een Galjoot / zijnde dit de twee zeplen die op gisteren ghesien hadden: Den Schipper van 't Galjoot aen den Heer Generael Brouwers voort ontboden zijnde / verklaerde te komen upt de Marenion, zijnde acht a neghen weecken onder wegen geweest; dat de selvige plaetse 12 dagen voor sijn vertreck van de Portugesen / door haer revolte beleghert was: settent alsdoen met het Schip Amsterdam op 8 vadem waters / hebbende het Casteel N. W. ten Westen / ende de Stadt Olinda Noorden van haer leggende; vonden aldaer soo op de Reede / als binnen het Recif / dese naervolghende Schepen leggen / de Blaeuwe Haen, Vlissinghen, den Orangien-boom, Vtrecht, Elias, 't Hart, de Zayer, Ter-Veere, Ommelandia, Leyden, Haerlem, de Princesse, de Swaen, de Melck-meyt, Groote Gerrit, Oliphant, 't Lam, Prins van Portugael, de Hope, Nantes, Medenblick, het Jacht de Gulde Reede, den 21 passado upt Guinea met 154 Negros ende 10000 ponde Oliphants Tanden gekomen, noch de Jachten / de Dolphijn, 't Cabrit, ende de Hasewindt; teghens den avont arriveerde daer mede voor de Camer van Delft 't Schip de Hinde, ende Noort-Hollandt. Den Heer Generael voer des avonts aen Landt / dies alle de Stucken op de Baterpen los ghebrandt wierden.

Komt voor Parnabuco

Den

Den 31 dito tegens den avont zeylde het Schip de Blaeuwe Haen naer de Marenion, nevens noch acht Barcken/ op hebbende den Colonel Hinderson met 300 Soldaten/ om de selvige plaetse tegens de Portugesen te defenderen. Tot dato doende gheweest zijnde met de Schepen te lossen/ soo isser te Lande resolutie ghenomen op des Heeren Generaels voor-hebbende dessepnen/ ende besloten dat hy Generael Brouwer met vier Schepen ende een Jacht ter eerster gheleghenthepdt naer de Custen van Chili souden vertrecken. 1642. Decemb.

Den gunstighen Leser sal ghelieven te letten, dat den principaelsten houder deser Journalen tot *Parnabuco* toe, op het Schip *Amsterdam* geweest, ende als nu op het Jacht den *Dolphijn* overgegaen is.

Den 4 Januarij 1643 zeylden van het Reciff het Schip den Eliphant, gedestineert naer Portugael, nevens een andere Flupt naer de West-Indien. Gelijck mede den 6 dito daer aen de Schepen Amsterdam ende Eendracht naer het Eylant S^t. Alexo vertrocken/ om haer van Water ende Brandthout tot de aenstaende repse te voorsien. 1643. Ianuarius

Den 8 dito is den principael houder deses Journaels op het Jacht den Dolphijn van Hoorn overghegaen/ende is het Schip Vlissingen voorts naer S^t. Alexo mede vertrocken.

Den 10 dito des naermiddaeghs zijn de Jachten den Dolphijn ende Winthondt, nevens twee Barcken met 350 Soldaten van 't Reciff op de Reede geloopen/van waerse des midder-nachts met een O. N. Oosten windt t'zepl ginghen/haer cours Zunden aen stellende / hebbende den 11 dito de Caep S^t. Augustijn W. N. West van haer/ende sagen des morgens ontrent 10 uren een Caraveel te louvert van haer / 't welcke sy presumeerden upt de Bay de Todos los Sanctos te komen/ stellende sijn cours N. West aen/des avonts ontrent vijf uren achter het Eylandt S^t. Alexo ten Ancker komende / daer de

1643. Ianuarius

Schepen Amsterdam, Vlissingen, Eendracht, ende de Orangie-boom geset vonden.

Den 12 ende 13 dito voorts besigh zijnde haer Water/ Brantwijn ende andere noodsaeckelijckheden tot de aenstaende repse in te nemen.

Den 14 dito eenighe Barcken/ met haer ghekomen/ weder naer het Reciff vertreckende.

Gaen t'zeyl nae de Zuydzee.

Den 15 dito dan voor S^t. Alexo zeyl-reede leggende / soo geboodt den Heer Generael des morghens een schoot te schieten/ zijnde het Seyn waer op de Heeren Raden E. Harckmans ende E. Crispijnsen te Scheep souden komen / alsoo sy tot Serinhaem lagen en wachten. Sy dan naer den middagh aen boort ghekomen zijnde/ soo heeft de Vloot des avonts ten vijf uren haer Ancker gheligt; bestaende uyt dese naervolghende Schepen: Amsterdam, als Admirael / daer op varende de Heer Generael Hendrick Brouwer. Vlissinghen, als Vice-Admirael/ daer op zijnde de Heer Elias Harckmans. Het Schip de Eendracht, ophebbende de Heer Elbert Crispijnsen. De Orangie-boom, ende het Jacht den Dolphijn; des nachts met een O. N. Oosten windt cours Z. Z. Oost aengaende/ om op de ruymte te komen.

Den 16 dito/ windt ende cours als voren/ hadden des middaeghs de hooghte van 10 graden/ 2 minuten. Op dato wiert het volck dit naervolghende Kantzoen toe ghevoeght: yeder Man een Kaes eens; ter Weeck 3 pont hart Brood een mutsjen Azijn/ een half pont Boter / een Flap-kan Waters des daeghs: dzie vierendeel ponts Vleesch des Sondaeghs/ anderhalf vierendeel Backeliauw des Maendaegs ende des Woensdaeghs / een vierendeel ponts Stockvisch des Dingsdaeghs ende des Saterdaeghs/ graeuwe Erweten nevens dzie vierendeel ponts Specks des Donderdaeghs; voorts soo veel Goet als alle morgen aen den Back kan geconsumeert werden.

Het Kantzoen.

Den 18 dito met een Oosten Windt mop weder/ cours Z. ende Z. ten Oosten / kreghen des middaeghs de hooghte van 13 graden/

13 graden / teghens den avont haelden de Schipper van het Jacht van des Generaels boort de Seyn-brieven / nevens ſes jonghe Verckens / om de drie andere Schepen over te leveren / gelijck des anderen daegs geſchiede, gelijck het Jacht den 22 dito daer aen den ſijnen oock bequam / zijnde in ſubſtantie als volght: 1643. Ianuarius

DAt het Schip *Amſterdam* gheſtadigh des nachts ſal vieren ende voor zeylen. Seyn-brieff.

Dat het Schip *Vliſſingen*, daer den Heer *Harckmans* op is, de Vlagh voor ſal voeren, ende te ſtier-boort van 't Schip *Amſterdam* wat achter uyt zeylen.

Het Schip den *Eendracht* deſghelijcx in 't zeylen te back-boort, mede wat achter uyt.

Dat het Schip den *Orangie-boom* ſijn plaets ſal houden recht achter in 't vaer-water van des Generaels Schip *Amſterdam*, ende dat op alſulcke diſtantie, als ervaren Stier-luyden oordeelen te behooren, om alle ongelucken te vermyden.

Dat van S^t. Alexo zeylende, cours ſal gheſtelt werden (indien het de windt toe laten wil) Z. Z. Ooſt, ofte ſoo de ſelvige ruymen wil, liever een ſtreeck Ooſtelycker, tegens het verlies van 't warcken, ende dat tot op de hooghte van 23 Graden Zuyder breete.

Daer ghekomen zijnde, ſoo ſalmen trachten, om met Z. Weſter behouden cours te zeylen naer de Straet *le Mayer*, geleghen op de hooghte van 55 graden, by Ooſten de Magelanes.

Daer ghekomen zijnde, ſoo is de eerſte rendevous-placts *Valentijns-Bay*, ghelegen aen de Weſt-zyde, op de hoeck van *Mauritius-landt*, midden in de ſelvige Straet, daer goede Reede is, oock bequaemheyt ſoo van Brant hout, als anders.

De Schepen daer ter Reede komende, ſullen devoir doen, haer van alles voorts te verſien, ende haer reſterende gheſelſchap acht dagen verwachten.

1643. Den 23 dito / met variable winden / ende Z. Z. Oosten
Ianuarius cours / des middaeghs de hooghte hebbende van 19 graden 56 minuten / zynder bzeete / soo liet den Heer Generael teghens den avont den Prince-vlagge van bovenen waepen / ende een schoot schieten / tot teecken van veranderinghe van cours / die alsdoen Z. ten Westen aenghestelt wierdt / doch met wepnigh windt ende voortgangh.

Den 25 dito met een O. N. Oosten windt / ende cours als vooren / hadden des middaeghs de hooghte van 24 graden 45 minuten ; des avonts Sons ondergangh peplende / bevonde 13 graden 12 minuten N. Oosteering.

Den 27 dito / met een Oosten windt / ende cours als vooren / soo leverden den Schipper van het Jacht den Dolphijn, aen den Eendracht een bziefken / hem daeghs te vooren van den Heer Generael behandight / als mede 1400 pont Backeliauw / hooghte bevindende van 26 graden 36 minuten.

Den 31 dito / hadden des middaeghs met een Z. Westen windt de hooghte van 31 graden 29 minuten / de windt des naermiddaeghs stillende / soo bzack door het gheweldigh slingeren de groote Reede van het Jacht den Dolphijn aen stucken / tegens den avont waren alle de Schippers naer behoorlijcke Sepn den Generael aen boort gevaren.

Februari. Den eersten Febzuarij walt een betrocken lucht / soo dat sy des middaeghs gheen hooghten bequamen / des naermiddaeghs begon het hardt te waepen / soo dat het Jacht haer Focke-reede mede aen stucken bzack / des den gantschen nacht besigh waren die te hermaecken / onderwijlen verschepde blick-vuren doende / op dat de Vloot haer inwachten soude / daer se haer den tweeden des morghens van versteecken vonden / doch saghen die daer na O. Z. Oost te louswaerts van haer / soo datse eyndelijck tegens den avont weder by den anderen quamen.

Den 3 dito / den bzeeden Raedt by den Heer Generael aen Boort vergadert zijnde / op de hooghte van 33 graden 24 minu-

24 minuten / soo is ghereselveert.

Dat de Compas sal verleydt werden op 17 graden Noort- Februari.
oosteeringh. Dat het Volck, soo Zee-varendt als Militaire, Resolutie.
des nachts de wacht hebbende, een pinpelken Brandewijn sal gegeven werden. Dat de Soldaten om wel ghedresseert te zyn, dagelijcks by quartieren in 't geweer sullen geoeffent werden; ende dat, om 't selvighe schoon ende klaer te houden, alle veerthien daghen daer van wapen-schouwinghe sal gedaen werden. Om yeder in devoir te houden, soo sal alle veerthien daghen den Artijckel-brieff op yeder Schip voorgelesen ende vernieuwt werden. Yeder Schipper sal gehouden wesen pertinente notitie aen den Heer Generael over te leveren, van alle haer Gheschut ende Amunitie van Oorloghe, om van 't selvighe een generael Register ghemaeckt te werden. Het Jacht den *Dolphijn*, op de rendevous-plaets in *Valentijns-Baye* ghekomen zijnde, sal gehouden zijn in plaets van acht dagen, acht-en-twintigh dagen te wachten. Voorts alsoo bevonden wert, dat het Schip *Vlissingen* seer traegh in 't zeylen is, sulcks dat het de Vloot met een voor de windt in een etmael wel vijf mylen doet vertoeven, ende dat haer van haer Meesters de XIX^en een spoedige reyse gerecommandeert is, soo wort verstaen 't selvighe te verlaten, ende dat het sijn devoir sal doen, de Rendevous-plaetse *Valentijns-Baye* te bezeylen, volgens de secrete Instructie die den Heer *Herckmans* mede gegeven is. Des avonts peylden des Sons ondergangh 17 graden Noortoosteering.

Den 5 dito hebben 't wegens de variable winden ghewent / sulcks dat het Jacht den Dolphijn achter inde Vloot gheraeckte / des haer Mars-zeylen by maeckten om weder voor te komen / een wepnigh ghezeylt hebbende / quam haer Focke-reede van boven neder in drie stucken vallen / deden als doen twee a drie schoten met Canon / des de andere Schepen in-wachten; den Generael haer dien nacht met een Cabel-tou voort slepende: haer des anderen daeghs eenighe

1643. Februari. Wangen op settende; maer siende dat de Reede niet te helpen was/soo hebben hare Besaens-Mast uyt gheligt/ die tot een nieuwe Reede preparerende/met een Zuyden windt cours W. Z. West aenstellende.

In deser gestalten hare repse vervoorderende/ soo bequamen den 13 dito des nachts eenen harden stoorm uyt dē Z. Westen/ sulcks dat het met een schover-zeyl opstaecken / en lieten het alsoo dryven; den Vice-Admirael sijn zeylen uyt 't lijck ghewandt zijnde; des middaeghs slingherde het soo gheweldigh dat geen hooghte konden bekomen.

Den 17 dito een slappe koelte uyt den Westen / cours Z. W. ten Zuyden; alsoo het dagelijcx begon kouder te worden/ ende het volck sober van kleedinghe voorsien waren/ soo heeft het den Generael goedt gedacht eenige Wolle kleederen uyt te deelen voor de genen die sulcks van nooden hadden/ mits haer daer vooren debiterende / hadden des middaeghs de hooghte van 42 graden 20 minuten / ende daer naer een harden stoorm/ met regen/ soo dat ghenoodsaeckt waren met een schover-zeyl op te steecken / latende het den gantschen nacht Z. Oost aendrijven / welcke stoorm tot des anderen daeghs avonts duurden/ soo dat het Schip Vlissinghen vermist wiert/ dat daeghs daer aen/ alsoo het de Vloot om den West gewendt hadt/ daer weder op quam.

De Zee soo roodt als bloedt.

Den 20 dito/ was het calm mottigh weder/ soo dat ghеen hooghten konden bekomen / teghens den avont bevonden de Zee op veel plaetsen soo roodt als bloedt te wesen

Den 22 dito/ schover-zeyls weder / de wint N. N. West/ cours Z. W. ten Westen/ alsdoen verleyden sy haer Compassen op 22 graden N. Oosteringhe/ ende sondt den Heer Generael des avonts een briefken aen dē Schipper van 't Jacht de Dolphijn, hem gebiedende: Dat alsoose teghenwoordigh te met geraeckten op een water dat weynigh bevaren was, ende de nachten oock met de nieuwe Maen langher vielen; hy trachten soude des nachts op het voor-zeylen wat beter te letten,

letten, te weten: een Goteling-schoots recht voor het Schip *Amsterdam*, doende by onverwachte voorvallen alsulcke Seynen, als sijn brieven inhielden, het vuur-mede voerende om te beter gesien te werden. 1643. Februari.

Den 24 dito soo hebben't wegens den Zuyden windt naer gedaen Seyn gewent/cours Z. Z. West aenstellende/ bevonden des middaeghs de hooghte van 47 graden 38 minuten; Sons ondergangh peylende/ bevonden 21 graden 21 minuten Nooyt-oosteringe.

Den eersten Meert des morgens bzack des Generaels blinde Reede/alsoo het hart weder was/ hadden des middaeghs de hooghte van 50 graden 8 minuten. Meert.

Den 2 dito zeylden met schover zeylen/ de windt N. N. Oost/ cours Z. W. ten Westen/ ende W. Z. West/ peylende de Son op 51 graden 16 minuten/ des naermiddaeghs schoot het Jacht een schoot/ ende liet de Prince Vlagghe achter af waepen tot teecken van Landt/ 't welck hem vertoonde als drie groote hooghe ronde heuvelen/ soo verre als upt de stengh N. W. ten Nooyden van haer sien konden/ doch sonder seeckere kennis of het de vaste Cust/ ofte Sibaldt de Weerts Eylanden waren/ vooyts grondt werpende op 60 vadem/ daer het met de Vloot tegens den avont naer toe wenden. Sien land.

Den 3 dito/ ontrent twee uren vooy dagh/ wierpen grondt op 43 ende 44 vadem bzupne zandt-grondt/ met den dagh sagen Capo de los Bareras W ten Nooyden van haer/ hem heel effen vertoonende/ cours doende Z. Oost ten Zuyden/ ende Z. Z. Oost; ontrent den middagh ontmoeten heel lagh landt/ als of men Singels sagen/ daer de Zee seer op bernde; tegens den avont verpzeyde het Jacht den Generael/ die haer belaste dien nacht Z. Oost in Ly vooy upt te zeylen.

Den 4 dito/ soo hadden des middaeghs de hooghte van 53 graden 13 minuten cours Zuyden/ naer den middagh saghen Capo di Pennas (zijnde de Oost-hoeck vande Straet Magalanes) Z. Z. West van haer leggyen/ hem seer heuveligh ende Capo di Pennas.

hackeligh

1643.
Meert.

hackeligh met hooge spitse Bergen op doende: den windt tegens den avont N. N. West/ ende des nachts helder Maneschijn zijnde/ so ordonneerde den Heer Generael dat het Jacht in Ly soo dicht langhs de Wal O. ende O. ten Zuyden soude langhs loopen/ als 't mogelijcken was/ daer het Landt hem als vooren vertoonde/ de Berghen meest met sneeuw bedeckt leggende.

Komt voor de Straet le Maire.

Den 5 dito/ was 't een Top-zeyls koelte uyt den N. Westen/ cours O. ten Zuyden/ ende O. Z. Oost/ met dagh konden niet anders bemercken ofte waren recht voor de Straet le Maire, dewijle het Landt aen de West-zijde/ Mauritius-landt ghenaemt/ sigh aen de kant' vertoonde met verschepde laghe ronde heuvelen/ en dat het aen de Oost zijde/ (het Staten landt genaemt) heel hackelig/ met hooge spitse Bergē was/ die meest met sneeuw bedeckt waren; als doen het weder seer helder ende klaer wesende/ soo saghen die van het Jacht beschepdelijcken het Staten landt ('t welcke tot noch toe voor vast Landt ghehouden was) een Eylandt te wesen/ langh zijnde 9 a 10 mijlen/ van den Oost hoeck tot naer 't Noort-west eynde toe buyten alle hoecken O. N. Oost/ ende W. Z. West streckende/ hebbende geen bequame Bayen ofte Havenen om Schepen te bergen/ zijnde doorgaens seer bar en dor/ oock met weynigh Boomen beset/ maer seer hackeligh ende heuveligh van klippigh geberghte/ heeft vier Eylandekens met klippen aen den anderen vast/ soo dat het daer niet aen ofte om heen te komen is/ waer van het Oostelijckste ontrent een half Mijl van 't Staten Eylandt gelegen is/ daer het Jacht met harde stromen door ghetrocken wiert/ bevindende diepte van 20. 25. 30 ende 35 vadem/ doch seer vuyle klipachtighe grondt/ gantsch tot Anckeren onbequaem/ het berrent hier over al soo geweldigh/ dat nergens geen kans sagen te landen; honderden van Eyntvogels quamen van die Eylandekens om het Jacht vliegen/ zijnde van de groote als de ons in Hollandt, doch van verschepde coleuren/ met spitse becken gelijck groote Meeuwen.

Staten landt een Eylant bevonden/ nevens de beschrijvinghe daer van.

Die

1643. Meert.

Die van 't Jacht haer dan voor de Straet bevindende / deden een Canon-ſchoot / ende lieten de Prince Vlagge van achteren waeyen / tot een teecken dat daer recht voor waren; dies den Vice-Admirael nevens de Eendracht op haer af quamen ſacken / het op de Lp ſmptende / om den Generael ende den Orangie-boom in te wachten / die niet af en quamen / maer behielden haer voorige cours O. ten Zupden / langhs de Wal heen loopende naer de Ooſt hoeck van 't Staten Eylant, daerſe de voorſz Strate meynden te vinden / doende Sepn dat de andere Schepen haer ſouden volghen / dat geſchiede / krijghende des middaeghs de hooghte van 54 graden 44 minuten: de Vloot des naermiddaeghs den Ooſt hoeck van 't Staten Eylandt ghepaſſeert zijnde / ende geen meer Landt om den Ooſt bernemende / ſoo preſumeerden de Stier-luyden dit den uyterſten hoeck van America te weſen / ende de Strate gepaſſeert te zijn / dies het van den Wal af wenden / daer weder naer toe loopende.

Den 6 dito des morgens hadden variable winden / met veel hagel ende regens / waren alſdoen weder recht voor de Strate, hebbende des middaeghs de hooghte van 55 graden / deden haer beſt om in Valentijns-Baye (zijnde de eerſte rendevous-plaetſe haer van de Heeren Bewinthebberen gheordonneert) ten Ancker te komen / door dien bemerckten dat het Schip den Eendracht daer in was / ende ſijn Ancker liet vallen / een ſchoot ſchietende tot teecken dat het de rechte Baye was / daer het Jacht mede recht op aen zeylde / maer ſiende dat den Generael een weynigh beneden de ſelvige Baye was / ende de witte Vlagge liet waeyen / tot teecken dat het by hem ſoude komen / ſoo gaf by haer oordere / dat ſeeckere groote ravelinghe die voor in de Strate was ſoude gaen viſiteren / oft het een drooghte ende Riff was / ende by aldien het diep ghenoegh was om daer over te zeylen / dat het ſouden laten door ſtaen en een ſchoot ſchieten / doch een drooghte bevindende / datſe de witte Vlagge van achteren ſouden laten waeyen / maer daer by komende be-

1643. Meert. vonden het ravelingh van stroomen te wesen / die upt de Zuydt-zee inde Nooꝛdt-zee vallen / aldaer 10 ende 11 vadem diepte bevindende / buyle gront / soo dat de stroom haer altesamen / behalven de Eendracht, weder de Straet upt settede; des avonts saghen aen de N. West hoeck van 't Mauritius-landt dicht aen de strant verschende groote vperen maken.

Den 7 dito was het met een N. Westen windt heel rouw ende onghestadigh weder / met hagel ende sneeuw vermenght zijnde / soo dat het met schover-zeylen mosten bp houden / met die windt de Bay niet konnende bezeylen.

Den 8 dito / mop weder met variable winden / als doen gaf den Generael het Jacht last sijn beste te doen om in Valentijns-Baye te gheraecken / en aldaer sijn Boot met volck van daer te bꝛengen / die een dagh ofte twee te vooren upt gesonden waren om de selvighe Bay te onderssoecken / niet twijffelende oft sp souden aen Eendrachts booꝛt wesen; dan des naermiddaeghs kreghen een onverwachten harden windt / die de Kee van haer vooꝛ-mast in stucken bꝛack / soo datse ghenootsaeckt waren te wenden om op geen lager-wal te vervallen.

Zeylen om het Staten Eylandt.

Tusschen den 8 ende 9 dito des nachts bevonden haer nevens haer Generael met een W.Z. Westen wint wel dꝛy mijlen om den Oost ghedꝛeven; soo dat ghedꝛonghen waren het Staten Eylandt om te loopen; teghens den avont was heel stil / hadden als doen den Oost hoeck van 't vooꝛsz Eylandt N. W. ten Westen van haer / ende den West hoeck W. ten Zuyden; soo dat 't vooꝛsz Eylandt aen de Zuydt-zijde streckt Z. W. ten Westen / ende N. O. ten Oosten / soo veel sp sien konden.

Den 10 dito soo ginghen met een heel onghestadigh weder N. West aen / tegens den avont sagen veel Walvisschen / waer van de sommighen onder het Jacht dooꝛ swommen; alsdoen ontrent ses Mijlen bupten de wal zijnde / soo setten haer de stroom / die upt de Zuydt-zee inde Nooꝛdt-zee valt / met een Westen windt geweldigh om den Oost.

Den 11 ende 12 dito hadden een geweldigen stoꝛm upt den W.Z.We-

W. Z. Westen/met hagel ende sneeuw vermenght/sulcks dat het met een schover-zeyl lieten drijven; oock stonger het Jacht vreeselijcken/ ende het water spoelde daer ghestadigh soo over heen/dat het boven niet te harden was. 1643. Meert.

In deser ghestalte met veel stormen ende variable winden tot den 16 dito op een onbekent baer-water swervende/ soo was het des morghens met een O. Z. O. Ooste windt mop stil weder ; als doen vernamen die van 't Jacht haer Generael ontrent drie Mijlen te loef waerts van haer / hebbende des middaeghs de hooghte van 53 graden 46 minuten: Teghens den avont kregen van haer Generael ordere dien nacht in ly voor upt te zeylen/ ende by aldien sy Landt ghewaer wierden/ ofte gront wierpen/sulcks met een schoot bekent te maken.

Den 18 dito/ met den dagh mop weder/saghen als doen weder het Staten Eylandt ontrent 8 Mijlen Z. O. ten Ooste/ ende Mauritius-landt ende de hoeck van de Straet Z. ten Ooste ontrent 4 Mijlen van haer : naer den middagh kreghen een Noorden windt/ waer mede haer cours recht naer de Strate le Mayer aen setten/ alwaer teghens den avont nevens haer Generael in Valentijns Bay op 7 vadem waters ten Ancker quamen; daer nevens den Eendracht, haer Schepen Vlissingen ende den Orangie-boom vindende / den eenen den 8/ ende den anderen den 10 daer gearriveert zijnde. Komen in Valentijns Bay ten Ancker.

Den 19 dito was het met een N. Westen windt mop weder/ doch kreghen somwijlen sulcke val-winden over het ghebergh te/ dat alle de Schepen ghenootsaeckt waren hare stenghen door te schieten / ende de Rees langhs Scheeps te strijcken/ om voor haer Anckers niet drijftigh te werden. Naer den middagh soo bequamen den Schipper ende Stierman van den Eendracht commissie/om haer op het Jacht den Dolphijn te vervoeghen / en met het selvighe naer het Staten Eylandt te zeylen/ ende dat wel naerstigh te ondersoecken/ oock van alles goet rapport te doen/des wiert haer eenighe jonghe Verckens mede gegeven/om tot voort-teelinge daer op te setten; tot dien

1643. Meert. epnde dan de stenghen om hoogh gehaelt / ende de Rees in kruys gehesen zijn / soo hebben de Anckers gelight in meninghe noch voorts t'zeyl te gaen / doch alsoo de windt haer N. Oost tegen liep / waren genoodsaeckt de Anckers weder toe te setten / om dien nacht te blijven leggen.

Den 20 dito / den voorsz N. Oosten windt noch hart aenhoudende / soo waren ghenoodsaeckt noch een Ancker te laten vallen ; doch des middernachts met redelijck weder upt den Westen waepende gingen onder zeyl / maer de Bay upt wesende / kreghen hem van den Noorden / soo dat O. N. Oost aengingen : ontrent twee Mijlen buyten de wal wesende / soo ontmoeten een groote barninge / 't welck vermoeden een droogh te zijn / dan met het Loot geen gront werpende / bevonden het tegen-vlietende stroomen te zijn.

Den 21 dito met den dagh hadden een Top-zeyls koelte upt den N. Westen / met schoon helder weder / de stroom hadt haer op de cours van O. N. Oost / N. N. West ingeset / alsoo dat doen Z. Z. Oost naer de N West hoeck van 't Staten Eylandt aenzeylden ; des middaeghs daer voor wesende / soo zeylden den gantschen dagh op het Loot de wal langhs / om alles wel te voorsien / ende bevonden het gelijck hier vooren op den 5 deser Maendt beschreven is : met Sonnen ondergangh alles besichtight hebbende / soo wenden 't weder Zeewaerts / om op 't spoedighste in Valentijns Bay by den Heer Generael te komen : daer des anderen daeghs 's avonts ten 10 uren ten Ancker quamen ; den 23 dito daer aen van alles rapport doende.

Die van 't Jacht dan tot opdoeninge van 't Staten Eylant eenighe daghen versleten hebbende / soo hadden haer de andere Schepen onderwijlen van alles versien / des sy ghenoodsaeckt waren haer te haesten / om mede klaer te wesen / soo dat den 24 dito besigh waren haer van water ende Brandthout te versorgen / alsoo den Heer Generael belooten hadt des anderen daegs te vertrecken.

Dese

1643.

Meert.

Beschrijvinge van Valentijns-Bay.

Dese voorsz Valentijns Bay is gheleghen aen de West-zijde inde Straet le Mayer, aen Mauritius-landt, op de hooghte van 54 graden 45 minuten Zuyder breete / heeft bequame Ancker-plaets voor 12 a 14 Schepen/op 9 a 10 vadem fijn swart sandt / doch zijn over 't ghebergte sware val-winden subject/ soo dat ghenootsaeckt zijn voor 2 a 3 sware Anckers te leggen: het Landt is van sich selven seer bol/want men kan op sommige hooge Bergen heele Piecken inde aerde steecken/ tot op de klippen toe; goedt Water ende Hout soo om te timmeren/ als tot den brandt is daer ghenoegh te bekomen/doch om Masten / Stenghen ofte Rees te maecken gantsch geen; het Landt brenght voort roode ende swarte Ael-besien / (die doen in haer fleur stonden) als mede seecker groen krupt / als Pieter-celie (dat de Maets dagelijcx veel aen boort brachten/ ende Warmoes van koockten/ goedt van smaeck zijnde) menighte van schoone Mosselen ende klip-kousjen waren daer in overvloet/ die ghekoockt zijnde een goedt eten waren; daer wierden by wijlen eenige Eendvogels gheschoten/ zijnde van fatsoen als hier vooren op den 5 deser Maendt verhaelt is. Visch is daer niet te bekomen/ dan sagen wel somwijlen voor in de Bay op de klippen menighte van Zee-leeuwen ende Zee-honden sitten / zijnde van de groote als een kalff/ sommighe graeuw/ eenige bruyn van coleur/ (de Maets daer by komende/om die te vangen) blaterden als Schapen/ ende sprongen in Zee. Hoe wel geen inwoonders konden spreken/veel min te sien komen/ (vermits giften weghens het schieten der aenkomende Schepen verbaert ende voor-vluch te wesen) soo bevonden het groote grove menschen te zijn / alsoo daer voetteeckens van 17 ende 18 duymen in 't sandt stonden. Haer Hutten daer sy in woonen zijn seer aerdigh van Stroo ende Gras Tents-wijse ghemaeckt/daer niet anders in vonden als Mossel-schelpen/soo dat vermoet wiert sulcks haer dagelijcksse spijse te wesen.

Zee-leeuwen.

Op den 25 dito wiert voor ordere van den Heer Generael den

Meert. den breeden Raedt vergadert/ende besloten. Dat (alsoo nu van alles versien waren) met den eersten goeden windt haer reyse

Resolutie. souden vervorderen, doende haer beste om by Zuyden *Cabo de Hoorn* om te loopen, ende van daer om de West, ter lengte van hondert Mijlen, schuwende soo veel als 't moghelijcken sal zijn, jae oock by contrarie winden, *Terra del Fuogo*, alsoo 't selvighe de Westelijcke winden te veel onderworpen is, dies het geraden is den Zuyelijcken windt te soecken; ende 't voorsz Landt, als dat van de *Magalanes* op vijftigh Mylen niet aen te doen, alsoo de voorseyde Wester-winden daer een lager wal maecken; tot dat gekomen souden zijn op 46 graden Zuyder breete, zijnde haer tweede rendevous-plaetse.

Wat Schepen by versteck op dese hooghte gekomen zijnde, sullen vermoghen haer secrete Instructie (haer tot dien eynde mede gegeven) te openen, om te sien op wat plaetse den anderen te vertoeven hebben.

Verzeylen upt Valentijns-Bay. Den Raedt was des middaeghs noch niet geschepen ofte daer quam sulck een harden N. Westen windt over het ghebergh te vallen/dat het Jacht voor sijn Ancker wegh dreef/soo dat ghenootsaeckt waren noch een te laten vallen/ ofte souden tegens de Klippen aen gedreven hebben; 't weder wat bedaert/ ende haer Schipper upt den Raedt weder aen boort ghekomen zijnde/ soo lichten haer Ankers/ om de Schuyt van den Orangie-boom te soecken/ die door het hart weder van des Generaels boort de Bay upt t'Zeewaerts ghedreven was; doch naer soecken die niet vindende/ soo hielden't teghens den avont met schover-zeylen voor de Straet by/ alsoo onbewust waren of de Vloot haer ghevolght was/ hebbende met Sonnen ondergangh de Zuydt-hoeck van Valentijns Bay ontrent twee Mijlen N. ten Westen van haer; siende des nachts in de Honden-wacht Z. West een vuyr van haer/ daer recht op toe hielden/ vermoedende het haer Schepen te wesen/ghelijck sulcx wenigh voor dagh gewaer wierden.

Den 26 ende 27 dito een harden storm upt den W. N. Westen gehadt

ghehadt hebbende / ſoo lieten het met een ſchover-zeyl dryven tot den 28 dito dat de windt vry afghenomen was/ hadden als doen des middaeghs de hooghte van 57 graden 30 minuten/ behouden cours Zuyden. 1643. Meert.

Den 29 dito Top-zeyls koelte met den wint N. W. ten Weſten / als doen gaf den Generael aen het Jacht (aen een Lijn ghesleepe) een Seyn-brief / om de ſelvige aen het Schip den Orangie-boom te leveren / hadden des middaeghs de hooghte van 58 graden 42 minuten / behouden cours Z. Z. West.

Den 30 dito wiert den Generael te kennen gegeven/ als dat den Orangie-boom den top van ſijn grooten Maſt ghebrooken was/ des gheen kracht van zeyl voeren konde ; waer op den Generael hem dede vermanen / dat ſijn beſt doen ſoude om voort te komen/ vermits niemant naer hem wachten ſoude / alſoo hem nu de tweede rendevous-plaetſe bekent was: dan dit Schip is voor haer komſte in Chiloue, noch daer naer niet vernomen / ſoo dat vermoeden / dat het weder te rugghe naer Pharnabuco gekeert was/ dat nochtans wegens ſijn hebbende ſwarighept niet noodigh gheacht wiert/ maer dat beter te rugge naer Valentijns-Bay konde loopen/ om daer alles gerepareert hebbende/ de Vloot te volgen ; tegens den avont verlepde haer Compaſſen op 18 graden Noort-weſteering; cours met ſchover-zeylen W. Z. West aen loopende. In dier ghestalten met ſtorm/ hagel ende ſneeuw tot den 3 April haer repſe vervorderende / ſoo kreghen een N. Weſten windt / waer mede het om den Oost wenden / hebbende des middaeghs de hooghte van 61 graden 59 minuten / behouden cours Z. Z. West ; teghens den avont kregen weder een harden ſtorm uyt den Z. Weſten. April.

Haer repſe aldus met groot ongemack/ koude/ ſtormen/ hagel/ ſneeuw/ ende variable winden vervolgende tot den 7 dito/ den windt Z. West zijnde / ſoo liet den Generael de witte Vlagge waeyen/ tot ſeyn dat hy het Jacht verſpreken wilde ; haer

1643. April. haer toe-roepende / dat meer zeyls moſten maecken / ofte dat nae haer niet ſoude wachten / alſoo nu vande tweede rendevous-plaets bewuſt waren; die tot antwoort gaven ſulcks niet te konnen doen / ten ware dat het Jacht te bersten wilde zeylen / ofte dat alles van boven neder ſoude komen; kreghen alsdoen de hooghte van 58 graden 35 minuten / cours N. N. Weſt: naer den middagh kregen den ghewenſchten Zuyden windt / die haer tot de repſe ſeer noodſaeckelijck was; als doen quam des Generaels Galioen dicht voor by het Jacht heen drijven / zijnde van een Zee-waters afgeſlagen.

Tot den 14 dito niet voorghevallen zijnde / dan dat ghestadige ſtormen hadden / met eyſſelijcke hoile deyningen / ſoo wast als doen handigh ſtil weder / als mede vlecht water / dies den Generael ſijn breeden Raedt dede aen boort komen; den behouden cours was als doen N. W. ten Weſten.

Den 26 dito hadden een W. N. Weſten windt / met reghen ende ſtijve koelte / cours N. ende N. ten Ooſten / hebbende de hooghte van 45 graden 50 minuten: den breeden Raedt als doen weder aen des Generaels boort vergadert zijnde / ſoo is gereſolveert:

Reſolutie. Dat de Schepen ghelijck op een eenparige hooghte ſullen zeylen N. Ooſt aen, tot op 43 graden Zuyder breete, te weten: dat het Jacht den *Dolphijn* het Ooſtelijckſte ſal zeylen, daer aen den *Eendracht*, ende het Schip *Amſterdam* het Zuydelijckſte, drie a vier mylen Ooſt ende Weſt van malkanderen. Sullen des nachts yeder een vuyr voeren, om den anderen in alle voorvallende ſaecken te verkennen. Oock mede zeyl ſparen, doch des daeghs de Mars-zeyls in de top voeren om beter geſien te werden. Op de 43 graden ghekomen zynde, ſalmen het Landt ſoecken aen te doen om verkent te werden.

Den 27 dito des nachts hadden veel regens met ſtijve koelte vanden W. N. Weſten / N. Ooſt aen zeylende / die met den dagh Z. Weſt ſchoot; peylden de hooghte van 44 graden 7 minu-

7 minuten ; naer den middagh verlepden het Compas op 10 graden Noortwesteering. 1643. April.

Den 28 dito/ met windt ende cours als vooren/ soo vermisten het Schip Eendracht, hebbende de hooghte van 43 graden/ dies het licht des nachts voerden.

Den 29 dito/des middaeghs de hooghten hebbende van 42 graden 38 minuten/ soo bevonden haer met de stroom gheweldigh om den Noort geset te zijn.

Den 30 dito/de hooghte bekomende van 42 graden 40 minuten/ soo sagen die van 't Jacht des naermiddaegs de Custe van Chili ontrent ses Mijlen O. N. Oost van haer / het Landt hem met verschepden hooghten op doende/ des een Canon-schoot deden/ende lieten de Prince-vlagghe van achteren waepen / om den Generael sulcks bekent te maecken/ die daer stracx op af quam sacken / vermits een groot stuck te louf-waerts was / des nachts af ende aen houdende/ somtijts niet verre van de Wal grondt werpende op 30. 35 ende 40 vadem bruyn sandt. Sien de Custe van Chili.

Den eersten May / mor weder met een slappe Zupelijcke koelte / zeylden het Jacht dicht langhs de Wal Noordelijck aen / siende aen Strant op verschepde plaetsen grooten roock maecken: den Heer Generael sulcks te kennen gegeven zijnde/ stierde des middaeghs den Fiscael naer 't Jacht / met ordere/ de plaetsen daer hy soude sien roock op gaen / te besichtighen/ daer soo dicht voor by zeylende als 't mogelijcken soude wesen/ alle vlijt doende eenige persoonen aen boort te krijgen om verkent te werden. De koelte dan des naermiddaeghs wackerende / soo waren dicht onder de Wal op 18 ende 20 vadem kepselsteenighe gront/ onbequaem om te Anckeren ; daer het voor een plaets/ waer groote roock ghemaeckt wiert/ op de Lysmeten/ latende de witte Vlagghe tot teecken van Vrede achter af waepen / op hope dat pemant soude aen boort komen/ dat niemant/ soo het scheen bestaen dorste/ want saghender 2 a 3 langhs het Strant te Paerde rijden/ doch met sulck een snellen May.

1643. May. ren / dat in een ommesien weder in 't Bosch waren / daer op oock eenighe te voet volghden/die oock voorts upt het ghesicht gheraeckten/ sulcks dat niet bekennen konden/ wat voor ghedaente van persoonen dit waren; oock brande het langhs de Wal soo vreesselijck / dat het niet moghelijck was met eenigh vaertuygh af ofte aen te komen/sonder perijckel te loopen van overstelpt te werden/ dies het niet dorsten avonturen; den Generael van alles rapport doende. Teghens den avont quam het Schip den Eendracht (den 28 April van de Vloot verdwaelt zijnde) weder ten voorschijn; liepen als doen te samen langhs de Wal noch Noordelijcker heen/ tot inde eerste wacht dat het Ancker op 45 vadem swarte sant-grondt lieten vallen.

Den 2 dito laveerden met mottigh dysigh weder/ ende een O. N. Oosten windt de Wal langs/die ontrent den middagh Z. W. ten Westen keerde / naermiddaeghs was den vreeden Raedt vergadert/daer ghereselveert wierdt dat het Jacht soo langh langhs den Wal heen soude zeplen/ tot dat het de rechte plaets ghevonden hadt / ende dat het dan weder keeren soude/ om den Generael van alles rapport te doen; die onderwijlen in een groote inbocht ten Ancker gingh leggben / dicht by een klepn Eylandeken / daer drie groote gaten onder door liepen/ daer men konde door sien of het welfsels geweest waren: het Jacht gheraeckte tegens den avont met stilte ontrent 2 groote Mijlen van 't voorsz Eylandeken op 16 vadem fijn grauw sant-grondt ten Ancker.

N. B. Die by Zuyden dit Eylandt komt te vervallen/ ende in de groote Inwijck van Chili begeert te wesen/sal noch een Mijl 5 ofte 6 om den Noordt moeten loopen / om aldaer den rechten Inwijck te vinden/ leggbende op de hooghte van 41 graden.

Die van het Jacht op den 4 dito noch besigh wesende met de rechte Bay te soecken/soo saghen ontrent den middagh/door 't opklaren van 't weder in 't Westen / een zepl upter Zee komen/

men/ bekenden sulcks het Schip Vlissingen te wesen/ hadt sijn cours recht op 't Landt toe geset/ en soude ock sonder twijffel daer op gheloopen hebben/ soo haer met een Canon-schoot niet gewaerschout hadden/ want sy geen Musquet-schoot van de Wal waren. 1643. May.

Het Schip Vlissingen in perijckel.

Op den 5 dito den windt upt den N. Westen hebbende/ soo verlepten des morghens het Compas van 10 op 5 graden Noort-oosteerungh / 's avonts bevonden haer door het opklaren van 't weder in een groote Bay, daer den gantschen nacht op 20 vadem wasige gront bleven leggen.

Den dagh dan op den 6 dito door ghebroocken zijnde/ soo voer den Stierman om te besichtighen of het den rechte Bay was die sy sochten/ doch vondt geen openinghe/ dan beslooten Landt / hadt aen de Zuydt-zijde van de selvighe dicht aen de Strant een groot Huys ghesien / daer een hout Cruys voor stont/ ock niet verre van daer 15 ofte 16 persoonen te Paerdt/ sulcks dat hy vermoede het geen Indianen maer Castilianen te wesen. Ontrent den middagh wiert het Ancker weder gheligt; lieten het bet om den Noordt voorstaen/ tot dat naer den middagh voor de rechte plaetse quamen / ghenaemt den grooten inwijck van Chili, maer konden weghens stilte/ ende stercken ebbe die haer tegens quam / daer niet binnen komen/ doch geraeckten noch teghens den avont achter Cordes-hoeck, op 13 vadem bruyne sandt grondt/ met een N. Westen windt/ ten Ancker. Aldaer dien nacht gelegen hebbende/ soo zijn des anderen daeghs den 7 dito met een N. N. Westen windt onder zeyl ghegaen / om den Heer Generael rapport te doen dat de rechte Bay ghevonden hadden / doch waren tot vier uren naer den middagh besigh eer boven Cordes-Bay in Zee konden gheraecken/ vermits de sterche vloet die 't voorsz gat in trock/ soo dat met laveren weynigh voordeel deden/ saghen by wijlen 20 ende 30 Kupters te gheliick langhs Strant rijden/ sonder te konnen kennen van wat ghedaente ofte kleedinghe die waren : teghens den avont in Zee wesende/ saghen de Schepen

Komē voor den groote Inwijck van Chili ten Ancker.

1643. May. Amsterdam ende Eendracht mede onder zepl / doch waren Z. W. ten Westen soo verre t'Zeewaerts van haer / als beoogen konden/daer haer cours recht naer toe hielden.

Den 8 dito weder inde Vloot ghekomen zijnde / ende den Generael van alles rappoort ghedaen hebbende / soo wiert des nachts haer Boot van een Zee-water inde gront ghestaghen/ soo dat het verlooren.

De Vloot komt in Brouwershaven ten Ancker.

Den 9 dito met een Noorden windt recht voor de Bay ofte Inwijck wesende / soo stelden hare cours O. N. Oost daer recht op aen/ alwaer des naermiddaegs met de gantsche Vlote in een Bay (nu Brouwershaven ghenaemt) op 3 en een half vadem steeck grondt ten Ancker quamen ; het Schip den Orangie-boom (gelijck verhoopt hadden) daer niet vindende/ maer wel Vlissingen, eenighe daghen te vooren van de Vloot versteecken zijnde. Voor des Generaels last lieten alle de Schepen de witte Vlagghe van achteren waepen tot teecken van Vrede/ ende dat die persoonen die op Landt saghen/ veneligh aen boort moghten komen ; doch gheen vaertuygh ofte pemant vernemende/ veel min dat aen Landt eenighe vredeteeckens gaven/soo wiert tegens den avont den vreeden Raedt beroepen/ende gheresolveert dat het Jacht des anderen daeghs den Inwijck in varen soude / om de gelegenthept der plaetsen te ondersoecken.

Den 10 dito woept een harden storm upt den Noorden/ dies het Jacht ghenootsaeckt was te blijven leggghen / ende alsoo 't Schip Vlissingen voor vier sware Anckers voor vreef/ oock vreesde tegens de klippen te stooten/ soo wast ghedrongen zijn groote Mast te kerven.

Het weder den 11 dito bedaert zijnde/ so is den Heer Elbert Crispijnsen, nevens den Major Blaeuwbeck het Jacht aen boort gekomen/met 25 Soldaten versterckt zijnde/ met oordere van 't zepl te gaen/om den Inwijck meerder te ontdecken; het Ancker dan gelight zijnde/ zijn naer 't Robben Eylandt t'zepl gegaen/op 't Loot aen/ waer nevens achter een hoogen hoeck

een

een fraeye sant-bay most wesen / om daer met het Jacht bequamelijck te leggyen / maer alsoo het naer den middagh stil wiert / soo voer den Majoor, nevens den onder-stierman Jan Joppen, met eenige Soldaten inde Boot / om de bequaemheyt van de gronden doorgaens te peylen ; die naer een weynigh tijts weder aen boort komende / rapporteerden verschyde persoonen soo te paert als te voet op Strant gesien te hebben / die wel een wijl tijdts bleven staen / dan konden die niet te spraeck komen ; den Stierman had doorgaens het Loot gheworpen / vindende op sommighe plaetsen 3. 4. à 5 vadem waters / doch duyle gronden / onbequaem om te Anckeren / heeft ock den voorsz Sant-bay niet konnen vinden ; tegens den avont ghetraeckten met weynigh koelte in een groote Boerd (nu Dolphijns-voerd ghenaemt) recht voor 't voornoemde Eylandt / daer een Mijl in wesende / lieten het Ancker vallen op 12 vadem steck-gront / recht voor een groote sant-punct / alwaer tot den dagh bleven leggen. 1643. May.

Den 12 dito / soo voer den Majoor met de Boot de voorsz Boerd voorder op / om te sien of eenighe inwoonders sou konnen komen te spreecken ; weder aen boort komende / verklaerde de voorsz Riviere een Mijl opwaerts gheweest te zijn / alwaer twee Schuytjens sagh leggyen / zijnde van 't fatsoen als haer kleynste Schuyt / doch soo hoogh niet van verdiepinghe / een weynigh hooger van daer op een hoogen Bergh stont een ofte twee Hutsen met Riedt ghedeckt (soo hy sien konde) ende een groot Hout Krups daer voor / met vier à vijf persoonen te paerdt / waer van der twee seer dicht aen 't Strant quamen rijden / den eenen in 't wit / ende den anderen in 't swart ghekleedt zijnde / doch alsoo die inde Boot seer begonnen te roepen / soo renden sy voorts 't Boswaerts in / hy suler siende liet de Bregge inde grondt werpen / daer een weynigh tijdts voor bleven leggen / hebbende eerst een wit Vaentje op Strant doen stellen / met een Mes ende 2 ofte 3 snoertjens Coralen daer by / haer toe-roepende dat sy haer Vrienden waren / ende dat sy

1643. May. by haer komen wilden / waer op dadelijck een te paert ende 2 à 3 te voet dit Vaentjen/met 't ghene daer by was/op genomen hebben/ende brachten 't selvighe by de ghenen die op den Bergh stonden/ sy sulcks besichtigende/ is die te paerde weder aen 't Strant ghekomen / 't selvighe Vaentjen soo verre in 't water werpende als hem mogheliicken was / te berghwaerts weder naer de sijnen toe rijdende: des naermiddaeghs waren weder verscheyde persoonen nevens het Jacht aen Strant te paerde/daer den Majoor voorts na toe voer/doch 't was weder te vergheefs / want dicht aen Landt komende om met haer spraeck te houden / soo reden voorts deur / des belasten hy een van de Matroosen wat Coralen aen een stockjen te binden/ en die op Strant te steecken/des avonts weder aen boort komende/haer des nachts een harden storm beloopende/ soo dat noch een Ancker mosten toesetten.

Den 13 dito saghen sy aen de Zuydt-zyde van de voorsz Voerd verscheyde persoonen te Paerdt rijden / waer van de sommighe in 't root/in 't swart/ende in 't wit ghekleet waren/ doch konden niet bekennen wat natie het waren; het weder dan naer den middagh beterende/alsoo den windt in 't Westen schoot/soo is den Majoor weder te Lande gevaren/ ter plaetse daer hy daeghs te vooren de Coralen had doen stellen/maer bevondt dat niemant daer ontrent gheweest was: tegens den avont saghen aen de Noort-zijde in een andere Spreupt groote roock maecken / alwaer den Majoor met de groote Boot naer toe voer/doch heeft gheen menschen vernomen/ maer wel twee hupsen / nevens een groote vlackte / daer veel Paerden/ Ossen ende Schapen liepen. Over dese vreemde bejegeninge/ ende de houte Krupssen die allenthalven voor de hupsen sagen staen/soo konden niet anders oordeelen/ ofte de Spanjaerden waren aldaer volkomen Meester; doch soo veel men bemercken konde soo waren't Chilesen ende gheen Spanjaerden/ zijnde te voet ende te paert/ doch onghewapent. Dese voorsz Riviere ofte Dolphijns-voerd vertoont sich doorgaens ter

Dolphijns-voerd.

bender

1643. May.

beyder zijde met veel plantagien ende bezaepde Landen/ daer veel schoone afwateringen van 't geberghte tot beneden aen 't Strant komen af-vlieten.

Den 14 dito in 't dagh quartier was 't stil weder/ doch lichten echter het Ancker / ende lieten haer boeghsaerden tot den dagh aenquam / daer het weder setten ; de Heer Crispijnsen ende den Majoor sulcks siende/ namen den Boot van 't Schip den Eendracht, om voor upt te varen/ ende den Heer Generael van haer weder varen rapport te doen: als daer naer de koelte een weynigh begon te wackeren / soo hebben die van 't Jacht/ haer Ancker ghelight zijnde/ weder voort-ghepeurt/ komende ontrent thien uren by de andere Schepen inde Bay ten Ancker/ siende het Schip Vlissinghen sijn Focke-mast mede over boort leggben/ die sy nevens haer Boot ende beyde haer kleyne Schuyten / op den 12 des nachts inde grooten stoorm verlooren hadden. Het rapport in den Raedt dan overwoghen zijnde / soo is den Majoor Blaeuwbeeck , nevens sijn Compagnie/ met nieuwe Commissie weder naer het Jacht ghesonden/ om andermael de voorsz voerd te ondersoecken/ ende 't sy met lief ofte leet yemant te spreecken/ dan mosten weghens de stilte tot den dagh blijven leggen. Zeylen andermael Dolphijnsvoerd op.

Den 15 dito dan den windt slappelijck upt den Z Oosten waepende/ soo gingen echter onder zeyl/ des middaeghs wiert het soo dysigh dat gheen Landt kennen konden/ des het op 12 vadem sandt-gront mosten setten ; dese dysighevdt des naermiddaeghs verdweenen zijnde / soo kroop den windt O. N. Oost/ maer vermits haer een stercken ebbe tegens quam / soo geraeckten haest buytens gaets in Zee/ doch tegens den avont stil geworden zijnde/ ende de Vloet weder gaende/ soo quamen met Sonnen ondergangh op 6 vadem sandt-gront ten Ancker/ daer op gisteren gelegen hadden.

Den 16 dito het Ancker weder ghelight/ ende wegens stilte gheboeghsaert zijnde/ soo wierdt ontrent acht uren weder seer dysigh/ doch verdween haest in een klaer schoon weder ; quamen

1643. May. men ontrent den middagh met het Jacht op 14 voeten waters ten Ancker / ter plaetse daer te voor de twee Schuytjens op Strant hadden sien legghen / nevens een groene vlackte / daer haer verschende persoonen te paerdt vertoonden / waer onder eene was / die met een groote Lancie veel bravaden maeckten: als doen lieten sy haer witte Vlagghe van achteren waepen / twee Canon-schooten tot teecken van vriendtschap met los Crupt doende / dan het scheen dat die van 't Landt daer niet wilden naer luysteren / beginnende geweldigh in een spraeck te roepen / die de onsen niet verstaen konden / dat sy daer naer aldus in Castiliaens veranderden / Auans arckebus e cavalieros, doch quamen selver niet uyt het Bosch / daer noch by voegende / Ha cornudes fillies du poute , ghy luyden komt hier niet om goedt te doen / sulcks verstaende / bemerckten het gheen Indianen, maer Spanjaerden te wesen / dies de witte Vlagghe inhaelde / latende de bloet-vlagge van achteren / ende de Prince Vlagghe van boven waepen / tot teecken dat haer voor vyanden hielden / ende begonnen met scharp Boschwaerts in te schieten; den Majoor onderwijslen mede sijn volck gelant ende in ordere gheskelt hebbende / begon naer de twee voornoemde Huysen den Bergh op te marcheren / die sy ledigh vonden / de vlucht genomen hebbende doen de Nederlanders landen: by de twee voorsz Schuytjens komende / vonden die van geender waerde / zijnde by gebreck van Spijckers van drie stucken met basten van Boomen aen den anderen genaeyt; den Luytenant des naermiddaeghs met een troup volcks te Landewaerts in ghemarcheert zijnde / bracht een oude Chilesche Vrouw met twee kinderen in 't Quartier gevangen / die niet verstaen konden. Ondertusschen hebben de Capitepnen Oosterman ende Flori, met haer Compagnien aen Landt diverschye Embuscaden ghemaeckt om pemant te attrapperen / en heeft Flori een Chilees ghevanghen ghekregen / doch alsoo desen als mede de voorighe Vrouw ende kinderen de Spaensche Tale niet en verstonden / soo hebben uyt haer weynigh konnen treecken:

Bekomen gevangenen.

eenige

1643. May.

eenige Matrosen mede te Landt geweest zijnde/brachten des avonts een partye Boonen aen boordt / die sy in die hupsen gevonden hadden/een van de haren op het Schip Amsterdam varende/ghevanghen latende/waer uyt den vyandt volkomen kundschap/ soo van haer macht als voornemen heeft konnen bekomen. Dies den Majoor met sijn volck den 17 weder t'Scheep quamen/ eñ den 18 naer den Vloot onder zeyl ginghy/ doch by ghebreck van windt / is den Majoor met sijn ghevangens met het Boot voor uyt geroept: het Jacht teghens den avont mede by sijn ander ghesellschap ten Ancker ghekomen zijnde.

Op den 19 dito is naer nieuw overlegh inden Raedt weder besloten / dat den Majoor met sijn Compagnie in 't Jacht den Dolphijn over gaen soude / 't Ras van Oforno door te zeylen / en hem inde Golffo van Ancoed op 't een ofte ander Eylandt te begeven/om eenighe ghevangenen te bekomen/uyt welcken men de gelegenthent van Castro souden konnen vernemen ; hy dan des naermiddaeghs met sijn Soldaten in 't Jacht over-ghetreden zijnde/ zijn nevens een groot Boot/met een Westen windt t'zeyl ghegaen ; doch alsoo het avont ende doncker wiert/ ende dat dicht onder Landt waren/ soo setten sy een Lanteern achter op/somwijlen een schoot sonder scharp schietende / om van den Boot (dat een groot stuck achter uyt was) niet versteecken te werden/ alsoo weghens stilte niet verder konden/ soo dat ghenoot saeckt waren te setten/ des bleven buyten een Bay / nevens een hooghen hoeck / op drie vadem bruyne sandt-gront leggheñ/onderwijlen noch eenighe Sepnschooten doende: onder dit schieten wierden onverwacht twee Canon-schooten van een hooghen Bergh naer 't Jacht ghedaen/waer van den eenen koegel dicht aen sijn zijde waterde: naer een weynigh toevens quam het Boot by haer / dies het licht (dat achter voerden) uyt deden/ om aen 't Landt niet gesien te werden:in welcke gelegenthent niet den anderen voorts raedt gepleeght hebbende/ soo is ghereselveert dat den Luyte-

Het Jacht verzeylt naer 't Ras van Oforno

1643. May. nant Willem ten Bergen, nevens Jan Thijsz (Opper-stierman op 't Schip Amsterdam) nevens 16 Musquettiers in de groote Boot gaen souden/ om de ghelegenthedt van die Bay ende Strant dien nacht noch te onderzoecken/ ende 't Jacht daer in te korten/ om voor 't Canon bevrijt te leggen: desen dan met sulcks besigh wesende/ soo hoorden die van 't Jacht des nachts ontrent elf uren verscheyde Musquet-schooten doen/ niet twijffelende of sulcks geschiede by haer uytgheson-den volck/ des een Sargeant met ses Musquettiers ghecommandeert wierden den haren inde kleyne Schupt tot secours te volgen; doch den Luytenant onderwijlen weder t'Scheep komende/ verklaerde achter den hoogen Bergh veel Hupsen gesien te hebben/dat allarm (soo van Trompet blasen/ Trommel slaen/ als Klock luyden) ghehoort/ ende dat den vyandt verscheyde schooten op haer ghedaen hadt/ die sy niet schuldigh ghebleven waren. Belanghende den Stierman Jan Thijsz, die had de Bay rontom ghediept/ doorgaens vindende 7. 9. à 18 voeten waters/goede grondt/ ende dicht by 't Oorp 12 à 13 voet/ dan bleven tot den dagh met het Jacht leggen.

Den 20 dito lieten die van 't Jacht de bloedt-vlagghe waeyen/ ende lande den Luytenant met 50 Mannen ontrent een half Gotelinghs schoot by Oosten de Hupsen/ daer den Majoor terstont met 16 Mannen in de kleyne Schupt op volghde/ commanderende den Vaendragher Blaeuwen-haen, soo haest de groote Boot weder soude gekomen zijn/ het resterende volck aen Lant te senden/ en dat hy nevens den Opperstierman met de voorsz Boot langhs 't Strandt varen soude/ om haer met sijn stuckkens Geschut te seconderen. Den Majoor sijn volck dan alle te Landt hebbende/dede die op Strant in slaghorderе stellen: ondertusschen quam den vyant uyt het Oorp langhs 't Strant op haer aen marcheren/ sterck ontrent 90 Mannen soo te voet als te paerde/ daer die van het Jacht met haer Stucken dapper onder schoten/ soo dat die te

paerde

paerde terstont het Bosch kooſen/ het voet-volck plat ter aerden vallende/ haer voorts mede t'Boschwaerts in begevende: Den Majoor onderwijſen ſijn Compagnie in ordere ghekreghen hebbende/ trock op ſijn vpandt aen/ den Luytenant met eenighe vier-roers den voortocht hebbende/ begaf hem mede in't Bosch/ op ſijn vpandt aenvallende kreegh in der haeſt ſes gequetſten/ doch geſecondeert weſende/ ſoo ginghe de ſchermutſel ter deghen aen / tot dat eyndelijck den vpandt de vlucht Boschwaerts in nam/ achter latende 6 dooden/ nevens 15 a 16 paerden. Dit alſoo afgeloopen zijnde/ keerde den Majoor met ſijn volck weder naer't Strant/ om alſoo door't Dorp naer haer Redoute te marcheren; op't geberghte komende/ ſochten naer het Geſchut daer des avonts te vooren mede gheſchoten hadden/ dan vonden niet als een ledige Affuyt/ ſoo dat het vermoeden was, dat ſy de Stucken in Zee geſmeten hadden: met de 15 a 16 veroverde paerden reden naer't Bosch / daer een Chilees ghevanghen bequamen/ die by den Majoor ghebracht wierdt; Op't gheberghte zijnde/ vernamen vijf a ſes troupen des vpants in't Bosch/ en een partye te paerde in een vlackte: op den middagh ſtierde den Majoor ſijn Vaendrager met het Boot naer den Heer Generael/ om hem alles te verwittighen. Naer den middagh wierdt den Luytenant met 60 mannen/ nevens den gevangen Chilees naer't Bosch gecommandeert/ om te ſien waer den vpant haer goet geberghte hadden; deſen een weynigh inwaerts gemarcheert zijnde/ vonden haer vpant op een vlackte in ordere ſtaen / daer mannelijck op aen vielen/ haer doende het Bosch in vluchten / achterlatende haren Generael Andrea Munes Iſerrera, die van het paert gheſchooten wierdt / nevens eenighe anderen / ende alle hare bagagie / dat van't volck gheplundert/ ende tot buyt in't quartier ghebracht wierdt. Aldus maeckten de Nederlanders haer meeſter van Carel-mappa, zijnde een Frontier-plaets dicht aen Strant/ hebbende een Forte ofte Redout van Paleſſaden / met een borſt-weer en twee flanckeringe/ verſien zijnde met 60 Soldaten

1643. May.

Schermutſel voor Carel-mappa.

Dat ſy veroveren.

1643. May. ten en twee Metale stuckens Geschut: diergelijcke Frontierplaets lept mede ontrent 4 mijlen Oostwaerts S^t. Michiel de Calbuco ghenaemt/met gelijcke Redoute versien/ ende met 40 Soldaten neven een Metael Stuckken beset: Beyde dese voorsz plaetsen zijn Frontieren teghens die van Osorno ende Conco, zijnde een Natie haer naest ghelegen/daer ghestadigh tegens oorloghen. In *Carel-mappa* vonden de onsen daer naer

N. B. Brieven, gheschreven inde *Conception* van dato den 28 Februarij 1642. by welcken verklaerden schryvens uyt *Lima* ontfangen te hebben, hoe dat de *Hollanders* voor hadden met twaelf Schepen, in twee esquadrons, haer inden Jaere 1643 op de Custen van *Chili* sterck te maecken, en haer van de plaetsen ende havenen van *Chioloue* ende *Baldivien* te versecckeren, oversulcx dat die van *Chioloue* souden waerschouwen wel op haer hoede te wesen.

Daer den Generael Brouwer in Persoon komt. Den Heer Generael Brouwer van dit alles kennisse bekomen hebbende/ resolveert in persoon derwaerts te gaen/ om een wacker oogh op alles te hebben / met hem nemende de Compagnien van Capitepn Vosterman ende Flory: belastende de Raeden Elias Harckmans ende Elbert Crispijnsen met de Schepen Vlissinghen ende Amsterdam te blijven leggben/ alsoo Vlissingen Masteloos ende reddeloos was / sulcks dat het vertimmert viert. Hy aldaer dan op den 21 dito des naermiddaeghs met het Schip den Eendracht gearriveert zijnde/ gebiet de twee mede gebrachte Compagnien Soldaten voorts te Lande gesonden te werden.

Hier dan tot den 24 dito stil gelegen hebbende/ soo wert ghewaerschout haer gereedt te maken om daeghs daer aen van Carel-mappa te vertrecken.

Steecken Carel-mappa in brant/ ende verzeplen. Den 25 dito met den dagh ghebiedt den Heer Generael Carel-mappa in brandt te steecken / ende alles te vernielen daer hare vpanden pets nuts konden uyt-trecken/ jae de bekomen paerden doodt te schieten: dit ghedaen zijnde ginghen tegens den middagh onder zepl/naer de tweede Frontier-plaetse/ghenaemt

naemt S^t. Michiel de Calbuco, leggende inde binnen Zee oft Golfo de Ancoed : maer alsoo het Schip den Eendracht in een Com zeylde / daer het met 't vallende water niet uyt konde gheraecken/ soo waren die van 't Jacht mede ghenoot-saeckt het op 18 voeten waters te setten ; dese voorsz Com is gelegen aen de N. Oost zijde van 't Lant/daer men met hoogh water sonder raecken wel over kan zeylen. 1643. May.

Den 26 dito den Eendracht klaer gheraeckt zijnde/soo zijn met een O. Z. Oosten windt weder onder zeyl ghegaen / des naermiddaeghs het Ras van Oforno door laverende/ quamen des avonts onder de Noordt-zyde van de Wal op 4 vadem sandt-gront ten Ancker. Passeren het Ras van Oforno.

Den 27 dito/ met stil mottigh weder/ seer variabel uyt den O. Z. Oosten / soo zijn weder onder zeyl ghegaen / om op de Reede voor S^t. Michiel de Calbuco ten Ancker te komen ; doch van haer gevangen Chilees ghewaerschout zijnde (alsoo hy daer meer ghweest was) datter veel Clippen in 't water lagen/ soo dat met den avont wel licht een ongheluck krijghen souden/ te meer haer het vaer-water onbekent zijnde/ soo hebben sulcks den Generael aenghedient / dies het goedt vonden onder de wal op seven vadem waters sandt-gront te setten.

Den 28 dito was 't mottigh reghenachtigh weder/met een stijve koelte uyt den N. N. Oosten / tot den middagh toe ghelaveert hebbende/ soo waren ghenoot-saeckt wegens de sterckte Ebbe die haer tegens quam/ weder onder de Noordt-zyde van't Landt op vier vadem sandt-grondt / met klepne Schelpkens vermenght/ten Ancker te komen. Den grooten Boot van 't Schip Amsterdam des naermiddaeghs voor uyt ghesonden zijnde om te diepen/ is naer wepnigh tijdts weder ghekomen/ seggende over al diep ghenoegh te wesen/ dat mede geen Clippen onder ofte boven water vernomen hadden ; waer op het Jacht des naermiddaeghs met schover-zeyls weder ghecommandeert wiert t'zeyl te gaen/die wel haest anders bevonden/ want in 't laveeren schuurden by een grooten Clip langhs/

May.

vijf ofte ses voeten onder water staende / soo dat de Schegge / nevens een stuck van de huyt quam boven dryven ; wel toesiende vonden haer onder 10 a 12 dierghelijcke Clippen verwerdt / eenige gelijcks water / anderen 2 a 3 voeten daer onder legghende / dies het voorts naer den Eendracht toe draghende hielen / die onder de wal gheset lagh / daer op 10 vadem sandtgront ten Ancker quamen ; Crispijnsen nevens den Majoor Blaeuwbeeck voeren den Heer Generael voorts aen boordt / rapporterende in wat perijckel sy geweest waren / ende dat het niet moghelijck was met de Schepen voor Calbuco op de Reede te komen / soo wegens de menighte van Clippen / als een groot Riff dat recht voor 't gat / ende met hoogh water onder lagh

Periculeus haer-water naer S. Michiel de Calbuco.

Des het verlaten.

Den 29 dito / den Heer Generael met sijn by-hebbende Raden overwegende de periculen / die het aenkomen der Schepen voor Calbuco onderworpen waren / resolveerden het daer by te laten blyven / ende het Fort Castro op te soecken / des onder zeyl gingen / met een N. N. Oosten windt Z. ten Westen aengaende / soo quamen des naermiddaegs tusschen twee Eylanden op 14 vadem sandt-gront ten Ancker ; teghens den avont gingh eenigh volck te Landt / om Schapen of eenigh ander Vee te bekomen / niet mede brengende als een Schaep dat aen een boom gebonden was.

Den 30 dito / was 't dysigh weder / met een styve koelte uyt den N. N. Oosten / als doen gingh het Jacht door ordere van den Heer Generael weder onder zeyl / cours Z. W. ten Zuyden aen stellende / quamen weder onder een ander Eylandt op 14 vadem schoone grondt ten Ancker / alsoo niet wisten of op de rechte passagie waren ; daer den Majoor nevens de twee Capiteyns met alle haer Soldaten te Lande gingen / om eenighe ghevangens te bekomen / die des avonts weder aen boort quamen / geen Indianen ofte Castilianen vernomen hebbende ; mede brenghende menighte van Schapen / daer onder vijf groote Kameel-Schapen waren / hebbende fijne Wolle / met

Kameel-Schapen.

halsen

halſen ter langhte van 3 a 4 voeten / zijnde niet goedt om te eten / alſoo het vleeſch ſoo taey als paerde vleeſch is. Van welcke Schapen de Spanjaerden deſe getuygeniſſe geven. Onder alle eygenſchappen van de Schapen van Peru, is deſe eene / dat ſy tuſſchen de 50 ende 75 pondt ghewichts lichtelijck draghen ghelijck de kemelen doen / den welcken ſy ſeer ghelijck zijn / dan alleenlijck dat ſy gheenen bult en hebben / ende inſghelijcks zijn machtigh (ghelijck 't ſelvighe by de Spanjaerden bevonden is) eenen menſch 4 ofte 5 mijlen daeghs te voeren ; ende beginnende moede te werden / ſullen teghens de aerde gaen leggghen / en wat men daer toe doet / men ſalſe niet doen op ſtaen / noch met ſmijten / noch met op te helpen / maer alleenlijck met haer ghemeenlijck te ontladen. Ende wanneer daer pemant op rijdt / indien ſy moede werden / ende nochtans vooyt gheſtout zijn / ſoo keeren ſy het hooft teghens den genen die daer op rijdt / ende beriſpen hem met ſeer vuylen ſtanck / ſoo dat 't ſelve ſchijnt te weſen van 't ghene ſy inde mooeke hebben. Het is een ghedierte 't welck ſeer nut ende profijtelijck is / want het heeft ſeer fijne Wolle / principalijck die ſy Pacos noemen / die ſommige lange vlocken van Wolle hebben : wepnigh eten ofte drincken ſy / principalijck de geenen die wercken / ende eten Maiz, gaen 4 ofte 5 dagen ſonder drincken : Het vleeſch heeft goeden ſmaeck / ende is ſeer ghefondt / ſoo wel als van eenighe Kamelen diemen upt Caſtilien ſouden moghen halen. Waer van den curieuſen Leſer tot meerder vermaeck de afteeckeninge hier by gevoeght hebbe. 1643. May.

Conqueſten van Indien Lib. 3. cap. 3

Figure N°. 1. *Sijnde een Kameel-Schaep, nevens een Chilees met ſijn Vrouw.*

Belanghende de andere Schapen / die waren ſoo groot als de Hollandſche / zijnde ſeer goedt van ſmaeck / ende bequame ververſchinge vooy de Vloot / alſoo in langh gheen beter ghehadt hadden.

Den

No 1 fol. 39.

1643. May. Den 31 dito / met moy weder ende fraeye koelte uyt den N. N. Westen / het Ancker weder ghelight zijnde / zeylden Z. W. ten Westen aen / om een ander Eylandt (Pechelinge ghenaemt) aen boort te zeylen : ontrent den middagh soo saghen onder een ander Eylandt een Spaensch Scheepken legghen / des deden devoir om daer by te komen / daer wegens contrarie windt / tot den avont mede besigh waren / het Ancker op 14 vadem sandt-gront daer ontrent latende vallen : Den Heer Generael sont voorts eenige Boots met volck derwaerts / om te sien hoe het gestelt was ; die weder komende rapporteerden / dat het met schoone Deelen geladen inde grondt lagh.

Iunius. Den eersten Junij met den dagh voeren alle de Soldaten / nevens soo veel Matrosen als wilden / aen Landt / die op den dagh veel Schapen aen boort sonden ; teghens den avont is het voorsz Spaensch Scheepken (St. Domingo genaemt) op Strant sittende / gheborsten / wegens den harden storm die uyt den N. N. Westen op stack / ende den gantschen nacht duurde / soo dat de Soldaten in vier groote huysen die op Strant stonden / dien nacht bleven logeeren / die des anderen daeghs weder t' Scheep quamen / alsoo zeyl maeckten om haer reyse te vervorderen.

Den 3 dito met een N. N. Oosten windt noch al op Castro avancerende / bemerckten in 't voorby zeylen / dat haer vyanden op verscheyde Eylanden haer eyghen huysen in brandt staecken : tegens den avont ontrent een Pistool-schoot onder de N. West-zijde van de Wal op 15 vadem bruyne sant-gront ten Ancker komende / soo sagen (het doncker wesende) de lucht in 't Noorden soo roodt ontsteecken of een gantsche Stadt in brandt gestaen hadt.

Den 4 ende 5 dito / rouw ende buyachtigh weder zijnde / dat geweldige val-winden over het geberghte gaf / soo bleef de Vloot stil legghen : Onderwijlen was den Majoor met twee Boots de Rivier van Castro opwaerts ghesonden / om naer alle gheleghentheden te vernemen / die des avonts weder in de

Vloot

Bloot komende / rapporteerde dicht onder de Stadt Castro 1643.
geweest te zijn/alwaer haer 40 ofte 50 mannen/ soo te voet als Iunius.
te paerdt vertoont hadden/ die op haer begonnen te schieten.
Het des nachts stil weder zijnde / soo lieten haer tot voor de
Stadt toe boeghsaerden/ daer op 2 en een half vadem steeck- Komē voor Castro ten Ancker.
gront ten Ancker quamen / een schoot met Canon doende,
doch inde Stadt gheen gewach hoorende/ hielden haer tot den
dagh toe mede stil.

Den 6 dito/ met den dagh verschepte schooten op de Stadt
ghedaen hebbende / vertoonde haer den vpandt te paerdt ende
te voet/ soo op de Strant/ als 't gheberghte/ dies den Majoor
(van den Heer Generael commissie bekomen hebbende) met
alle de Militie te Lande ghevaren is / sijn volck beneden aen
Strant in ordere stellende/ trock den Luytenant Croeger met Dat verooberen.
den voortocht den Bergh opwaerts/ die van de reste gevolght
wiert/ soo dat de Stadt sonder eenighe wederstant in trocken/
de selvighe ledigh ende verdestrueert vindende/ zijnde veel hup-
sen tot de grondt toe afghebrant/ de resterende/ nevens Kercken
ende andere ghemeyne gebouwen/ van haer daecken ende alles
beroost/ daer mede de Inwoonderen naer 't Bosch ingevlucht
waren : daer wierden verschepte partyen uyt ghesonden/ soo
om eenige Inwoonderen met minne/ als gevangens met ghe-
welt te bekomen / om aen kennisse van alle de ghelegentheden
daer ontrent te ghetaecken/ doch alles was te vergheefs/ alsoo
te kloeck in 't voorvluchten / ende de weghen beter bekent wa-
ren : Onder dit soecken soo vonden des naermiddaeghs een
dooden Chilees in een droogen Put leggen/ die vermoedt wiert N. B.
van de Castilianen vermoort / ende daer in ghesmeten te zijn/
(alsoo niet lange doot ghe weest was) om naer der Nederlan-
ders vertreck / sulcks de andere Chilesen te toonen / ende voor
oogen te stellen/ wat van haer te verwachten hadden / soo in
haer handen vervielen / doch voor haer vertreck namen hem
daer uyt/ende wiert begraven/ om sulcks van sijn mede-lants-
luyden niet bemerckt te werden. Des avonts brochten de

1643. Junius. Matroosen veel Appelen aen boort / ende bleven de Soldaten te Lande/om te sien of des morgens eenige beesten konden bekomen.

Den Heer Generael dan op den 7 dito siende dat daer geen apparentie was eenige Inwoonderen/soo Chilesen als Castilianen te bekomen/soo weghens de onbekende wegen/als continueel reghen/ende den tijdt te kostelijck achtende/om soo onnut te verlijten / resolveerde te vertrecken / doende derhalven des avonts alle de Soldaten aen boort komen / ghebiedende eerst te vernielen wat daer inde Stadt noch moghte over ghebleven zijn.

Gelegentheydt van Castro. Castro nu met veel schoone treffelijcke ghebouwen desolaet ende verwoest leggende/ is seer vermaeckelijck op een hooghen Bergh gelegen/ rontomme met veel schoone frupt-boomen beplant / hebbende schoone bouw-landen / daer noch verschepde granen te Velde vonden staen / versien met Fonteynen ende andere verschoe wateren/seer goedt om te drincken; aen Strant vloeyt daer een dagelicks tij van 13 à 14 voeten waters/soo dat het ghebeurde dat het Jacht den 6 wel vier voeten op een Eycken geboeyt sat/ des men daer in alles voorsichtigh wesen moet.

Waer van daen vertrecken. Den 8 dan met den dagh vertrocken zijnde soo mosten weghens stilte den gantschen dagh boughsaeren / komende des avonts onder 't Landt op 26 vadem ten Ancker; daer den 29 dito wegens stilte bleven leggen/dies den Major met eenighe Soldaten te Lande ghevaren is/om te sien of eenighe beesten/ Schapen ofte Verckens soude konnen bekomen/daer van des avonts meer als hondert Schapen/ende 12 groote Verckens aen boort brachten / hebbende vijf hupsen die op de Strant stonden/in brandt gesteecken.

Den 10 met stilte de Schepen voort boughsaerende.

Den 11 dito met den dagh en een N. N. Oosten top-zepls koelte weder onder zepl gegaen zijnde/ soo waren gedwongen het naer den middagh op 5 vadem singel-gront te setten/alsoo de stroom

de stroom haer veel de binne-landtsche Zee inwaerts soude getrocken hebben ; aen het naeste Eylandt te Lande ghegaen zijnde / soo brachten die van 't Jacht des avonts ontrent tsestigh Schapen ende 15 a 16 Hoenderen t' Scheep / aldaer geen menschen vernomen hebbende. 1643. Junius.

Den Eendracht onder een ander Eylandt ten Ancker gheraeckt zijnde ; soo maeckten die van 't Jacht ontrent 2 uren voor dagh (op den 12 dito) zeyl / om by haer Generael te ghecraecken / de windt Zuydelijck zijnde / een Canon-schoot van de wal zijnde / zeylde tegens een Riff / daer met het achterste van 't Jacht wel anderhalf uur vast saten / dat niet sonder perijckel soude ghebeest hebben / ten ware het een wassende water gheweest ware : dit voorsz Riff / ofte dese klippen leggben in 't selte rack van Castro af komende / daer men met hoogh water sonder eenige schade kan over zeylen ; ontrent den middagh quamen by het voor dese verhaelde Spaensche Schip op 10 vadem sandt-gront ten Ancker / zijnde met hoogh water aen een ander Eylandt gedreven. Voor des Generaels bevel wierden daer soo veel Deelen upt gheloft / als den Eendracht ende het Jacht berghen konden ; de Soldaten onderwijlen aen Landt ghevaren zijnde / brachten des avonts veel Schapen mede t' Scheep. Bevonden alhier met een Z. Z. Westen Maen hoogh water te wesen. Het Jacht in perijckel.

Den 13 dito / daer met een Z. Z. Westen windt blijvende leggben / soo wiert den Majoor met alle de Soldaten weder te Lande gestelt ; Den Luytenant Croeger den voorleden nacht aen Landt gebleven zijnde / bracht des morgens een Jonghen Chilees ghevangen aen boort ; verscheyde troupen Soldaten ginghen op desen dagh te Landewaerts in / die teghens den avont weder t' Scheep quamen / ghevanghen brenghende een oude Castiliaensche Vrouwe van ontrent de vijf-en-tsestigh jaren / als mede menighte van Schapen / doch hietender wiegens de veelheydt een groote party loopen. Naermiddagh is voor des Generaels ordre het voorseyde Spaensch Schip / Wekomen ghevangenen.

1643. S^t. Domingo ghenaemt/ in brandt ghesteecken.

Iunius. Den 14 dito des morghens de ghevanghen Castiliaensche Vrouw/ende Jongen Chilees weder te Lande ghestelt zijnde/ soo hebben met een Noorden windt haer Ancker gheleght/ het des naermiddaeghs onder 't Eylandt Gnack, een Gotelinghs schoot van 't Landt op 40 vadem settende / alsoo weghens de stercken stroom met zeylen geen profijt doen konden.

Den 15 dito/ met variabel weder ende windt onder zeyl ghegaen zijnde / soo saghen des naermiddaeghs aen stierboort O. ten Zuyden van haer/ een Mijl buyten de wal/ ende ontrent 4 Mijlen van 't Ras van Osorne een groot Riff leggen/ 't welck met hoogh water onder leyt/ des avonts op 30 vadem steck-grondt ten Ancker komende.

Den 16 dito/ een styven koelte upt den N. N. Westen hebbende/ soo gingen met den dagh onder zeyl/ des naermiddaegs ongestadigh weder zijnde/ ende voorts laverende/ soo quamen tegens den avont in 't Ras van Osorne, daer 10. 12. ende 14. vadem waters vonden/ ende alsoo de Ebbe verloopen was/ upt vreese van met de vloet de Inlandtsche Zee weder in te drijven / het Ancker vallen lieten / dat op 42 vadem klip-grondt hechte/ soo dat de voorighe 10. 12. ende 14 vadem sandt-gront/ een banck moet geweest zijn. Ontrent middernacht de vloedt verloopen zijnde/ ende aldaer met het Jacht niet sonder perijckel leggghende/ alsoo het somtijdts door de stercke stroomen die dit gat door trecken/ voor sijn Ancker rontomme draeyde/ mits naer 't Noer (hoe wel daer gestadigh een Man aen stont) niet en wilde luysteren/ soo vonden raetsaem het selvighe te lichten/ om met de Ebbe voor Carel-mappa te komen / en daer tot den dagh toe te Ankeren / en by 't Schip Eendracht te blyven/ maer dreven met groot perijckel de voorss plaetse voor by/ hebbende een gestadighen regen; daer dan mede besigh zijnde/ soo vonden dat het Ancker in een klip gelegen had/ alsoo den eenen arm afgewonden was.

Passeren het Ras van Osorne.

Den 17 dito/ den windt met mop weder van den Zuyden hebbende/

hebbende/soo deden die van 't Jacht haer devoir om in Brouwers-haven by de Schepen Amsterdam ende Vlissinghen ten Ancker te komen / ghelijck sulcks ontrent ten 10. uren gheluckte. Den Generael des anderen daeghs daer aen des middaeghs met een O. N. Oosten windt daer mede binnen ghekaeckende / soo dat nu de vier Schepen weder by den anderen waren. Op dese binnen-reyse heeft den Generael een sieckte ghekregen / daer van hy seer swack was / ende continuelijck te bedden bleef leggen. 1643. Junius. Den Generael Hendrick Brouwer wordt sieck.

Tot den 21. deser hier dan gelegen hebbende / onderwijlen de Schepen schoon ghemaeckt ende versien zijnde; soo wiert by den Generael ende sijnen breeden Raedt resolutie ghenomen/dat de Heer Elbert Crispijnsen, met het Schip den Eendracht ende 't Jacht den Dolphijn naer Baldivia soude zeylen/ ende sijn E. op 't spoedighste door 't voorsz Jacht kennisse doen hebben / soo wel van de ghelegenthent des Havens ende 't inkomen van dien/ als van de volckeren ende hare regeringhe / oock wat vpanden daer ofte daer ontrent moghten zijn; op dat ondertusschen de Schepen Amsterdam ende Vlissingen ghereedt zijnde / datelijcken soude volghen / doch sulcks bleef door een wijl tijdts achter wegh wegens de extraordinarische groote Noordelijcke stormen/ ende harde winden / waer door het niet mogelijck was met Schip ofte Jacht om den Noordt te komen / ghelijck sulcks hier naer breeder verstaen sal werden. Des nachts kregen een harden storm uyt den Noorden/ soo dat het Jacht voor sijn Ancker door dreef / en gheen anderen aen boort hebbende / dede een Canon-schoot / des het van den Eendracht met een Ancker ende Touw geholpen wiert. Resolutie/ doch door eerst tot geen effect gekomen.

1643.
Junius. Den principael houder deser Voyagie tot hier toe op het Jacht den *Dolphijn* ghevaren hebbende, soo sal den gunstigen Leser gelieven acht te nemen, dat hy den 22 deser Maendt Junij op het Schip den *Eendracht* door last van den breeden Raedt overghegaen is; ende sal hem inde voorder beschryvinghe daer naer hebben te reguleren.

Den 23 dito soo liet den Generael die van't Schip den Eendracht, ende het Jacht weten dat sy haer ghereedt souden houden om op morghen naer Baldivia te verzeylen; des het den 24 dito met eenen O. N. Oosten windt upt de Bay van Brouwers-haven op de Reede brachten / daer het nevens het Jacht op 4 vadem waters setten: daer zeyl reed leggende/soo is by den Scheeps-raedt beslooten/dat weghens schaersheydt van vivres het Rantsoen van broodt ter weecke op 2 en een half pondt de man stellen souden: des naermiddaeghs kregen een harden storm upt den N. Oosten / des noch 3 sware Ancker s lieten toegaen.

N. B. Die met eenighe Schepen alhier in Brouwers-haven ten Ancker wil komen/ sal moeten gaen leggen op 4 vadem waters sandt-gront / ontrent anderhalf Gotelingh-schoots N. ten Oosten vande Noort-hoeck der selver Reede / alwaer op dees tijdt des Jaers de beste Ancker gront is.

Den Eendracht ende het Jacht hier dan tot den 28 dito ghelegen hebbende/kreghen ordere niet te vertrecken voor dat de Schepen Amsterdam ende Vlissingen mede vaerdigh waren/om alsoo gesamender handt de reyse te aenvaerden.

Julius. Den 2 Julij was't mottigh opsigh weder; alsoo als doen by ondervaringhe bevonden wiert / dewijle het rantsoen wat sober uytdeelden / dat eenighen haer verstouten des anders rantsoen/als Broodt/Vleesch/Speck/en Taback diefachtigh afhandigh te maecken / soo is den Secreten Raedt des naermiddaeghs daer over vergadert/ende sulcks met aenslaen van

Placcaten

Placcaten in alle de Schepen op straffe van de Coozde verboden. 1643. Julius.

Den tijdt dan met stil leggen tot den 8 dito dooz ghebzacht hebbende / haer onderrusschen van water ende bzandt-hout versiende/ soo kregen des naermiddaeghs weder een Noozden windt/die in dese quartieren altijdt mottigh regenachtigh weder ende harde stozmen veroozsaeckt. Den bzeeden Raedt als doen vergadert zijnde/ is resolutie ghenomen / alsoo met die windt (die hier ten dese tijde des Jaers meest waeydt) upt Brouwers-haven niet wel in Zee konden gheraecken/ dat met de eerste bequaemheydt naer Carel-mappa souden loopen/ om van daer beter t'Zee te komen / onderwijlen niets te versuymen dat tot bevoozderinge haer der reyse soude dienstigh geacht werden.

Den 10 dito hadden upt den Noozdt-westen een harden stozm/ soo dat vooz haer swaerste Anckers dzistigh raeckten.

Op den 11 dito des mozghens mop weder zijnde/ soo zijn alle te samen met een N. Westen windt upt Brouwers-haven naer Carel-mappa t'zepl gegaen/ daer des naermiddaeghs op schaers dzie vadem steck-grondt ten Ancker quamen : doch alsoo de wal te naer lagen/ ende met laegh water gront raeckten / soo hebben op den 12 dito haer Anckers verser / tot op 4 vadem waters quamen. Verzeylen naer Carel-mappa.

Den 13 dito een harden stozm upt den Noozden/ met mottigh regenachtigh weder/ dat naer den middagh wat besadigden/ als doen wierden eenige Soldaten te Lande gecommandeert/ om te sien of eenighe Beesten konden bekomen ; die bevonden dat de Castilianen naer haer vertreck daer weder geweest waren/ alsoo in 't Bosch veel groote ledighe kisten sagen staen/die weder opgegraven hadden.

Den 14 dito woeyt een vliegende stozm upt den N. Oosten/ met veel hagel ende blixem vermenght zijnde/ soo dat genootsaeckt waren alle haer Anckers te water te brengen.

Op den 15 dito met een W. N. Westen windt redelijck weder

1643. Iulius. weder zijnde / soo peylden als doen het riff dat voor Carel-mappa lept / N. West. vanden hoogen hoeck af / ende Z. Oost van malkanderen ontrent een Gotelingh-schoots / streckende O. Z. Oost / ende W. N. West aen de Oost wal voor dese voorsz Baye.

Den 16. dito / met variable winden mottigh weder zijnde / soo is den Luytenant Rembagh ontrent den middagh met 30 Mannen een groot stuck Landewaerts in gegaen / om eenige Beesten te bekomen. Desen Rembagh, zijnde Luytenant van Capitepn Flori, op den 17. dito des naermiddaeghs weder aen boort komende / heeft drie Castilianen mede ghevanghen ghebracht / die hy bekomen heeft aen een plaetse / ghenaemt las Bahias, zijnde ontrent 3. Mijlen van Carel-mappa, houdende aldaer nevens 2. a 3. andere Spanjaerden (die het ontkomen waren) de wacht teghens de Ankaos, ofte rebellighe Chilesen. Waer van den eenen genaemt was Juan Mascaregnes de Sosa, zijnde van afkomste een Portugees, ghebooren tot S^t. Francisco de Quito in Peru, die verklaerde / ontrent 68. Jaeren oudt te wesen / ende dat ontrent 40 Jaeren in Chili gedient had / als seven Jaren in de Conception, ende 33. Jaren in Carel-mappa, soo dat eyndelijck tot het Sergeantschap geraeckt was. Dat zint sijn komste in Chili, nerghens als in de Conception ende tot Castro gheweest was, als wel daer te vooren in Arauco, zijnde 't selvighe versien met een Kopael Fort / S^t. Philippo ghenaemt / leggende ontrent een Canonschoot van de Zee / daer men aenkomen moet / hebbende een besettinghe van 500. Castilianen. Dat noch aen de Landt-zijde mede een klepn Fortjen leydt / doch van weynigh importantie. Dat het hier tegenwoordigh het winter saisoen was / dan dat het meeste quaedt weder over was / ende oock geen extraordinarise harde winden ghewaept had / ghelijck het op sommighe Jaren wel dede / die soo krachtigh waren / dat de Berghen dede schudden / Boomen ende Hupsen om verde werpen. Dat inde Maendt van Augustus de Weste winden souden beginnen

Bekomen drie Spanjaerden gevangen.

Confessie van eenen Spanjaert

beginnen te waepen / doch dat die niet langh duuren sonden. Sepde in Osorno, veel / doch in Baldivia meerder Goudt te wesen/des soo arbeyden ende mijneeren wilden/ dat haer geen Goudt ontbreken soude. Dat de Indios sulcks ten allen tijden tot hare cieragie/ ende nae haren rijckdom in stucken als lichten van vingheren groot/ met gaetkens doorboort/aen snaertjens ghereegen om den hals/'t hooft/ende elders droeghen/ende dat in Castro teghenwoordigh gheen Goudt en hadden / alsoo de Indianen in 40 Jaren zedert de revolte niet ghemijneert hadden. Voorts verklaerde/den Generael van Castro, van Osorno uyt Castiliaensche Ouders ghebooren te wesen/ghenaemt Don Ferdinando Alverado , zijnde een Man liberael / ende vreedsaem van humeur/ altijdt geweest zijnde Encomendero, als een repartinent in Castro hebbende / daer nevens een tractement van duysent Patacques 's Jaers/ met alle de Soldaten die vande Oucaes gevangen worden. Dat hy over drie Maenden daer eerst gekomen was/ soo dat noch niet veel gevrospereert was/ mede brenghende tot een Cargasoen ontrent 40 Pottijsen Wijn/wat Laecken ende Kowaens Lywaet/om te verhandelen. Dat het ontrent 48 Jaren gheleden was/ dat de Spanjaerden uyt Baldivia gedreven waren/en dat daer naer een ander Spaensch Gouverneur aldaer met 2. à 300. Castilianen weder gekomen was; maer vonden geen lijf-tocht/vergingen van honger / soo datse met groot perijckel naer Osorno retireerden. Dat daer ontrent 16. Jaren gheleden / een Schip van Lima (onder den Generael Pedro Rijcquo Marseiliaen) gheweest was/die aldaer by de Oucaes grooten buyt gemaeckt hadde/soo dat de Soldaten sommighe 6. 10. ja 20. ponden Goudt daer van brachten. Sepde de Sterckte van de Conception ontrent een ligua van daer te wesen / daer de Schepen aenkomen / en dat men aen de Stadt niet als met kleyn Baer-tuygh komen kan. Dat aldaer een Fortjen ghelijck in Carel-mappa is / met hondert Soldaten beset zijnde. Dat de Inwoonderen bestonden uyt Soldaten ende Burgers

1643. Julius. ghers uyt verschepde Natien / doch alle onder den naem van Castilianen, zijnde ontrent 2000. sterck / ende is voorts een open plaets. Dat in Imperiael geen Spanjaerden waren/maer dat het woest lept.

Noch hadden sy op een van de Eplanden inde Chilese binnen-zee een oude Spaensche Vrouw ghevanghen / ghenaemt Louysa Pizara, Weduwe van Jeronimo van Trouchillo, gebooren in Osorno, ende verdreven door de revolte van de selvige plaetse in den Jare 1599. zedert den tijdt van 30. Jaren gewoont hebbende op Quintiau, die verklaerde; Dat ontrent 40. Jaeren gheleden / eer de Indianen revolteerden / de Spanjaerden in Osorno in treffelijcken doen ende aensien zijn gheweest; jae soodanigh/ dat een particulier Castiliaen wel 300. Indianen tot sijn Onderdanen gebruyckte/die hem weeckelijck een seecker ghewichte Goudt tot tribuyt mosten opbrenghen; over dese ende andere onverdragelijcke lasten/wreetheden/ende tyrannie/ hebben de Indianen inden Jare 1599. t'samen ghespannen/ende de Spanjaerden in hare Fortificatie (die sy daer hadden tot hare defencie) belegert / en in sulcken extremiteyt van hongers-noot ghebracht/ datse eyndelijck niet alleen ghenootsaeckt zijn gheweest de basten van Boomen te eten/ maer (gheen apparentie van secours voor handen siende) de voorsz plaetse te verlaten / ende te retireren op Carel-mappa ende Calibuco, by accoort met die van Osorno ghemaeckt: welcke plaetsen t'sedert dien tijdt sijn ghefortificeert / ende tot Frontieren ghehouden teghen die van Osorno, ende de Landen daer rontomme ghelegen/ om de selvighe daer door te beletten / dat sy gheen invasie met haer Prauwen ende ander Daer-tuygh inde Eplanden van Chilove, met veroveringhe van menschen souden doen/ als voor desen diversche malen geschiet was.

Confessie van een Spaensche Vrouw.

Dat doe de Castilianen van Osorno tot de ghemelte plaetsen van Carel-mappa ende Calibuco mosten vluchten/wegens de sware moeyelijcke weghen ontrent een Maendt onder wegen

1643. Iulius.

ghen gheweest zijn/ sonder nochtans de distantie van Mijlen aen te wijsen : ende datmen dzie groote snelle Rivieren passeren moet/ waer toe de Canoes over Landt moeten ghedzagen werden bp dzie a vier stucken / om aende voozs Rivieren komende/aen den anderen gemaeckt te werden.

Dat op dese Eylanden van Chilove verdeelt zijn ontrent de hondert Encommenderos, hebbende eenige van de pzincipaelsten 28. a 30. Indianen ofte Chilesen onder haer gebiedt/doch de minste 5. ofte 6. die haer dienen als lijf-eygenen/in 't maecken van Bedden/Deeckenen/Landt-bouwerye/ ende planten van Erweten / Boonen/ Geerst / Vlas ende Hennep / voozts waer nemende ende hoedende de Schapen / (die sy aldaer in extraozdinari overvloet hebben) Gepten / Verckens eñ Paerden/dan Koe-beesten zijnder wepnigh. Alles wat de Chilesen hebben/verstaen de Spanjaerden haer toe te komen/ sonder dat sy voor haren dienst meerder daer af ghenieten als Kost/ Kleederen / ende opvoedinghe inde Chzistelijcke Religie / sonder te mogen verkocht/ vervzeemt/ vervalieneert/ ofte van d'eene Eylandt op d'ander vervoert te werden / maer moeten blijven woonen, ende haer leven eyndighen ter plaetse daerse ghewonnen ende ghebooren zijn. Dese Encommendos geeft den Koninghy voor belooninge van diensten / dat naer haer overlijden dit mach succederen op sijn eerste Soon/ofte Dochter/ ofte bp ghebreck van dien / aen sijn rechte Weduwe / ende dooz 't versterven desselfs soo devolveren die weder aenden Koninghy.

Dat in Chilove gantsch geen Goudt ofte Silver ghesocht wozt ; hoewel voor eenige jaren upt eenige Mijnen jaerlijcks een seecker gewichte opgebzacht wiert/ soo is sulcks zedert den jare 1638. achter ghebleven / als wanneer dooz de pestilentiale sieckte ontrent het derden deel van de menschen wegh storven/ sulcks dat de volckeren seer vermindert zijn / oock gaven de Mijnen seer wepnigh Gout ende Silver/ ende de Castilianen toonden haer genegender tot den Landt-bou ; weshalven het populeren ende cultiveren vande voozs plaetsen ende Landen

1643. Iulius. in aller macht een goede voortgangh ghenomen heeft / sonder op het bearbeyden van de Mijnen te achten / des ghеen Goudt ofte Silver ghemunt ofte ongemunt by die Volckeren te vinden is / maer haer naer sulcks vraghende / seggen dat 't selvighe in Osorno ende Baldivia in overvloet te bekomen is ; Soo dat alle koopmanschappen ende victualien die hier Jaerlijcks van de Conception ende S^t. Jago gesonden werden / als Lywaten / Lakenen / Olie / Meel / Spaensche Wijn / Peper / Yser-werck / ende anderen / die jaerlijcks met drie besondere Schepen overkomen / weder met Deeckens / Plancken / Vlas / Hennep / ende andere waeren betaelt / ende naer de Conception ende S^t. Jago gevoert werden. Dese Plancken vallen in dese Eylanden niet / maer komen 6. à 8. Mijlen veerder upt 't hoogh geberghte / daerse sonder saghen / met den Bijl alleen berept werden / dat nootsaeckelijcken grooten arbeyt / veel tijdt ende hout consumeren moet / doch den arbeyt hebbense om niet.

Dat aldaer in Martio laest-leden een Spaensch Scheepjen (S^t. Domingo genaemt) upt de Conception ende S^t. Jago gearriveert was (dat daer naer by de onsen verbrant is) mede brenghende dertigh Spaensche Soldaten tot versterckinghe van de Frontier-plaetsen Carel-mappa ende Calibuco. Met welck Spaensch Scheepken haer deposants Dochter overgekomen was / veel brieven aen diverschе Inwoonderen alhier mede brenghende ; die alle nevens haer ghetuyghden dat de plaetsen van Osorno, Baldivia, Imperiael, Villarica, Tucapel, Arauco ende Puréen, eenighe Jaren met de Spanjaerden in vreden geseten hebbende, nu ontrent een Jaer ghеleden alle weder revolteerden / ende teghens de Spanjaerden opstonden ; sulcks dat die van de Conception eenighe Araucanen by haer in ostagie hebbende / dadelijck op die revolte deden onthalsen.

Dat ontrent 20. daghen voor het arrivement van de Hollandtsche Schepen aldaer / de Spanjaerden van Carel-mappa met een seecker getal Soldaten upt geweest waren teghens die van de Landtschappen van Osorno, om ghevangens te bekomen /

men/ soo dat spder 30 ghekregen hadden/ ende mede brachten/ daer groot rantsoen van meenden te maecken/ ofte die naer de Conception te senden ; maer dat doo2 de komste der Nederlanders het alle ontkomen/ ende ontvlucht waren. Dit was 't gene dese oude Vrouw verklaerde. 1643. Iulius.

Noch bequamen mede een Chilees met Vrouw ende Kinders / nevens 20. Schapen ende 16. schoone Paerden. Op dato wiert by den Generael H. Brouwer voorghestaghen/ dat men het Jacht voor upt naer Baldivia soude senden / om de Indianen van haer komste te verwittigen/ ende met een aen te dienen dat haer vrienden ende der Castilianen vpanden waren : doch Herckmans, nevens alle de andere Schippers de saecken wat verder insiende / considereerden dat weghens de continuele Noorde winden sulcks swaerlijck om doen soude zijn / waer door mede in Zee komende / lichtelijck van haer reyse soude versteecken blyven / des daer gantsch niet toe verstaen wilden/ soo dat die voorslagh te niet geraeckte.

Den 18. dito is den ghevanghen Chilees, met Vrouw ende Kinderen / aen Landt weder in vrydom ghestelt / beloovende meer Chilesen by haer t' Scheep te doen komen / alsoo nu bemerckte dat haer vrienden eñ der Castilianen vpant waren; die haer veel van der Hollanders tyrannie ende quaet tractement verhaelt hadden/ souden anders eer by haer gekomen zijn.

Den 19. dito voer den Majoor ende Fiscael met de gevanghene Spanjaerden te Lande/ die haer wijsen souden waer een kisken met Silver-werck begraven lagh ; dat de Luytenant door faute van haer te pynigen versuymt had/ zijnde nochtans in 't selvige huys verborgen/ daer hy haer gevangen bekomen had ; die den 20. dito weder t' Scheep quamen/ 't selvighe kisken den Generael over leverende; daer in (geopent zijnde) bevonden wiert 325 stucken van Achten/ nevens 25 3/4 ponct ghemaeckt Silver-werck. Op dato zijn 6. Chilesen inde Vloot gekomen/ waer onder twee Casiken waren/ seggende verstaen te hebben/ dese Vlote hier ghekomen te wesen/ om haer vrien-

Bekomen een kisten met Silver

Komen met twee Chilese Casiquen te spreke.

1643. Julius. den/ende der Spanjaerden vpanden te weſen/ des ten hooghſten verblijdt waren; met deſen hebben onſe Nederlanders veel redenen gevoert/haer verklarende met veel wapenen daer ghekomen te zijn/ om die aen die van Oſorno, Baldivia, ende alle anderen die met haer vriendtſchap maecken wilden/te verhandelen/ op dat ſy haer daer mede in toekomende tijden teghens de Spanjaerden beſchermen moghten/ daer toe ſy haer nu oock de handt bieden wilden: ende op dat ſulcks metter daet betoonen ſouden/ ſoo waren ghereſolveert met den eerſten naer Baldivia te zeylen. Waer op de voorſz Chileſen antwoorden/ dat ſy nevens noch eenighe van de haren/ al voor eenighe daghen voor ghenomen hadden naer de Baldivia ende Oſorno te vluchten/om der Spanjaerden, ofte Caſtilianen wreetheydt te ontgaen/ maer dat ſulcks alleen naer ghelaten hadden/ wegens de ghenuchten ende hope van deſe hare vrientſchap/ ende hulpe/ die nu verwachtende waren; overſulcks verſochten dat met Wijven ende Kinderen/nevens eenige haerder Vrienden/ in haer Schepen over Zee/ met haer naer Baldivia vertrecken moghten/ om aldaer dies te verſeeckerder te ghemaecken/ vermits het te Lande/wegens den Oorlogh/regen/hooge Rivieren ende quade weghen/ voor de Vrouwen ende Kinderen niet wel doenlijck was; 't welck haer geconſenteert wiert/des ten hooghſten verblijdt waren/ ende wierden met houwers ende piecken vereert; op dat niet alleen ſy/ maer alle die van haer natie haer ſouden komen te gemoeten/ ſien ende bekennen ſouden/ dat der Nederlanders doen ernſt was/ ende met haer tot een goet voornemen ſtrecken ſoude: daer op den 22 daer aen geſchepden/ende met groot ghenoegen te Lande ghegaen zijn/ om haer Vrouwen/ Kinderen/ ende andere bekende Vrienden te halen/ende haer oock voorders van vivres tot de aenſtaende repſe te verſorgen. Deſe Chileſen maeckten het goet voornemen des Generaels/ ende de menighte van wapenen die ſy mede brachten ſoo ruchtbaer/ dat dagheliicks veel anderen met haer quamen ſpreecken.

Den

1643.
Iulius.

Den 21. dito wiert haer door een Chilees aenghedient als dat de Castilianen een Metael stuck Geschuts aen Landt begraven hadden / 't welck ghevonden / aen des Eendrachts boort ghebracht wierdt / 8. voeten langh zijnde. Op dato in des Vice-Admiraels Schip raedt ghehouden zijnde / soo is by alle Schippers ende Stierluyden eendrachtigh ghereselveert / vermits den Generael Brouwer daghelijcks krancker wiert / van met den eersten bequamen windt / weder naer Brouwers-haven te zeylen / om aldaer te verwinteren / alsoo hare ghevangens verklaerden / dat de Maendt van Augustus de quaetste van 't Jaer is / soo van harde stormen / als regen ; die over acht Jaren soo gheweldigh waren / ende wel 40. dagen achter een duurden / soo dat de aerde beefde / de Bergen scheurden / ende de Boomen upter aerde woepen.

Reselveren in Brouwers haven te verwinteren.

Ongehoorde stormwindt.

Op den 24. dito de windt met goedt weder N. Oost zijnde / soo hebben alle de Schepen (behalven het Jacht / dat met de Heer Herckmans bleef leggen) haer Anckers gheligt / naer Brouwers-haven onder zeyl gaende / daer ontrent den middagh aenquamen.

Den 26. ende 27. dito was 't schoon weder / als doen isser veel van 't volck te Landt upt schieten gegaen / des avonts menighte van ghevogelte / als Ganzen / Eendevogels / Snippen / Meeuwen / Meerels / ende andere onbekende Vogels t' Scheep brengende.

Den 28. dito zijn t' Scheep gekomen twee principale Casiquen van Carel-mappa, den eenen ghenaemt Don Diego van Carel-mappa, opperste aldaer / ende den anderen Don Philippo, opperste Casique bupten het district daer ontrent ; sepden der Nederlanders komste / ghenegenthept / ende vrientschap tot haer Natie verstaen te hebben / als mede dat ghenegen waren haer alle hulpe teghens de Spanjaerden te doen / ende dat veel wapenen mede brachten / om aen haer te verhandelen ; daer haer ten hooghsten over verblijdt toonden / des mede haer dienst quamen presenteren / met volle resolutie / haer van de

Spaensche

1643. Julius. Spaensche tyrannighe regeringhe te ontlasten; ende om dese hare meeninge meerder te bekrachtigen/ soo toonde Don Philippo het hooft van een Spanjaert / die hy selfs ontrent 14. dagen geleden gedoodt had (wat aengenamen lucht dit hooft hadt kan yder af-meten.) Sepden voorts haer voornemen te wesen / naer Baldivia ende Osorno te gaen / daer toe alreedts 200. Chilesen by den anderen hadden/ tot het welcke sy van de onsen seer gheharticht wierden / om voor des Vloots arrivement daer te zijn; doch om dese repse sonder perijckel van de Spanjaerden te moghen volbrenghen / soo versochten sy 18. Houwers/ 18. Piecken/ ende 5 Musquetten / met haer Bandeliers/ Kruyt ende Loot/ mits belofte 4. ofte 5. kloecke Koebeesten tot Carel-mappa daer voor te leveren/ dat haer geconsenteert is. Volgens 't welcke by den Raedt gheresolveert is/ dat den Fiscael met het Boot van den Eendracht den 29. dese Casiquen, nevens het voornoemde gheweer naer Carel-mappa soude brenghen/ om haer voorgenomen repse naer Baldivia te bevorderen; voorts mede nemende een Brieff van den Heer Herckmans, om aen den Gouverneur van Castro ghesonden te werden streckende tot verlossinge van een Boots-man op 't Schip Amsterdam; ende de beloofde Koe-beesten t' Scheep te brengen/ gelijck geschiede.

Augusti. Den 6. Augustus quamen 18. Chilesen met een van haer Canoes uyt de Dolphijns-voerd inde Vloot / aen den Generael versoeckende / dat met de Schepen naer Baldivia souden mogen vertrecken/ dat haer toegesept is.

Den 7. dito / de windt met een stijve koelte N. N. Oost zijnde/ soo is den Heer Generael Hendrick Brouwer des morgens tusschen 10. ende 11. uren eyndelijck aen sijn langhduryge sieckte deser Werelt overleden/ hebbende te voren aen sijn twee naeste Raeden / de Heer E. Herckmans ende E. Crispijnsen hooghelijck versocht / dat wanneer God Almachtigh ghelieven soude sijn Ziel tot hem te halen / dat het Lichaem moghte bewaert / ende tot een eerlijcke begraeffenisse in Baldivia

Den Generael Hendrick Brouwer overleden.

1643. Augustus.

divia gebracht werden: om dese sijne begeerte dan te volbrengen / ende het Lichaem voor extraordinarische verrottinghe / ende quaden lucht te bewaren; soo is 't geopent / het ingewant daer uyt ghenomen / in een kist apart ghedaen / ende den 15. daer aen in Brouwers-haven ter aerde ghestelt; de romp met diversche Olien / Cruyden ende Specerijen ghebalsemt zijnde / wiert in 't ruym geset. Des naermiddaeghs zijn alle de Chilesen die inde Vloot waren weder te Lande gevoert.

Den Fiscael / ende den onder-stierman van 't Schip den Eendracht, op den 29. voor desen (gelijck hier boven verhaelt is) met de twee Casiquen van Brouwers-haven naer Carelmappa ghevaren zijnde / quamen op den 9. deser met de Boot van 't Schip Amsterdam weder aen boort; Verklarende / hoe als uyt de Vloot staecken / ghenootsaeckt waren / weghens een storm / die haer beliep / aen 't Paerden Eylandt te landen / om alle ongelucken voor te komen; daer ghekomen zijnde / belaste den Stierman aen de Matroosen het Boot op een bequamer plaetse te berghen / om niet van 't water overstelpt te werden; tot welcken eynde dan seven Matroosen het zeyl by gheset hebbende om beter legh-plaetse te soecken / soo geraecken door den harden windt haest van de wal / des ghenootsaeckt waren voor den windt af te loopen / tot dat eyndelijck weder by staecken / vol waters geraeckten / ende alle te samen verdroncken; sy dan op 't Eylandt wesende / sulcks siende / ende van haer Boot versteecken / oock van victualie onversien zijnde / alsoo gheen provisien mede ghenomen hadden / waren niet wepnigh bedroeft / geen uytkomste siende hoe weder by haer ghesellschap te gheraecken / ofte waer by het leven onderhouden souden / vonden daer in een kleyn hupsken 5. à 6. schoone Schapen / nevens menighte van Patatesen (zijnde een seeckeren wortel / die men uyt de aerde graeft / ende voor Broot ghebruyckt) daer sy haer by onderhielden / tot dat de Schapen gegeten waren; als doen diende haer het gheluck / dat het Boot van 't Schip Amsterdam daer by geval te lande quam / sonder op haer Landt-

Broot ongeluck ende geluck eenigen overgekomen.

Patatesen.

1643. Augusti. luyden meer te dencken/ (alsoo in de Bloot geen ander gissinge was/ ofte sy waren alle verdroncken) die haer aldaer ten eynde raedt ende lijfs onderhout bindende/ verloste; ende weder by de Bloot bracht/ want souden het geen 4 daghen langher hebben konnen harden/ soo dat al te samen geen kleyne oorsaecke hadden/ God over dese onverwachte verlossinge te dancken.

Den 10 dito soo waren eenige Soldaten te Lande gegaen/ die in 't Bosch een brieff vonden/ zijnde een antwoort van Ferdinand de Alverado, Gouverneur van Castro, van dato den 3. Augusti 1643. op den brieff hem den 29. Julij van den Heer Herckmans, door de Dochter van Joan de Soysi gesonden/ luydende het Opschrift in Spaensch (hoe wel hier verduytscht) Aen den Heer *Elias Herckman*, Luytenant Generael van de Hollandsche Schepen, inde *Engelsche Haven*, die God wil bewaren.

Den Gouverneur van Castro schrijft antwoordt op sijn ontfangen brief.

Desen Brieff dan den 11. dito den Heer Herckmans ter hande gheselt zijnde/ is inden Raedt gheopent/ ende van deser inhoudt bevonden.

HEer *Luytenant Generael*, Ick hebbe den uwen ontfangen, ende daer uyt verstaen dat V. E. begeerte is, den ghevangen Matroos (*Joost Lambertsz*) weder te krijgen, voor den *Soysi*, (zijnde een Spanjaert) het verwondert my niet, dat V. E. sulcks aen mijn versoeckt, alsoo den Oorloghe sulcks mede brenget. Geeft my desen *Soysi* op de beloften van een Cavalier, die V. E. daer weder beloof vriendtschap voor te doen, by den Koningh mynen Heer; soo ick den Matroos noch hier hadde, soude hem sonder eenigh difficulteyt aen V. E. senden uyt grondt mijns herte, want sulcks is obligatie aen beyde zyde, hoe wel wy vyanden zijn. Het is ontrent een Maendt geleden, dat ick hem met een Barck tot advijs ghestiert hebbe aen den *Marquis de Bayde*, inde Stadt van *Conception*: onse Godt geve het hem soo goedt, als ick vertrouwe dat hy aldaer heeft van de Goddelijcke Majesteyt:

soo

ſoo ghy met deſen laſt waert beladen, ſoudet mede alſo doen, door dien het Gouvernement van deſe plaetſe ſulcks mede brenght; ſoo dan gelieft mijn te excuſeren, ick ben een Onderdaen van mynen Koningh ende naturelijcken Heer, voor wien ick wil ſterven, die God wil bewaren. 1643. Auguſt.

Tegens den avont quamen daer veel Chileſen inde Vloot/ om mede naer Baldivia te varen.

Den 12. dito is des Vice-Admiraels Boot naer Dolphijns-voerd ghevaren/om eenige Chileſen te halen/ 10. Soldaten tot Convoy mede nemende / upt vreeſe der Spanjaerden, die haer daer veeltijts verborgen hielden/ die des anderen daeghs weder t' Scheep quamen/ ſoo dat daghelijcks doende waren met de Chileſen naer Carel-mappa over te ſetten.

Den Heer Herckmans eenige dagen tot Carel-mappa ghebleeft zijnde/ om op alles ordere te ſtellen / is den 14. dito met des Admiraels Boot weder inde Vloot ghekomen/ om des anderen daeghs het Inghewant des overleden Generaels ter aerde te ſtellen.

Het weder dan te mets wat beginnende te bedaeren/ſoo hebben alle de Schepen op den 18. deſer haer zeylen beginnen aen te ſlaen (het Jacht daeghs te vooren met ontrent 200 Chileſen van Carel-mappa in de Vloot gekomen zijnde) alſoo in een dagh ofte drie verhoopten te verzeylen. Des naermiddaeghs heeft de Heer Herckmans, in preſentie van den gantſchen Raedt ende alle Capiteynen / ſijne beſloten Commiſſie geopent; waer in hy geſtelt is tot Opper-hooft over de regeeringe van deſe expeditie; met welcke regeeringe een peder ſijn E. geluck ende voorſpoet toe-wenſchten/hem voorts alle ghehoorſaemheyt beloovende/de Schepen tot dien eynde vijf a 6. ſchooten met Canon doende. Elias Herckmans tot Generael over de Vloot gekooren.

Den 19. dito was de Vloot beſigh met upt Brouwershaven op de Reede te komen / daer des naermiddaeghs ten Ancker quamen. Den wint met goet weder Goſtelijck zijnde. Maecken gereetſchap om te vertrecken.

1643. Augusti. Hier dan zeyl-reed leggende/soo bevonden menighte van Chilesen, onder Mans/ Vrouwen ende Kinderen over de Schepen verdeelt/ die uyt het vaste Landt van Chilove ghekomen waren / om nevens haer over Zee / ofte met de troupen van Don Diego ende Don Philippo over Landt naer Osorno ende Baldivia te vertrecken/om uyt de onverdraegelijcke tyrannije der Spanjaerden verlost te zijn; verklarende soo noch eenighen tijdt hier wilden blijven leggen / dat alle Chilesen, die eenige gelegenthept hadden om te verloopen/ by haer over komen souden.

Don Diego ende Don Philippo dan ghereedt zijnde/om met de hare naer Osorno te vertrecken / soo wierdt haer tijdinghe ghebracht / dat de Spanjaerden de weghen naer die voorseyde plaetse sterck beset hielden/der Chilesen komste verwachtende; dies sy versochten met de Schepen over Zee naer Baldivia te vertrecken / dat haer tot groot ghenoegen toeghestaen wierd; dies sy alle nevens de voorighen over de Schepen verdeelt zijnde/sterck bevonden wierden 470. zielen/ overvloet van vyres/als Garst/Geers/Terwe/Erweeten/Bouen/Pattatten / Schapen / ende Verckens voor haer mede brenghende. Terwijlen dan de Spanjaerden de wegen te Lande beset hielden / ende de Chilesen over de Schepen verdeelt waren: soo heeft een onder de haren groote swarigheden voort gebracht/ seggende/soo dese Vloot dus in Baldivia quam/ sonder dat sy aldaer te vooren kennisse van hadden / dat sulcks seer hinderlijck soude wesen/ want haer ghewisselijck voor vyanden houden soude/ niet naerlatende alles by te brengen/ waer haer afbreuck mede souden konnen doen / dat het deshalven raedtsaem was / yemant over Landt voor uyt te senden om haer van de meeninghe ende komste te verwittighen: daer toe sijn Persoon aen-boodt/ seggende raedt te weten om derwaerts te komen/sonder van de Spanjaerden gheattrapeert te werden/ indien noch een ofte twee nevens hem sulcks wilden avonturen / waer op dadelijck noch twee wackere Mannen haer

dienst

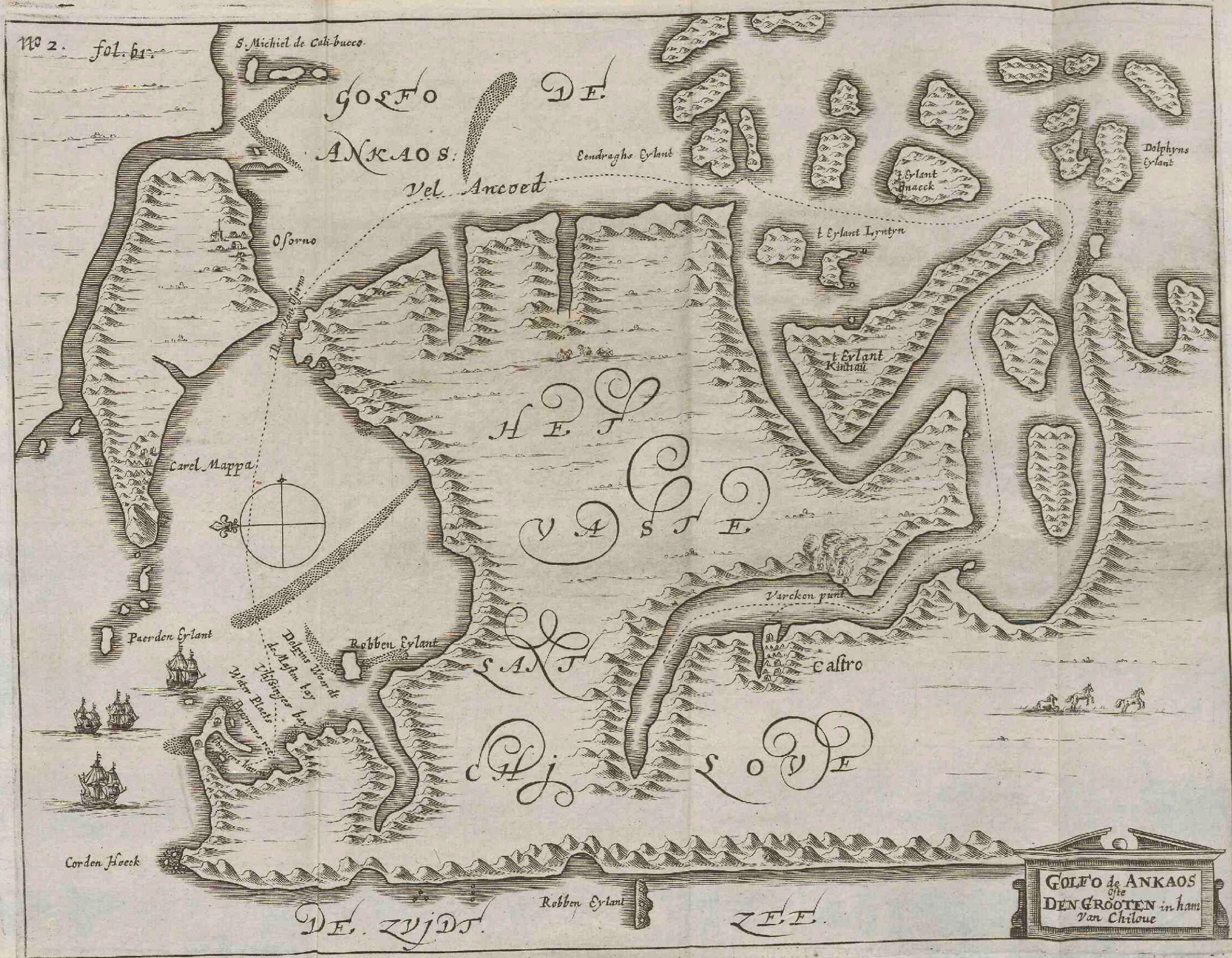
No 2. fol. 61.
S. Michiel de Cali-bucco
GOLFO DE ANKAOS:
Vel Ancoed
Eendraghs Eylant
t Eylant Gnaeck
Dolphyns Eylant
t Eylant Lyntyn
Osorno
t Eylant Kintiau
HET VASTE LANT CHILOVE
Carel Mappa
Varcken punt
Paerden Eylant
Robben Eylant
Dolgins Woerdt
de Masten bay
Vlissinges bay
Water Placks
Castro
Corden Hoeck
Robben Eylant
DE ZVIDT ZEE
GOLFO de ANKAOS
Oste
DEN GROOTEN in ham
Van Chiloue

dienst aenboden; en voorts vertrocken om die van Baldivia van alles kennisse te doen hebben. 1643. August.

Figure N°. 2. *Sijnde den grooten Inwijck, ofte Chilesche binne-landtsche Zee.*

Naer dat het op den 21. dito met eenen Z. Oosten windt schoon weder was/ so liet den Generael het behoorlijck Seyn om te vertrecken doen / daer op alle haer Anckers lichten / en onder zeyl ginghen / cours N. W. ten Noorden aenstellende/ des middaeghs op 't ruym ghekomen zijnde / bevonden haer op de hooghte van 41. graden 27. minuten Zuyder breete.

Discours ende beschryvinge van *Brouwers-haven*, en de omleggende Plaetsen daer ontrent, gelegen op de Custen van *Chili*.

DEse Haven/Inwijck ofte plaetse/ by de sommighen Chilove, anderen Enghelsche Haven, ende de onsen Brouwers-haven genoemt/ is gelegen op de hooghte van 41. graden 30. minuten Zuyder breete/ zijnde een schoone ghelegentheydt voor Schepen om te overwinteren/ oock om in alle ghelegentheden in Zee te geraecken; het versch water is daer in overvloet/ ende gemackelijcken te bekomen/ als mede het Brandthout/ vermits het Landt rontom vol gheboomte is / hier/ als mede inde ontrent legghende Bayen is overvloet van Visch; onder anderen een soorte/ soo in groote als ghedaente ende coleur onsen Schellevisch niet onghelijck / zijnde heel goedt van smaeck; daer worden Spieringen ghevanghen die achthien duymen langh zijn; ende by volle Maen menighte van extraordinarische groote Krabben; de Mosselen warender by sommige tijden oock seer goedt/ doch nieuwers naer soo groot/ als

1643. Augusti. die inde Straet le Mayr gevonden/ daerse een span langh/ende een handt breet zijn.

Dit landt/ als mede de Eylanden inde binnen-zee zijn seer rijck van Vee/ als Schapen/ Verckens/ Paerden ende Geyten/ ende overvloet van ghevogelte. De Spanjaerts verhalen Conquesten van Indien. Lib. 3. cap. 3 datmen in de effen Landouwen van Chili Struys-voghels vindt/ die soo snel al springhende langhs de aerde loopen/ sonder op te vliegen/ dat van geen Paert konnen ghevolghe worden. Het Landt in sich selven is vet/ goedt/ ende vruchtbaer/ voortbrenghende Garst/ Geers/ Melie/ Pattatesen/ Kapen/ Erweten ende Boonen wordt by de Inwoonders veel geplant/ als mede eenige Tarwe/ doch seer wepnigh/ oock Vlas (dat de onsen daer zijnde noch op diversche plaetsen inde bolster vonden) doch alle dit gewas wort dickmaels door de harde storm-winden/ (die dese climaet veel onderworpen is) te gronde geslagen/ dat het niet tot perfectie komt/ soo daer Nederlandts zaedt gheteelt wiert/ men twijffelt niet of het soude sijn vruchten voort brengen.

Pattatesen. Pattatesen zijn worteln/ die daer doorgaens inde aerde gevonden werden/ zijn rondt ofte langhwerpigh/ soo groot als vupsten/ doch klepnder ende oock grooter/ opgheslueden/ zijn van verschepde coleuren/ als roodt/ wit ende paers door den anderen gheteeckent/ oock sommigen heel wit; dese worteln teghens vupr ghebraden/ worden voor broodt gebruyckt/ ende voedtsaem bevonden.

Ibidem. Volghens de boven-verhaelde ghetuygenisse/ soo souden in Chili Revieren zijn/ die des daeghs loopen/ ende des nachts sonder water bevonden werden/ 't welck wonderlijck soude schijnen voor de ghenen die de oorsaecken daer van onbekent waren/ welcke zijn/ als dat de sneeu des daeghs met de hitte der Sonne smelt/ ende vanden ghebergh ten komt loopen/ die des nachts door de koude wederom korst ende hardt wort/ soo dat die niet en loopt. Doch bevele sulcks aen de discretie des Lesers.

De

De Mans persoonen ofte Indianen hier te Lande zijn de langhste niet/ maer sterck/ vet/ ende wel ghemaeckt van lijff en leden / de Brasilianen niet ongelijck / 't lichaem bruyn van verwe / sterck van complexie / met swart hair dat nevens de ooren afkorten / hebbende een Lintjen ofte pets anders om 't hooft gebonden/ haer Baerden ende knevels laten sy schoon upt trecken. 1643. Augusti.

Haer kleedinge zijn heel slecht ghemaeckt/ doch op haer manier seer curieus. De Mannen hebben een Broeck aen/ onder wijdt ghelijck de Matroosen dragen / met een bandt om 't lijff vast gebonden/ sonder hembt ofte wambays; dan nemen van 't selvige stof kleetjens 3. en een half ellen langh/ ende 2. ellen breet/ daer sy in 't midden een gat in maecken om 't hooft door te steecken/ en laten 't selvige soo op haer schouderen hanghen/ hebbende voorts bloote armen ende voeten/ sonder hoedt/ kousens ende schoenen; gebruycken langhe spietsen tot haer gheweer. Haer kleedinge.

De Brouwen zijn kleynder van persoon / met de selvighe stoffe mede ghekleet/ doch in deser voegen; sy nemen een kleet en maecken 't om 't beneden lijf vast of het een schort ware/ dan maecken noch een diergelijck kleet om de hals vast/ latende 't selvige op de rugghe/ tot bykans ter aerde toe hangen/ het hooft bloot/ armen ende beenen voorts bloot: sommige onder de haren/ hebben hare swarte lange tupten met wolle lintjens van verschepde coleuren seer aerdigh geweven/ op gebonden; anderen laten het hair los op de rugghe hangen. Hoe wel sy voor de houde daer te Lande niet seer wel ghekleet zijn / soo zijnse echter ghesont / ende sterck van natuer / gelijck sulcks dagelijcks op de Schepen bleeck/ alsoo verschepde van kinde verlosten/ dat geen half uur geleden zijnde/ op haer rugge bonden/ gaende daer mede over de Schepen wandelen; hebbende eenige de borsten soo groot/ dat die honden over haer schouderen smijten/ de kinderen alsoo te suygen gevende. Dese Volckeren van Chilove maecken ende weven de stoffen tot haer kleedin-

1643. kleedinge selfs; dat meest by de Vrouwen ghedaen werdt; die
August. ghestadigh haer Weef-touw (dat met kleyne moeyte ghestelt wort) met haer dragen/om niet ledigh te blijven.

Dese Chilesen van Chilove, zijn in 't generael niet boven de twee duysent sterck/door dien inden Jaren 1637. ende 38. ontrent een derde-part door een pestilentiale sieckte ghestorven zijn.

Hoe de Spanjaerden onderdanigh zijn

Alle dese Chilesen zijn by repartitie onder Encommenderos verdeelt/hebbende 30. 50. tot 100. ende 120 toe onder haer gebiedt/sonder nochtans dat sy vermoghen die te verkoopen/ vervreemden/ofte van de eene plaetse tot den anderen te vervoeren; maer moeten op de Eylanden ende ter plaetse daerse gebooren zijn blijven/ende haer leven eyndigen.

Dese Encommanderos gebruycken dese Chilesen in gestadigen arbeyt/'t zy met Landt-bouwerye/maecken van Tafelkleederen/ Pavalioenen/ ofte andere kleetjens/ ende plancken te kloven/ ende heeft yeder Encommandero een Casique over sijn Chilesen, om op haer te passen/ende die in ghestadigen arbeyt te houden; sonder dat dese Volckeren voor haren arbeyt ende dienst meer ghenieten als kost ende kleederen/ende voorts onderwijsinge inde Roomsche Christelijcke Godsdienst.

Hare woningen,

Hare Wooninghen zijn seer slecht/ leegh by der aerden/sonder Solders ofte eenige vertreck-plaetse/ in de hooghte al met langh gras bedeckt, een deur/sonder vensters/ hebbende alleen een lucht-gat in 't dack/daer de roock door treckt.

Goudt nochte Silver werdt hier niet ghesocht ofte ghemijneert/soo door de groote onwilligheydt der Chilesen, die haer gheensins tot den arbeyt begeven willen/ als ock de sobere quantiteyt van Minerale/ dat doch bekomen souden/ door dien de Mijnen gantsch slecht/ ende van gheringhe waerdye zijn.

Alle Jaren komen hier in Februario/ Maert ende April twee a drie Schepen uyt 't Eylandt S^t. Maria ende de Conception. Wt S^t. Maria wert alleen gebracht eenigh Taruw/

tot

tot onderhout van de Spangiaerden / door dien in Chilove Jaerlijcks soo veel Taruw niet ghewonnen wort / als sy tot haer onderhout van nooden hebben. Wt de Conception komen eenighe Wijnen/die daer geteelt wert/ als oock uyt Lima, (die wel de besten zijn/) voorts groove Laeckens / Yser / een soort van Rovans Linnen / dat in Lima ghemaeckt werdt/ Sout/ Olie/ende andere Waeren meer; waer tegens sy weder in betalinge nemen/ Plancken/ Tafel-kleeden/ Bedden/ Deeckens/ Pavalioenen/ ende andere kleetjens van diversche coleuren; Oock komt hier Jaerlijcks een Barck van Lima de Cust langhs/ om visite te doen/ of daer gheen vyants Schepen ontrent houden.

1643. August.

De Granen die op 't Eylandt St. Maria werden gheteelt/ importeren soo veel niet als men vermeent / ende werden dese alleen ghebracht aen de Soldaten ende Burgers in Arauco en Chilove. Dit Eylandt wordt alleen bewoont by eenen Curagidoor, ende Schrijver / die hier op toesicht hebben / sonder eenighe Soldaten ofte Sterckten / ende zijn daer neffens ontrent de veertigh Indianen die den arbeydt doen. Hoenderen ende Schapen zijn daer extraordinaris veel; oock abondantie van schoone vruchten / als Druyven / Appelen/ Peeren/ ende anderen meer. Maer de plaetsen van St. Jago, ende de Conception leveren Jaerlijcks overvloet van Granen/ waer mede andere omlegghende plaetsen ghespijst werden; sulcks dat het wel te gelooven is dat de Spanjaerden haer by veranderinghe aen het Eylandt St. Maria souden laten gelegen zijn/ om 't selvige voor een Spijs-camer van Chilove te gebruycken.

Beschrijvinge van 't Eylandt St. Maria.

De Spanjaerden ghebruycken op dese Cust anders gheen Slaven/ als die uyt haer vyanden Landt bekomen / voornamentlijck uyt de quartieren van Emperiael, Villarica, Baldivia, Conco ende Osorno.

De Scheeps-macht die den Spanjaert in Lima heeft / bestaet in 6. a 7. Koninghs Schepen / waer onder een met 46. Stucken Gheschuts / twee laegh hoogh boven den anderen

1643. leggende/de anderen voorts met 24. à 30. stucken versien zijn-
Augusti. de; doch hebben veel particuliere Coopvaerdy-schepen. In Lima alleen worden kloecke Schepen ghemaeckt / maer in de Havenen van Val-paryse ende de Conception zijn geen Schepen van ghewelt/ als gaende ende komende Barcken/ende ander licht Vaer-tuygh.

Het staet te ghelooven (ghelijck hier boven verhaelt is) dat wanneer de Spanjaerden kennisse kreghen van der Nederlanders komste in dese quartieren / dat niet naer laten souden het Eylandt S^t. Maria te fortificeren/ ende sterck te maecken / om haer daer af te dienen als een Duynkercken, om alle aen ende afgaende Schepen onvry te maecken / des het beter waer dat sulcks voorgekomen wiert/ ende dat tot de macht die nu reets in Baldivia is/noch een subsidie van twee à derdehalf hondert Mannen ghesonden wierdt / om soo versterckt zijnde/ haer te verseeckeren van de plaetse genaemt S^t. Michiel de Calibuco, ghelegen aen de Golfo de Ancoed ofte Ankaos, om met de selvighe macht Calibuco beset latende / (met hulpe van die van Osorno ende Conco, daer niet aen te twijffelen is) Castro ende alle de Eylanden te vermeesteren / ende den Spanjaert te verdrijven / dat met soodanighen macht licht om doen soude zijn/ vermits den Spanjaert daer niet stercker geacht wert als 12. Soldaten effectief/nevens ontrent 180. Burgeren: te meer/ om dat alle de Chilesen van Chilove daer naer haecken / ende niet liever sien souden/om hare vryheyt te bekomen/ ende van des Spanjaerts tyrannije verlost te wesen. Ten anderen soo soude dese verseeckeringhe van Calibuco noodigh wesen/ om met die van Conco ende Osorno (daer veel Gout-rijcke Mijnen zijn) te negotieren / dewijle men verseeckert zijn / dat der Nederlanders komste haer aengenaem is / ende dat van daer/ door haer eyghen Landt bequamelijck in anderhalve dagh by den anderen konnen komen / daer ter contrarie naer Baldivia 4. à 5. dagen door vreemde Landen moeten reysen/ daer se seer traegh toe zijn.

Ver-

1643.
Augusti.

Vervolgh van de Voyagie

DEn 22. dito schoon weder upt den Zuyden/met top-zeyls koelte/hadden des middaegs de hooghte van 39. graden 59. minuten/ stelden hare cours Oost aen recht naer de Wal toe/ teghens den avont het weder om de West leggende: Het Landt vertoonde hem langhs de Cust/ soo verre sien konden/ heel hackeligh ende ghebroocken. Den Generael Herckmans stierde het Jacht dicht onder 't Landt/om de Revier van Baldivia op te soecken/ doch konde dien avont weghens stilte tot geen verkennen komen.

Den 23. dito des morgens heel stil/ waren alsdoen ontrent 4. Mijlen buyten de Wal/hebbende des middaegs de hooghte van 39. graden 46 minuten/alsdoen hadden de Zuydt-hoeck van de Rivier (soo sien konden) O. N. Oost van haer: tegens den avont begon de koelte upt den Zuyden te wackeren/ dies haer cours naer de Rivier toe stelden/ daer met den doncker/op 33. vadem steck grondt/ dicht onder den Wal ontrent een Mijl O. Z. Oost van de voorgenoemde Zuydt-hoeck/by het Jacht ten Ancker quamen/ de Schepen Amsterdam ende Vlissingen by haer niet konnende geraecken/ des genootsaeckt waren weder Zee te kiesen.

Den 24. dito/met den dagh ende een Z. Westen windt/soo lichten weder haer Ancker/de Schepen Amsterdam ende Vlissinghen een groot stuck Z. Z. West van haer t'Zeewaerts zijnde/ soo zeylden met het Jacht voor upt de Rivier van Baldivia in/ die voor aen ontrent een Mijl wijdt bevonden; alsdus een half Mijl op 't Loot aen ghezeylt hebbende/ van 20. tot 4. vadem waters/ voorgaens goede Ancker-gront zijnde/ soo lieten het Ancker vallen/ soo om de Ebbe haer teghen quam/als dat haer drie spruyten ofte Rivieren voor upt vertoonden/ onseecker zijnde welcke de rechte was om in te zeylen: de spruyt recht upt streckende/ tegens den avont ontrent

Komen in de Rivier van Baldivia

1643. anderhalf Mijl opghezeylt hebbende / soo gheraeckten aen de
Augusti. gronde, daer den gantschen nacht bleven leggen; ghelijck de Schepen Amsterdam ende Vlissingen mede vast gheraeckten. Dese Rivier streckt vandaer opwaerts met veel bochten/ende ten beyde zijden hoogh Land met veel geboomte/ende schoone afwateringen.

Den 25. dito met den dagh soo voer de Schipper van den Eendracht met de Boot nevens ses Soldaten ende drie Chilesen de Rivier op/om de ghelegenthent daer van te onderstaen; des-avonts weder aen boort komende / rapporteerden dat die noch wel twee Mijlen met veel bochten opwaerts streckte / al eer men aen de Stadt Baldivia konden komen / dat mede ontrent een half Mijl aen dees zijde van de Stadt een spruyte komt/ die weder naer Zee liep/ alwaer de Chilesen seyden dat de Spanjaerden met haer Barcken plegen te passeren.

Den 26. dito schoon weder zijnde/quamen 10 Baldivianen met drie Canoes (uyt Boomen uytgheholt) aen haer boort/ haer Oversten een Capiteyn zijnde / tot erkentenisse van vrientschap/ ende dat met ons (daer komende) begeerigh waren te handelen/ een Schaep mede brenghende; ten hooghsten verwondert zijnde over de Schepen/dat die soo met volck ende wapenen versien waren.

Den 27. dito kreghen diverschе Canoes met Indianen aen boort/seggende datter alreeds inde Stadt menighte van volck haer komste verwachteden; dat mede binnen twee dagen veel volcks uyt de quartieren van Osorno ende Conco komen souden/om met haer te handelen.

Den 28. dito teghens den middagh is het Schip den Eendracht, nevens het Jacht den Dolphijn met mon weder voor de Stadt Baldivia ten Ancker gekomen; zijnde voor desen by de Castilianen gebouwt / ende is haer door de Chilesen inden Jare 1599. afhandigh gemaeckt/verwoest/ ende alle de Spanjaerden, behalven den Gouverneur doot ghellagen/die sy ghevangen namen/ hem gesmolten Goudt in de mont ende ooren gietende/

Komē voor Baldivia ten Ancker.

gietende/ daer naer maeckten van sijn beckeneel eenen drinck-beecker/ ende van sijne Schinckels Trompetten/ tot een teecken van overwinninge. Van dese verdestrueerde Stadt stonden noch veel groote ende stercke muragien over eynde/ ende heeft behouwt gheweest met ontrent 450. Huysen/ hebbende diversche Straten ende kruys-weghen/ nevens twee groote Marckten/ wesende een seer schoone situatie/ doch leyt nu soo wildt/ met Boomen ende ruychten bewassen/ dat het gheen Stadt ghelijckt. Aenkomende schooten uyt yder Schip ses Canon-schooten/ tot een vreughde-teecken; de Indianen die aen Landt stonden quamen met menighten aen boort/ niet minder als de voorigen over de gestalte der Schepen verwondert zijnde/ doch waren seer diefachtigh ende begeerigh naer Yser-werck/ alles wat sy saghen was haer gadinge/ jae tot de Compassen toe/ die sy uyt de nacht-huysen wegh namen; Soo dat sy naerderhandt/ als sulcke Cooplupden aen boort quamen/ ghenootsaeckt waren alles wegh te slupten ende vast te maecken. De reste van het volck ontrent de drie hondert sterck zijnde/ bleven in 't principaelste van de Stadt daer voor desen de Marckt geweest was (doch nu een groot black Veldt zijnde) staen/ al te samen op haer manier wel gewapent; 't welcke was/ dat yder versien was met een Lancie van achthien voeten lanck/ soo wel de gheenen die te paerdt/ als te voet waren. Eenighe van de Casiques (ofte Oversten) versochten aen den Heer Crispijnsen, dat alle de Soldaten dateliicken met haer gheweer in ordere aen 't Landt moghten komen/ om van haer ghegroet ende verwelkomt te werden/ alsoo langhe op haer komste gewacht hadden/ ende seer genegen waren om haer in soo goede ordere te sien/ te meer alsoo wepnigh van lijfstochten versien waren/ ende daer niet langer vertoeven konden/ sulcks dat weder vertrecken mosten. De Heer Crispijnsen eenighe redenen met haer gehadt hebbende/ sloegh sulcks beleefdelijck af/ hem verontschuldighende dat den Generael Herckmans met de twee andere Schepen noch niet ghekomen was/ doch

1643. Augusti.

1643. Augusti. dat niet twijffelde/ofte souden ten langhsten op den avont daer zijn/om des morgens gesamentlijck aen Landt te komen/ daer de voorsz Casiques mede te vreden gheskelt waren / ende van boort aen Landt voeren : ondertusschen zijn de Chilesen die met haer over Zee van Carel-mappa, Castro, ende daer ontrent heen gekomen waren/ met haer Bagagie aen Landt gestelt. De Schepen wierden met twee Touwen dicht aen 't Landt aen de Boomen vast ghebonden/ daer voor dese Stadt groote bequaemheyt toe was.

Den 29. dito / de Schepen Amsterdam ende Vlissinghen noch aen de grondt sittende / soo datse voor Baldivia niet konden komen/soo is den Generael Herckmans met de twee resterende Compagnies op 't Jacht over ghegaen / ende alsoo tot Baldivia ghekomen / ende is voorts met alle de Soldaten te Lande gevaren/alwaer ontrent de 70. Chilesen op de Marckt in ordere stonden / doer met een Lancie / de resterende zijnde ontrent 200. te paert/ende eenighen te voet/waren op gisteren vertrocken/ in meeninghe van metten eersten weder te komen.

Des Generaels Herckmans aensprack aen de Chilesen. In tegenwoordigheyt van alle dese Chilesen heeft den Generael aen een van hare Casiques (zijnde een Baldiviaen) een treffelijcke harange ende aensprack gedaen ; te kennen gevende tot wat eynde daer gekomen waren/ ende hoe bequamelijck nu met de Conquesten van Brasil dese plaetse konden bewaren/ende haer alle wapenen ende Coopmanschappen toe brengen : heeft daer benevens aen haer alle een Credentie-brieff/by sijn Hoogheyt den Prince van Orangien geteeckent/ overghelevert ; die haer eerst voor gheleesen / en doen door een van de ghevangens vertaelt is/dat haer alle seer wel geviel ; daer op heeft Herckmans uyt den naem van den Prins van Orangien aen dese Casique twee Houwers ende een langhe Pieck vereert; waer over hy ende alle de andere Chilesen hem ten hoogsten bedanckten. Naer veel discoursen van de getrouwigheyt die men haer bewesen / in de hulpe ende bystandt teghens de Spanjaerden, ende alle andere vyanden / soo zijn de onsen beleefde-

leefdelijck van haer geschepden; sy te Landewaerts naer hare wooninghen vertreckende/ alsoo de Stadt onbewoont was/ met beloften van met die op gisteren vertrocken waren weder te keeren/ soo haest verstonden/ dat die van Osorno ende Conco ghekomen souden zijn; om voorder met den Generael van een algemeyn verbondt te handelen. Indien de ghercuchten/van dat de onsen vpanden der Spanjaerden, ende tot hulpe der Chilesen gekomen waren/ upt Castro ende Carel-mappa, voor haer komste hier niet gheweest waer/ ofte sonder pemant oock mede te brenghen/tot bewijs van 't selvighe/ ende nevens dien noch een die dese/ende de Spaensche tale konde spreken/ het soude swaer gheweest hebben/pemant van de Baldivianen by haer te bekomen/ te meer alsoo de Spaensche tale niet en verstonden. 1643. Augusti.

Den 30. dito was het schoon weder / naer den middagh zijn by den Generael upt het Landt een Casique nevens acht Chilesen gekomen; seggen upt eenighe Chilesen, die by haer upt de Conception over Landt ghekomen waren/ verstaen te hebben/ als dat alwaer twee groote Schepen zeyl-reedt lagen/ om met den eersten naer Baldivia te komen. Den Generael sulcks verstaende/ versocht aen den Casique, oft het niet mogelijcken was/ die voorsz Chilesen by hem te doen komen/ om haer voor alsulcke waer schouwinghe pets te vereeren/ en dan voorts alle ghelegenthepdt van haer mondelijck te vernemen/ soo van de Spaensche macht in de Conception, als andere plaetsen daer sy te ghebieden hebben: Voorts verklaerden sy/ dat die van Osorno ende Conco op komende weghen waren/ ende dat met een groote macht in een dagh 2. à 3. daer zijn souden. Als mede dat verstaen hadden/ dat den Gouverneur van Castro veel Casiques hadt laten ophanghen/ die maer in meeninghe gheweest waren by de onsen over te komen; waer over menighte van Chilesen, sulcks siende/ naer de quartieren van Osorno ende Conco gevlucht waren/ die met den eersten mede herwaerts aen komen souden.

Den

1643. August.

Den 31. dito/ regen uyt den N. Westen/ naer den middagh redelijck weder zijnde/ soo is den Generael te Lande gevaren/ doende op de Marckt van Baldivia een plaetse op ruymen daer de Soldaten tot naeder gelegentheyt haer Hutten souden slaen.

September.

Die daer tot het maecken van de selvigen den eersten September aen Landt ghevaren zijn/ zijnde doncker mistachtigh weder.

Die van Osorno ende Conco komen seer sterck tot Baldivia.

Den 2. dito de windt Z. Oost zijnde/ is den Heer Generael aen Landt ghevaren/ om een plaets tot het Fort te ordineren. Naer den middagh quamen wel ontrent de duysent Indianen, soo van Osorno als Conco, om met de onsen te accorderen/ dat eyndelijck des daeghs daer aen naer veel discoursen ghetroffen is.

Den 3. September dan ghekomen zijnde/ soo was het met een N. N. Oosten windt seer schoon weder/ als doen wierden alle de Soldaten met haer Bagagie te Lande gheset/ dat in de Hutten brachten; oock quamen ontrent de 30. Canoes aen boort/ die eenige Beesten ende veel Schitie ofte anders Cawau genaemt/ zijnde der Chilesen haer dranck/ die aldus gemaeckt wert. Sy nemen Milie die in 't Sandt gebraden is/ ofte onghebraden/ die wordt dan by haer Vrouwen ghekaut/ ende in een groote Tobben ofte Pot met water ghesmeten/ daer noch eenige onbekende wortels van Boomen by ghedaen wordt/ dat soo een dagh ofte twee laten staen/ tot het (gelijck Bier) in de geil komt/ is dan sommigh wit/ ander root van coleur/ ende heeft de smaeck als suure Way/ dat voor oudt Yser-werck verruylden.

Herckmans tweede aensproeck aen die van Osorno, Conco ende Baldivia.

Op dato heeft den Generael Herckmans de voornoemde Casiques van Osorno, Conco, ende Baldivia, die ghekomen waren hem ende de sijnen te begroeten/ onder den blaeuwen Hemel in presentie van ontrent de 12. hondert Chilesen in deser voegen aengesproocken. Dat de oorsaeck haerder komste was om dat in 't Nederlandt (verre van daer ghelegen) hare

vroome

1643. September.

vroome daden inden Oorlogh tzedert het Jaer 1550. teghens de Spanjaerden gevoert/ om hare vryheyt weder te bekomen/ verstaen hadden. Dat de Nederlanders van ghelijcken mede nu ontrent de 80. Jaren/ om de selvighe vryheydt teghens de Spanjaerden in den Oorlogh geweest waren/ diese niet alleen verkreghen/maer door Godes zegen haer palen oock soo uytgebreyt hadden / dat meer als half weghen van 't Nederlandt tot dese Landen van Chilove, ghekomen zijn tot het Noorder gedeelte van Brazil, alwaer sy de Portugesen (ghewest zijnde Subjecten ende adherenten van den Koningh van Spanjen) verdreven / ende haer seven Provintien afghenomen hebben; van welcke plaetsen sy nu ghevoeghlijck in twee Maenden/ oft daer ontrent / tot hier in Chili komen konden; dat oock alreeds gheschiet soude zijn/maer door de lange wegen uyt het Nederlandt, dat seer verre ghelegen is/ende dat voorby haer vyants Landen ende advenues passeren moeten/ sonder elders aen te konnen komen om te verversen/en om oock niet ontdeckt te werden/was het dus langhe naer ghebleven dat haer niet hadden konnen komen besoecken; sulcks dan nu geschiet zijnde/ soo waren berept in alliantie te treden; mede brengende veel Geschuts ende diversche Europische Wapenen/als Musquetten/Piecken/ Degens/ Houwers/ Krupdt/Loot/ende andere Coopmanschappen; alles om alhier te verhandelen/ die niet alleen tot u defencie sullen dienen/ maer oock om grooter progres op u ende onser vyanden te maecken.

Naer dese gevoerde reden/zijn haer ghelevert/vyer Casique in 't besonder een Brief van sijn Hooghevdt den Prince van Orangien, die haer wierde voor gelesen/ende in hare spraecke vertaelt/ waer in vyer/ van de meeste tot de minste groot behagen schepten/sulcks dat sy allen de voorsz Brieven kusten/haer gelucksigh achtende over dese hare komste uyt soo verre Landen/om haer met Europische wapenen te versien/ ende tegens het gewelt ende tyrannije der Spanjaerden te assisteren.

Ende om dese Chilesen hier in te sonderen/ ende hare affec-

1643. September. tien ofte ghenegentheden t'haerwaerts te ondertasten / of die oock soodanigh waren als sy uptterlijck lieten blijcken; so hebben sy de Caciques de schaerstheyt haerder Vivres voor gehouden / versoeckende datse de Vloot met Schapen / Verckens / Koe-beesten ende andere eetbare spijsen wilden assisteren / mits haer sulcks datelijck met Wapenen ofte andere Coopmanschappen te betalen; sonder oock geen Hoen te willen ontfangen / of de betalinge soude daer nevens gaen: Ofte by wegheringhe van sulcks / dat ghenootsaeckt souden zijn met de Vloot weder te vertrecken; Waer op sy eensamentlijck versochten / dat den Generael met de sijnen ghelieffde te blijven / beloovende in overvloet (sae meer als van nooden hadden) Schapen / Koe-beesten / Verckens ende andere vivres te bestellen / alsoo haer Landt overvloet van alles had.

Den Heer Generael ende sijne Raeden de groote blijdschap deser Natie over haer komste bespeurende; hebben gepresenteert met haer uptten naem van de Hoog-Mog. Heeren Staten Generael, ende Sijn Hoogheydt den Prince van Oranghien der Vereenighde Nederlanden, een offencive ende defencive alliantie tegens de Spanjaerden in te gaen / om den anderen by overval van vyanden te assisteren ende hulpe toe te brenghen; waer inne sy gesamentlijck consenteerden / ende seer wel te vreden waren / beloovende vast ende seeckerlijck / dat soo wanneer de Nederlanders van den Spanjaert besocht wierden / dat sy haer van alle kanten souden komen helpen ende bystaen.

Treden met haer in alliantie.

Doch om hier van eenigh geschrift te maecken / excuseerden haer sulcks niet te verstaen / veel min onder haer ghebruyckelijck te wesen; verklarende dat de beloften die reeds ter weder zijden gedaen waren / voor haerenthalven genoegh waren; als mede den Brieff van sijn Hoogheydt den Prince van Oranghien, die sy tot dien eynde als een waer ken-teecken wilden bewaren.

Voorts is haer getoont / dat het tot haerder beyder verseeckeringe

keringhe gantsch noodigh was/ datter een Fort ofte Sterckte op 't plein van Baldivia gemaeckt wiert / om by alle gelegentheyt van vyanden haer daer uyt te beschermen; dat seer geerne toestonden/ te vreden zijnde/ dat soodanighe Sterckte van defencie soude ghemaeckt werden / als den Heer Generael ende sijne Raeden souden oirbaer duncken. 1643. September.

Naer dese ende meer andere discoursen / soo hebben de Nederlanders eyndelijck met soete redenen gewagh ghemaeckt/ tot wat eynde ende insicht sy haer Wapenen derwaerts mede brachten/ zijnde principalijck om die tegens Goudt te verhandelen/ dat verstonden by haer op diverschye plaetsen in grooten overvloet te vinden is: Waer op de Casiques haer eenparigh excuseerden/ van gheen Goudt-berghen te weten/ doordien in lange Jaren geen Goudt gehandelt/ nochte bearbeyt hadden: maer wel indachtigh waren / wat groote onverdraghelijcke lasten ende wreetheden de Spanjaerden (in hare tijden) haere voor-ouders hier over aenghedaen hadden/ wanneer haer niet Goudt ghenoegh tot Tribuyt gebracht wiert/ sae Neus endeOoren af sneden; 't welck haer noch sepden te doen schricken/ wanneer daer aen dachten / des den naem van Goudt qualijcken moghten hooren noemen / sulcks dat het by haer noch gesocht/ nochte geacht wiert. Dat haer mist/ ende de reden daer van.

Den Generael dese woorden vattende / heeft haer met aengenamigheydt gheantwoort; dat hy/ ofte de sijnen noch Tribuyt/ nochte eenige Schattinge begeerden/ maer dat het Goud dat elijck met Wapenen ofte andere Coopmanschappen tot believen wilden betalen/ sonder dat pemant soude ghedwonghen zijn weeckelijck seeckere quantiteyt te brengen/ maer dat daer haer behagen in doen konden. Waer op dese Casiques den anderen aensaghen/ sonder pets verders te repliceren: doch verstonden uyt anderen dat hier veel Mijnen zijn / die overvloet van Goudt hebben/ dat die oock naer ghelegghen/ ende licht om te bearbeyden zijn. Waer hare groote ghenegenthept tot de onsen hare Wapenen / dedense vertrouwen dat metter tijdt

1643. September. oorsaecke soude zijn / datse haer volck tot het Mijneren ende Goudt soecken souden verwilligen: Jae dat oock in't particulier, upt innerlijcke begeerte tot dese Wapenen / Goud soude soecken te vergaderen: ter welcker oorsaecke hier niet verder van gesproocken wiert; op dat sy niet datelijck de onse haer groote begeerte tot het Gout souden bespeuren / dat haer vreesden hinderlijck te wesen / alsoo bevonden dit een Natie groff van verstant te zijn / die met alle soete voorsichtighe middelen dienen besegent te werden: Soo veel men oock bemercken konden / soo zijnse seer traegh tot den arbeyt; des haer der Nederlanders verstoock niet vreemt en dachte / van de Goudt-mijnen met haer eyghen volck te bearbeyden sulcks dat het wel noodigh soude zijn / so om die te bearbeyden / als andere Mineralen te ontdecken / dat eenige Mijn-kenders ofte upt de Brasil, ofte upt het Nederlandt derwaerts gesonden wierden.

Den 5. dito wierden drie Boots geordonneert die eenighe Chilesen (die met de Schepen van Carel-mappa ghekomen waren) weder derwaerts souden voeren / alsoo haer tot Osorno wilden neder-slaen / haer in Baldivia niet vertrouwende.

Den 6. dito was het mottigh regenachtigh weder / als doen wiert aen Landt een Slacht-huys geordonneert / om de Beesten (die die van Baldivia, Osorno ende Conco brenghen souden) te slachten ende te souten.

Op den 7. dito is den breeden Raedt op het Schip den Eendracht vergadert geweest / daer naer langh delibereren gheresolveert is dat den Heer Elbert Crispijnsen met het Schip Amsterdam ter eerster ghelegentheydt naer de Brasil vertrecken soude / om sijn Excellentie / nevens de Heeren Raeden rapport te doen van den toestant / plaetse ende ghelegentheden in Chili.

Daer op sy Crispijnsen den 8. dito tegens den avont naer 't Schip Amsterdam ghevaren is / om de goederen van den overleden Generael Hendrick Brouwer te inventariseren / om verkocht te werden. Dies des anderen daeghs / de goederen

geinven-

geinvent arriseert hebbende/ is met de selvigen weder tot Baldivia gekomen. 1643. Septemb.

Den 11. dito naer den middagh isser een Chilees uyt het Landt ghekomen/ om te verspieden of de onsen oock eenighe alliantie met den Spanjaert hadden/ haer soeckende te verraden; hy des avonts aen boort ghekomen zijnde/ hielt hem nergens van te weten; tijdinge brenghende/dat hy alleen in 6. dagen van Marikines tot hier was gekomen om den Heer Generael te spreecken/dat met hem begeerde te handelen/ alsoo de andere Chilesen hem hatigh waren/ende sochten te vanghen; dat hy der Nederlanders vriendt was/ ende met sijn volck by haer wilde komen; Voorts seyde hy/dat inde Conception geweest was/ om van de Castilianen Yser te handelen/ en dat daer twee Schepen zeyl-reed lagen om naer Carel-mappa ende Castro te komen; dat de Indianen van Arauco onlanghs teghens de Spanjaerden gerevolteert waren/ sonder te weten of sy bestendigh zijn souden haer te beschermen/ dat hy door hare menighte verhoopte van jae. Dat twee van de principaelste Casiques van Arauco gereteireert waren in Imperiael, om de Spanjaerden van daer meerder Oorloge aen te doen. Achterdencken der Chilesen.

Den 13. dito de windt Noordelijck met een betrocken lucht/ soo zijnder des naermiddaeghs 5. a 6. Canots met Chilesen aen boort gekomen/ mede brengende eenighe Schapen/ Verckens/ Kalveren/ ende Potten met Schitie/ of Cawau/ daer oudt Yser tegens ruylden.

Op den 14. dito/redelijck weder zijnde/ soo is het Lichaem van wijlen den Generael Brouwer uyt het Schip Amsterdam, op den Eendracht voor Baldivia ghebracht/ om met de eerste ghelegenheyt begraven te werden. Den Raedt als doen vergadert zijnde/ ende overwegende de groote ongheregeltheden/ die daer dagelijcx soo by de Soldaten als Matroosen gheplecght wiert/ in het mangelen van Schapen/ Verckens ende andere victualie/met de Chilesen, zijn ghenoodsaeckt gheweest

1643. September. op lijf-straffe te verbieden/dat niemant hem soude vervorderen eenigh geweer/'t zy hoe het soude mogen gheselt zijn/ directelijck ofte indirectelijck aen de voorsz Chilesen te verhandelen.

Den 16. dito waren de Matroosen aen Landt weder besigh met de ruyghte op te ruymen daer het Fort ter eerster ghelegenthept soude begonnen werden. Naer den middagh is het Lichaem van wijlen den Generael Hendrick Brouwer tot Baldivia met groote magnificentie (naer tijdts ghelegenthept) ter aerde gestelt/des avonts een stoxm wayende.

Den Generael Brouwer tot Baldivia begraven.

Den Heer Crispijnsen, volgens resolutie van den sevenden deses/ sijn afscheyt van den Heer Generael Herckmans ende Raden ghenomen hebbende/ heeft hem op het Schip Amsterdam begeven / om met den eersten ghelegenthepdt naer Parnabuco te vertrecken: de Schepen Vlissingen,d Eendracht, ende het Jacht den Dolphijn daer latende / met 180. Matroosen ende drie Compagnie Soldaten / 296. Coppen (onder Blaeubeeck, Vosterman, ende Flory) sterck zijnde. Als doen zijnde den 21. dito des naermiddaeghs / soo heeft hem den Generael op 't Schip den Eendracht begeven.

Crispijnsen vertreckt met het Schip Amsterdam naer Pharnabuco

Den 22. dito zijnder weder eenige Indianen aen boort ghekomen/ mede brenghende een Vercken / 3. Schapen / 2. Koebeesten/nevens derdehalf loot Goudts/dat den Generael vereerden.

Alsoo het den 23. dito met een Z. Z. Westen windt moy weder was/ soo is den Heer Generael nevens alle Officieren te Lande gevaren/ en hebben op dato het Fort afghesteecken/ ende de Schop in de aerde geset.

Beginnen tot Baldivia een Fort te bouwen.

Den 24. dito den windt upt 't Zuyden/ soo heeft den Generael den Onder-stierman van den Eendracht met de Schuyt naer beneden ghesonden / om te sien of het Schip Amsterdam soude vertrocken zijn/ (dat hy met ballast in te nemen besigh vondt) hem een Brieff mede gevende/om den Heer Crispijnsz

Des Generael Herckmans Brief aen Crispijnsen.

te be-

te behandigen; waer inne hy verhaelde/hoe dat Courewangh Opperste Casique van Villa-ricka met 2000. Mannen naer hy was/ om sijn E. E. andermael te begroeten/ mede brengende veel Koe-beesten/ Schapen/ Gepten ende Verckens. Dat hy mede van resolutie soude zijn/ (soo gheen merckelijcke verhinderinghen voor en vielen) het Schip den Eendracht, nevens het Jacht tegens ultimo October naer het Eylandt S. Maria te senden/ om 't selvighe te bemachtighen/ ende daer mede naer tijdts gelegenthept te doen; 't welcke hy wel eerder in't werck soude ghestelt hebben/ soo het volck midts het maecken van de Fortificatie hadt konnen missen: aen welcke veroveringe hy niet en twijffelde: maer dat eenige Chilesen vande vaste Cust (die nu der Spanjaerden vpanden zijn) haer op 't voorsz Eylandt souden begeven/ om 't selvighe voor haer te cultiveren/ konde hy niet ghelooven/ ende dat wegens het groot perijckel daer sy in staen souden/ om voor de Spanjaerden van de Conception, Bio-Bio, ofte Arauco, met vaer-tuygh van daer ghehaelt/ ende op andere plaetsen voor Slaven verkocht te werden. 1643. September.

Dat die van Osorno, Conco, Baldivia, Imperiael, ende Villa-ricka gaern sien souden/ dat hy sijn macht imploreerde/ om de Spanjaerden vpt Arauco, Penco, ende Bio-Bio te verdrijven; waer toe niet alleen die van Osorno, Baldivia, ende hare geconfedereerden presenteerden de handt te bieden; maer dat de Chilesen van Arauco, Penco en Bio-Bio selfs daer naer verlanghden/ ende seer gheerne tot sulck een exploit haer wilden laten gebruycken/ houdende die plaetsen daer voor dat wanneer de selvighen bemachtight/ ende de Spanjaerden daer vpt ghedreven waren/ dat allenxkens tot de Conceptions souden konnen geraecken; waer door een groot gedeelte van Chili van haer tyrannije souden konnen verlost werden/ jae gheheel Chilove metter tijdt vry ghemaeckt werden. Want de gantsche Spaensche macht (volghens dese verdeelinghe) bestaet in niet

1643. niet meer als ontrent de 1500. Soldaten. als

September.

In	Val Parayso ende S^t. Jago	300	Soldaten.
	Conception	300	
	Lazarena	100	
	De Rivier van Bio-Bio	100	
	Jumbel	60	
	Arauco	500	
	Chilove, Carel-mappa eñ Cali-buco	120	

Behalven hare Burgers die veel in 't getal zijn. Des het niet te twijffelen waer / soo daer een Vloot van 10. Schepen ende drie Jachten / met 800. Soldaten / Matroosen / Geschut ende Munitie naer advenant derwaerts gesonden wiert / ofte soude de haer naer alle apparentie / met hulpe van de Chilesen, die daer seer willigh toe zijn / van dese plaetsen meester konnen maken / sonder dat men des vyants macht te water van Lima ofte eenighe andere quartieren souden hebben te vreesen. Jae souden daer door veel licht niet alleen gheheel Chili, maer 't meerendeel van Peru in revolte doen komen / waer upt metter tijdt ock goede vruchten van Conquesten souden staen te volgen / ghemerckt den haet ende vyandtschap die de Chilesen den Spanjaert toe draghen extraordinari / en daer en tegens de vrientschap diese de onsen toonen untmuntende groot zijn: als gebleecken is aen de 470. Chilesen die met Vrouw ende Kinderen upt Chilove vrywilligh met haer over Zee naer Baldivia gezeylt zijn: desgelijcx ock als de Casiques van Baldivia, Osorno, Conco ende Villa-rica, haer met 1200. Mannen soo te paerdt als te voet quamen begroeten ende vriendtschap versoecken / als verstaen hadden tot wat eynde sy daer ghekomen waren; ock mede aen de Vrieven die haer van sijn Hooghept den Prince van Orangien overgelevert wierden / welcken haer soo aengenaem waren / dat oock die in 't particulier kuste / haer over dese komste upt soo verre Landen tot haer hulpe / gheluckigh achtende; gelijck mede doen aen haer versochten, dat met

Koe-

1643. September.

Koe-beesten/ Schapen/ Geyten/ Verckens ende andere vivres/ tot minagie van de Scheeps-victualie dienden versien te zijn/ ofte dat anders vertrecken mosten; waer op sy eenparigh versochten dat doch om die reden niet vertrecken wilden/ belooyende haer van alles genoeghsaem te versorgen.

Voorders verhaelt hy verstaen te hebben / dat de Indianen in Rio de Plata eenigen tijdt verleden/ eenige Patres/ofte Jesuijten hebben doodt gheslaghen/tot een begin om haer van de Spaensche tyrannije te ontlasten ; dat als nu op 't hooghste dient in achtingh ghenomen te werden / om die met de macht van Schepen naer Chili gaende / in passant te assisteren voor soo veel als de Staet van Brasil lijden konde. Dat oock diende bemerckt te werden, dat in Rio de Plata veel Portugesen woonen / die zint de revolte van Portugal verscheyden malen haer tanden den Spanjaert hebben laten sien/ door alle 't welcke den brandt lichtelijck soo onder de Indianen konde ontsteken werden/ dat sulcks tot Chili, jae tot den Bergh Potosi soude konnen komen te loopen.

Den 25. dito quamen weder veel Chilesen met haer Canoes aen boort/mede brenghende wel 20. Koe-beesten/nevens eenige Verckens/ Schapen ende Potten met Schitie/ ofte Cawau/die onder het volck verruylden.

Den 26. dito / is den Generael des naermiddaeghs met stil weder aen Landt ghevaren/en heeft met de Casiques/op gisteren gekomen/gesproken/ die verklaerden in 4. ofte 5. Maenden gheen Beesten / Schapen ofte Verckens te sullen konnen leveren/ daer den Generael niet wel over ghenoeghde/ alsoo de Vloot schaers van vivres versien was / als mede om dat die van Osorno ende Conco sulcks mede upt stelden : des tegens den avont een Schupt naer beneden gesonden heeft/ om te sien of den Heer Crispijnsen met het Schip Amsterdam daer noch moghte wesen/ doch daer komende/ bevonden hem vertrocken te wesen.

Het gaet den Generael buyten gissinge.

Den 27. dito mop stil weder zijnde/soo is den Generael des

1643. naermiddaeghs weder aen Landt ghevaren / de Casiques met
Septem- hem aen boort brenghende/ heeftse wel getracteert/ voorts met
ber. haer wegens het brenghen van Beesten spreeckende / of sulcks niet eer (als op gisteren sepden) soude konnen geschieden/alsoo haer schoon geweer daer voor in mangelinghe soude gegeven werden/ om haer daer mede tegens de Spanjaerden te beschermen; dat verklaerden niet voor over twee Maenden te sullen konnen gheschieden / des avonts alsoo weder naer haer wooningen vertreckende.

Den 29. dito aen yder Capitepn 9. Schoppen/ 6. Spaden/ 4. Houweelen/ ende 2. Piecken uytghedeelt zijnde / soo begonnen des naermiddaeghs aen het Fort te graven.

October. Den eersten October brochten de Chilesen weder 6. Koebeesten aen boort/die verruylden.

Den 3. dito noch dagelijcx met het Fort besigh zijnde/ soo brachten de Chilesen des naermiddaegs 11. Koe-beesten ende 4. Barckens/die den Generael voorts voor eenigh out verroest pser ruylde.

Den 5. dito/ regenachtigh weder uyt de Noorden/ als doen is de Schuyt en Boot van 't Schip Vlissingen de Rivier een groot stuck op gevaren / om de Indianen haer Beesten over te setten / op dat die bequamelijck aen de Schepen konden brengen/om te verhandelen. Naer den middagh is Mantquiante, Opperste Casique van Mantquiante (die op den 27. September weder los gelaten is/ naer dat eenige dagen t'Scheep ghehouden was/ onder belofsten dat over 8. ofte 10 dagen weder komen soude/ overvloet van Beesten ende victuyes mede brengende) weder aen boort gekomen.

Den 6. dito teghens den avont zijn de Inwoonders van Baldivia by dese Casique Mantquiante ghekomen/ hebben met den anderen gesproocken/ ende sijn naer veel discoursen eyndelijck veraccoordeert/die van Baldivia den selvigen avont weder naer hare wooningen treckende.

Den 7. dito goet weder zijnde/ soo is den Casique Mantquiante

1643.
October.

ante vertrocken; door ordere van den Generael met een Canon-schoot vereert zijnde: hy vereerde den Generael met 29. Schapen/ 2. Verckens ende 8. Koe-beesten; des hy weder beschoncken is met wat Coraelen/ 2. Bijlen/ wat Kammen ende andere snuysterije; beloovende in acht ofte thien daghen weder te komen/ ende dat Beesten in overvloet mede brenghen soude/ als mede wat Goudt (om tegens geweer te verruylen/ daer seer begeerigh na was) daer sijn Lant/ als andere meerder van versien was/ vermits sijn onderdanen beter tot den arbeyt/ als de Baldivianen ghenegen waren; ende een gewoonte hadden als eenigh gheweer ofte Yser-werck begeerden/ haer Goudt naer de Conception tot de Spanjaerden te brengen/ om 't selvige te verhandelen/ dat nu alhier beloofden te doen.

Den Casique Mantquiante vertreckt.

Den 9. dito voor den middagh ordonneerde den Generael/ dat men de Wallen van het Fort souden beginnen op te setten. Daer den 10. dito sterck aen gearbeyt wiert.

Alsoo het op den 11. dito met een Westelijcke windt seer mop weder was/ soo is den Secretaris Johan van Loon nevens eenige anderen te Lande gaen wandelen; dese des naermiddaegs weder t' Scheep gekomen zijnde/ rapporteerden den Generael/ hoe dat de Rivier opwaerts gaende/ in een blackte aen de Rivier-kant/ seeckere Soldaten gesien hadt/ die besigh waren met eenighe Chilesen, haer Houwers tegens Schapen te verruylen. Een weynigh aen de voorsz Rivier-kant verder komende/ soo sagh veel Chilesen staen/ hare wapenen by haer hebbende/ daer by zijnde een van de gevangene Spanjaerts genaemt Antonio Zanchies Zines, daer sy harde woorden mede hadden/ en wilden doodt smijten/ hem ten lasten leggende dat hy de oorsake was/ dat aldaer een Fort ghemaeckt wiert/ alsoo hy de onsen te kennen ghegeven hadde/ dat daer Goudt was; van alle 't welcke hy hem ontschuldighden/ seggende der Nederlanders ghevanghen te wesen/ ende datse hem van Carelmappa tegens sijnen danck mede genomen hadden; dat sy niet wilden ghelooven/ maer wilden met hem voort; maer omme

Een ghevanghen Spanjaert by de Chilesen in groot perijckel.

1643. October. siende vernam hem Secretaris/ daer seer over verblijdt was/ alsoo hy vande Chilesen niet konde ontslagen werden/ vreesende van haer doot ghestagen te werden. Welcke Casiques ende Chilesen wepnigh tijdts daer naer met 10. a 12. Canoes by den Generael gekomen zijn/ mede brengende 12. Schapen met een Vercken; die den Generael haer verruylde voor 4. halve Bylen/ 2. Messen/ ende wat Coralen: den eenen Casique was ghenaemt Checulemo, doch den anderen was een Afgesandt van de Casique Tanimanqui upt Imperiael, tijdingh brengende dat aldaer 2000. Spanjaerden waren/ die in korten tijdt te Lande herwaerts komen souden/ versockende dat den Heer Generael met eenigh van sijn volck met hem gaen wilden/ hy souse ter plaetse lepden daer veel bupts te bekomen was; dan den Generael eenigh bedrogh bemerckende/ heeft suicr beleefdelijck afgeslagen/ ende niet willen consenteren/ maer vraeghde of sy begeerden dat hy met de sijnen vertrecken soude? daer den Casique Checulemo op antwoorde/ dat het beter was dat sy bleven/ ende haer aen de Zee-kant vast maeckten; dat hy oock met dese Casique gheen volck op bupt upt senden soude/ alsoo hy vastelijck geloofde/ datse op een vleysch-banck souden gebracht werden: waer op dese Casiques des avonts weder vertrocken/ op haer versoeck met een Canon-schoot vereert zijnde.

Den 12. dito naer den middagh quamen weder eenige Canoes aen boort/ daer onder twee Casiques van Baldivia waren/ mede brengende eenige Schapen ende Schitie ofte Cawauw/ die onder het volck verruylden: desen wisten mede te seggben tijdinghe ontfangen te hebben/ datter 2000. Spanjaerden, met 23. Schepen in Imperiael gelant waren/ die alhier komen souden: tegens den avont is den gevangen Spanjaert Antonio Zanchies Zines aen boort gekomen, aen den Fiscael Cornelis Faber verklarende/ dat hem/ in't Bosch wandelende/ vier Soldaten ontmoet waren/ sonder te weten van wiens Compagnie/ die op hem begeerden/ dat hy met haer te Landewaerts in

trecken

trecken soude/ om in de Conception by de Spanjaerdē te geraken/ ende dat noch wel 50. ofte 60. met haer van die meeninge waren/ 't welck hy uyt vreese van doodt ghestagen te werden consenteerde/ onder beloften van swijgen/ daer op sy hem verlieten/ seggende op morgen ofte overmorgen ghereedt te sullen zijn/ en datse op seecker pleyn in't Bosch met haer geweer vergaderen souden/ dat hy hem dan daer mede soude laten vinden/ om gelijcker hant te vertrecken. 1643. October.

Den 13. dito was het met een Noorden wint mottigh weder/ op dato is den vreeden Raed vergadert/ ende gereselveert/ dat (vermits de schaerschepdt van de victualie/ ende dat van de Chilesen in 5. ofte 6. Maenden noch gheen secours (ende dat dan noch onseecker) te verwachten hadden/ hoe wel somtijdts 5. ofte 6. Beesten (niet grooter als de Kalveren in Hollandt zijnde) brachten/ dat onder soo veel volcks wepnigh helpen konde) men met alle vlijt de Schepen schoon ende zeyl-reed maken soude/ om met de victualie/ die haer noch over was/ met de eerste gelegenthept te vertrecken/ en naer de Brasil te loopen. Gheselveren te vertrecken.

Den 14. dito sijn de 4. Soldaten/ die voor genomen hadden over te loopen/ op haer bestemde tijdt in't Bosch ghegaen/ om den Spanjaert te vinden/ (gelijck hier voren op den twaelfden deser verhaelt is) den Spanjaert Zines sijn beloften niet houdende/ soo zijn sy met haer vieren echter met haer vol gheweer voort ghemarcheert/ om in Conception by de Spanjaerden te komen/ ende dat meest uyt vreese van straf/ so haer voornemen aen den dagh gekomen was. Tegens den avont quamen twee Chilesen te paert/ rapporteerden dat haer vier Soldaten ghemoet waren/ die noch al voorts marcheerden/ sonder te weten waer heen wilden/ dan wesen dē Generael ten naesten by wat cours dat sy hielden; waer op den Baendzigh Otto ter Vielle, met 2. Sergianten ende 30. vier-roers gecommandeert wiert haer te volgen/ met bevel soo haer achter haelde dat daer twee van onder de voet schieten/ ende de andere twee in't quartier gevangen brengen souden. Overloopers.

1643. October. Den 15. dito doende wesende met de Schepen zeyl-reede te maecken/soo is Baptista Heyns, Commies van 't Schip Vlissingen, des naermiddaegs aen des Generaels boort gekomen/ aendienende hoe dat den ghevangen Spanjaert Iuan de Soise op gisteren met hem naer boort gevaren was/ ende dat tegens den avondt met een Canoe de Riviere af voer/ om te sien of van de Chilesen eenige Beesten soudet konnen ruylen/die hem sulcx weygerden/seggende van hare Casiques oordre bekomen te hebben/om geen beest ofte andere victuälie meer te laten volgen. Tegens den avont heeft den Generael op alle de Schepen de Scheeps-raden in't besonder doen vergaderen / om de resolutie van te verrecken/ op den 13. hier vooren genomen te bekrachtigen/doende op yder Schip dusdanige Acte teyckenen.

Acte van't verreck.

ALsoo op den 13. deser by den breeden Raedt is ghereselveert, aengesien alreede onse vivres so schaers bevinden, ende de *Chilesen* weynigh toevoer doen, als oock tot het bearbeyden der Mijnen geen lust hebben, dat de Schepen souden beginnen toe te rusten, ende zeyl-reede te maken, om met de vivres soo noch hebben, *Brasil* te konnen krygen, op dat met het secours uyt *Brasil* voornoemt te senden, moght ghehaest werden, 't selvige voor te komen. Soo is by ons onderghe-schreven Officieren van't Schip - - - - 't selvige niet alleen voor goedt, maer voor hoognoodigh geacht onse reyse aen te nemen, den eersten dagh de beste, naer de ghemelte *Brasil* toe. Actum op 't Schip - - - - - den 15. October 1643. ten Ancker leggende inde Riviere voor 't pleyn van *Baldivia*, ende was onderteeckent. &c.

Overloopers achterhaelt.

Den 16. dito/ regen met een Noordelijcke windt; naer den middagh is den Vaendrigh Otto ter Vielle, met sijn ghecommandeerde troupe weder in guarnisoen gekomen/de vier overloopers achterhaelt hebbende/ waer van de twee neder geschoten ende de anderen in 't quartier gevangen bracht.

De wint op den 17. dito met een betrocke lucht W. N. West zijnde/

No. 3.
fol. 87.
Porte de Carael
BALDIVIA
BARCKEN GADT
Afteekeninge
ende
Op Doeninge vaude
Reuiere van
BALDIVIA

zijnde/ soo wierden de zeylen aengheslagen om met den eersten af te drijven; des naermiddaeghs begonnen de Soldaten haer Bagagie t'Scheep te brengen. 1643. October.

Den 19. dito was het met een Noorden wint betrockē lucht/ waren als doen besigh met haer Anckers te lichten/ maer door dien het werp-ancker niet konden lichten/ door dien het te vast sat/ soo waren genootsaeckt te blyven leggen/ alsoo de vloet verloopen was. Naer den middagh is den Heer Generael naer Landt gevaren/ om sijn afscheyt van eenige Casiques te nemē/ die tot dien eynde hem op het pleyn van Baldivia verwachteden/ haer seer verontschuldighende dat hem ende de sijnen met vivres niet konden bystant doen/ segghende soo een Jaer ofte twee te voren geweten hadden dat souden gekomen zijn/ ende dat sy sulck goet volck/ oock vyanden van de Spanjaerden waren/ souden wel versorght hebben datter victualie in overvloet geweest ware; maer dewijle sy nu schaers van Granen/ Erweten/ ende Boonen versien waren/ door dien Jaerlijcx niet meer en zayen als konnen consumeren/ het overschot om in 't Jaer daer aen in de aerde te werpen gebruyckende/ om dat de Spanjaerden alle haer voor-raedt plegen wegh te nemen/ so konden haer voor desen tijdt geen bystant doen/ haer over het vertreck seer droevigh toonende; daer by voegende/ soo versekert waren dat in een Jaer ofte twee weder komen souden, dat van alles in overvloet te samen brengen souden. Tegens den avont is den Generael weder t'Scheep ghekomen/ de Soldaten mede brengende/ die over de Schepen verdeelt wierden/ ende begonnen de Rivier nederwaerts te drijven/ doch geraeckten aen de grondt.

Figure N°. 3. *Sijnde de afteeckeninge van de Rivier van* Baldivia: *als mede de opdoeninge, soo hem by Noorden ontrent 2. mijlen van 't Landt op 39. graden 59. minuten vertoont.*

Dese Rivier ofte Haven van Baldivia leyt op de hooghte van 39. graden 40. minuten bezuyden de Linie/ met eenen

Inwijck/

1643. Octobet. Inwijck / in't inkomen van de voorsz Rivier leyt een kleyn Eylandeken / (naer uytwijsen van dese nevens gaende afteeckeninge) soo daer een Fort op gelept wiert / soo soude de voorsz Rivier voor alle Schepen uyt Zee komende / lichtelijck konnen gesloten ende beschermt werden / alsoo die in't in ende uyt varen 't voorsz Eylant op ontrent een Roer-schoots naer moeten passeren.

Ontrent de quartieren van Baldivia ende Chilove zijn niet seer fijne ende roode Wollen / noch Salpeter ofte eenige andere kostelijcke Verwen / maer slecht ende niet vast houdende / wat in de andere gedeelten van Chili is / hadden de onsen noch niet onderseght.

Dese Volckeren van Baldivia, Osorno ende Conception, komen met die van Chilove in stature over een / maer zijn veel groover ende vleyssiger / door dien dagelijcks niet anders en doen als dronken drincken / dansen ende spelen / ende leven gantsch sonder eenige sorge / ofte Gods-dienste; yder heeft soo veel Vrouwen als hy begeert / die sy van de Ouders (noch jonge dochters zijnde) koopen ende betalen / die alle het werck van Landt-bouwerije ende anders moeten waer nemen / ongenomen een ofte twee die de liefste zijn / en werden de anderen niet anders als Slavinnen gehouden. De Mans spelen den Sinjeur / ende hebben de sommighen 15. 16. jae 20. Vrouwen in't getal / die haer Mans seer subject ende-gehoorsaem zijn / sulcks dat haer leven meer de Beesten als Menschen gelijck zy. Haer kleedinge zijn gelijck van die van Chilove verhaelt is / trecken de baert ende knevels ook schoon uyt / ende scheeren haer hayr ook kort af / op dat haer vyanden geen voordeel op haer hebben souden / om daer by te konnen grijpen. De Spaensche tale is onder dese Natien soo vervreemt / dat de onse noch niemant gesproken hebben / die daer in't minste pets van verstont.

Dit Landt heeft overvloet van Schapen / Roe-beesten / Verckens / Gepten / Hoenderen / ende Paerden: daer wert ook veel Geerst / Garst / Milse ofte Milie / Erweten ende Boonen / ook

ook eenige Tarwe jaerlijcks geplant: heeft ook veel Appelen ende andere aengename vruchten. De Wapenen diese gebruycken zijn lange Lancien/ van 28. ende 30. palmen/ eenighe met pseren/ andere met houte pennen voor; ook hebben eenighe Spaensche Degens/ Houwers/ ende pssere Malp-rocken/ die sy voor desen de Spanjaerden inden Oorlogh afgenomen hebben/ ende weten met haer Lancien op haer Paerden (daer sy seer wel op gedresseert zijn) heel vaerdigh omme te gaen. 1643. October.

Den 20. dito was de windt Noorden/ als doen deden haer best om met boughsaeren ende werpen beneden te komen/ geraeckende tegens avont by het Schip Vlissingen, alwaer door 't laegh water om den hoeck van 't Barcken-gat aen de gront quamen/ soo dat ghenootsaeckt waren haer meeste water te laten loopen/ daer met het hooghe water weder van geraecken.

In deser voegen met boughsaeren ende werpen besigh zijnde tot den 23. dito/ dickmaels vast sittende/ soo quamen eyndelijck met het Jacht in Porto de Corael op 5. vadem sandtgrondt ten Ancker/ 't Schip Vlissingen onderweghen aen de grondt latende.

Den 24. dito des avonts was de krijgs-raedt vergadert over de examinatie van de gevangene Soldaten.

Op den 25. dito hadden een Oosten windt/ als doen quamen haer veel Canoes aen boort/ mede brenghende Schapen/ Hoenderen ende Eyeren/ die sy aen de Maets verruylden.

Den 26. dito mon weder zijnde/ soo is de krijghs-raedt op het Schip den Eendracht vergadert/ ende zijn de overloopers met hare complicen te recht gestelt/ tegens de welcken sententie uyt gesproken wiert/ als dat ses souden geharquebuseert worden/ ende ses van de Ree loopen/ volghens welcke/ daer voorts vijf door-schoten/ ende hare lichamen over boort ghworpen zijn/ de seste aen de pael staende wiert verbeden ende gepardonneert: de Justitie volvoert zijnde/ soo quamender naer den middagh weder eenighe Canoes aen boort/ 5. a 6. Schapen mede

Vijf Soldaten gheharquebuseert.

M

1643. October. mede brengende/ die den Generael van haer ruylde: tegens den avont quamen by haer eenige Casiques van Baldivia, met noch eenen genaemt Canimanqui van Canten in Imperiael, ende de Casique Nicolante van Calicaly, mede brengende een Cameel-schaep van Queule, 't welck sy aen den Generael vereerden/haer over sijn vertreck seer droevigh toonende; hem de reden daer van vragende/gaf tot antwoort/om dat hare beloften niet en volbrachten/ende hem ende de sijnen niet met vivres en assisteerden;daer op sy voorts (sonder pets tegen te seggen) van boort ginghen/ met twee vertroeste Degens vereert zijnde.

Cameel-schaep.

Dese Schapen noemen de Chilesen in haer tael Chiluwecke, zijnde te seggghen Landt-schaep: Dieselachten wanneer een groot gast-mael aenrechten/ende met haer vrienden vrolijck zijn; dan nemen sy het hert/ende bijten daer elck een stuck af/ tot teecken van vrient ofte Broederschap.

Wanneer de Chilesen die slachten

Den 27. dito in de mondt van de Haven zepl-reedt leggende/ soo is het Kantsoen tot de aenstaende reyse seer vermindert/ ende gheselt voor 8. Mannen des daeghs op 7. mutsjens rauw Goet/ anderhalf pondt Stockvisch/ 4. pondt Vleesch/ 7. mutsjens rauwe Erweten/ ofte 4. pont Meel/ wijders aen pder Man ter weecke derdehalf pondt hart/ ofte 4. pondt weeck Broodt/ 1. mutsjen Olie/ende 1. mutsjen Azijn: Neevens 8. mutsjens water des daeghs.

Den 28. dito/ soo was het des morgens met een N. Oosten windt mop stil weder/als doen liet den Generael behoorlijcke Sepn doen om t'zepl te gaen/de Anckers wierden gelicht/elck dede sijn best om uyt Porte Corael in Zee te geraken; ontrent N. Oosten Son soo kreghen een more koelte uyt den W. Z. Westen/ daer mede soo hoogh by de windt liepen als mogelijcken was/N. West in Zee geraeckende.

Gheraecken weder t'Zee.

Den 29. dito/ des middaeghs hadden de hooghte van 39. graden 29. minuten/ soo dat vermoeden dat de Stroom haer veel om den Noordt geset hadt.

Den 30. dito des nachts kroop den windt in 't Z. Westen/ dies

dies het overleden/ Z. Z. Oost aengaende/ende kreghen des middaeghs de hoogte van 39. graden 37. minuten/des avonts stillekens zijnde soo vernamen veel Walvisschen / naer het gebedt soo wierdt de Kantsoen-brieff/ den 27. beraemt/op alle de Schepen de Maets voor gelesen/ ende op de Stier-plecht geplackt. 1643. October.

Den 31. dito des morgens soo wierter op 't Schip Vlissingen Justitie gedaen/ ende moestender drie van de Kee loopen/ om datse pseere hoepen gestolen hadden.

Den eersten November des middaegs de hooghte van 41. graden / sagen tegens den avont het Landt van Carel-mappa ontrent 11. à 12. mijlen O. Z. Oost van haer leggen. Novemb

In dier voegen het latende voor staen tot den negenden deser Maent November/ hadden dien dagh stilte upt het Noorden/ soo dat de Schepen in onmacht lagen; op den middagh de hooghte hebbende van 44. graden / doen kreghen een frisse koelte upt den N. Westen / des haer cours met kleyne zeylen Z. Z. West aen stelden / alsoo het Schip Vlissingen niet volgen konde; kregen doen daghelijcks veel siecken inde Vloot/ ende dat aen een rasende koorts / soo dat sy oordeelden het een landt-sieckte te wesen.

Den 10. dito verpreyden sy het Jacht / die klaeghden soo leck te wesen/ dat alle glasen wel 200. stecken mosten pompen.

Den 16. dito / tot deser tijdt toe meest mottigh weder gheweest zijnde/soo dat geen hooghte konden bekomen/ soo giften echter ontrent Terra del Fuoge, ofte Mauritius-landt te wesen / des haer cours O. N. Oost aen stelden / om het selvighe Landt aen boort te zeylen.

Den 17. dito/den windt met een top-zeyl upt den N. Oosten hebbende / soo zeylden O. Z. Oost / ende Z. O. ten Oosten aen/hebbende des middaeghs de hoogte van 57. graden 3. minuten. Des naermiddaeghs liep de windt met mist W. N. West/des weder O. N. Oost aen gingen.

Tot den 20. dito in deser voegen voorts zeylende/ soo had-

1643. Novemb den de windt met mope koelte W. Z. West / ende Z. West/ dies haer cours veranderden N. N. Oost/ende N. ten Oosten aen gaende/ hebbende des middaeghs de hooghte van 55. graden 36. minuten/ gheen Landt vernemende / dan saghen wel ravelingen van stroomen.

Den 21. dito/des morgens de windt N. West/ doende haer cours met mope koelte N. N. Oost / ende N. O. ten Oosten aen/ hebbende des middaeghs de hooghte van 53. graden 55. minuten; als doen bevonden haer in de Noort-Zee/ by Oosten het Staten Eylandt; also het Schip Vlissingen een groot stuck achter uyt was/ soo moesten 't selvige met kleyn zeyl in wachten/ N. ten Oosten aen gaende / alsoo de windt W Z. West liep / kreghen doen grof water: des avonts bevonden Sonnen ondergangh 28. graden N. Oosteringh.

Zeylen uyt de Zuydt-inde Noort Zee/ sonder Landt te sien.

Den Generael hem buyten gissinge soo voorspoedigh in de Noort-Zee bevindende / soo heeft alle de Schepen doen aenseggen: dat aengesien men in de Noordt-Zee gheraeckt waren/ sonder de Straet le Maier ofte eenigh landt aen te doen/ daer men verversinghe van Water souden bekomen hebben/ ende dat het nu niet raetsaem was Landt aen te soecken/ maer de reyse te vervorderen/ soo docht het hem oirbaer om 't water te strecken / dat den man hem daeghs met 6. mutsjens water most te vreden houden. Gock wierdt het Jacht belast naer Pharnabuco voor uyt te zeylen/ om tijdinghe van hare komste te brengen/ende het verwachte secours op te houden, hebbende des middaeghs de hooghte van 52. graden 26. minuten.

Den 25. dito des nachts den Provoost Cornelis Jacobsz Pruys overleden zijnde / ende den windt uyt den Z. Westen hebbende / cours N. ten Oosten/ ende N. N. Oost/ met goede voortgangh ende holle duymingen/ soo is hy naer 't gedaen gebedt over boort gheset: als doen liet den Generael sijn witte Vlagghe wayen / om het Jacht te verpreyen / waer van den Schipper andermael bevolen wierdt/ hem naer Pharnambuco voor uyt te spoedighen/ des hy sijn afscheyt ghenomen heeft.

Heb-

Hebbende des middaegs de hooghte van 49. graden 41. minuten. 1643. Novemb

Den 26. dito / des nachts hadden heel harde buyen ende overvallen van winden/ofte onder Landt hadden geweest/ soo dat ghenootsaeckt waren haer Mars-zeylen in te nemen / dat allengskens begon te beteren / zijnde des middaeghs op de hooghte van 49 graden 2. minuten. Op den dagh schoot de wint N. West/met harde kaecken/soo dat de Mars-zeyls niet boeren konden / peylende des avonts Sons ondergangh 28. graden N. Oosteering.

Den 27. dito onghestadigh weder / met reghen / haghel sneeuw/ende goeden voortgangh; des naermiddaeghs saghen 6. ofte 7 Pinguins-voghels/zijnde op 't lijf van coleur als de Robben/onder den buyck wit/aen de ooghen wat geel/ hebben een beck ghelijck een Meeuw/zijnde groot ghelijck een Gans/ leggen op 't water gelijck Eynot-vogels/ hebben lange halsen/ konnen seer snel swemmen / hebben onder water twee kleyne vlercken/daerse mede scheppen/springhen somtijts gheheel upt het water/ende geben een gelupt als Robben. Pinguins-vogels.

Den 28. dito hadden een harden storm upt den Z. Westen/ so dat met de Fock cours N. ende N. Oost aen stelden/ doende zijnde met nieuwe Mars-zeyls aen te slaen / alsoo de ouden upt het lijck gewaept waren/ hadden des middaegs de hoogte van 46. graden 58. minuten/siende veel gevogelte.

Den 29. dito des avonts peylden Sons ondergangh 24. graden 17. minuten N. Oosteering/des middaeghs de hoogte gehadt hebbende van 45. graden 35. minuten.

Den eersten December hadden een harden storm upt den Oosten/soo dat haer groot Mars-zeyl aen stucken geraeckte/ ende het met een huyckent schover-zeyl N. O. ten Oosten aen liepen; die den 2. dito wat af-nam; kregen als doen de hoogte van 40. graden 43. minuten/de windt Z. Z. West zijnde/ met goeden voortgangh/doch vermisten het Schip Vlissingen. Decemb.

Des avonts naer 't gebedt dede den Generael het volck aen

1643. Decemb. seggen/ dat van nu voortaen haer oudt Rantsoen souden ghenieten/ soo geen contrarie winden meer en kregen.

Met dese voorspoet tot den 5. dito aenzeplende/ soo kregen des middaeghs de hooghte van 35. graden 46. minuten / des avonts Sons ondergangh peylende 17 graden N. Oost.

Den 11. dito/ de wint W. N. West met labber koelte/ cours N. ten Oosten/ kregen des middaegs de hooghte van 29. graden 33. minuten; des nachts storf het kindt van een van hare gevangene Spanjaerden, genaemt Marrial.

Den 15. dito een stijve koelte upt den O. Z. Oosten/ cours N. N. Oost / hebbende des middaeghs de hooghte van 23. graden 22. minuten/ als doen voor de tweemael den Tropicum Capricorni ghepasseert / zijnde op de hooghte van 23. graden 51. minuten.

Passeren Tropicum Capricorni.

Den 16. dito/ goede voortgangh hebbende/ soo kreghen des middaeghs de hooghte van 21. graden 2. minuten / cours N. N. Oost aen/ Sons ondergangh des avonts peylende/ bevonden 10. graden 52. minuten N. Oosteering.

Den 18. dito/ gisten de Abroillos gepasseert te zijn/ met eenen Noorden windt O. Z. Oost aen gaende / hebbende des middaeghs de hooghte van 16. graden 40. minuten.

Den 21. dito mop weder/ de windt O. Z. Oost/ ende Z. O. ten Oosten / cours N. N. West / hadden des middaeghs de hooghte van 10. graden 10. minuten.

Den 25. dito/ zijnde Kers-dagh/ was het schoon weder / de windt O. Z. Oost/ met mope koelte/ cours West/ kreghen des middaeghs de hooghte van 8. graden 26 minuten / naer den middagh ginghen West/ ende W. ten Noorden aen om op de rechte breete van het Reciffo te komen.

Den 28. dito/ den windt O. ende Oost ten Zuyden/ cours als vooren / des middaeghs hadden de hooghte van 8. graden 16. minuten / saghen als doen de Cust van Brazil ontrent ses Mijlen voor upt leggen/ stelden de cours als doen West/ recht daer naer toe: een weynigh daer naer saghen een Boot/ vermeynden

meynden het een Visscher te wesen / die naer een tijdt langh laverens verpreenden / rapporteerde den Generael / dat het Schip Amsterdam met den Heer Crispijnsen, den 25. September (uyt de Rivier van Baldivia vertrocken) ontrent drie weecken gheleden daer ghearriveert was / ende den Flupt de Orangie-boom maer over 14 daghen / hebbende langh in Zee geswoyven ; dat mede het Schip Hollandia zeyl-reede lagh om haer inde Baldives te seconderen ; ende dat het Jacht de Jager naer 't Vaderlandt soude gaen / om van alles rapport te doen ; dat mede het Schip Vlissinghen, noch het Jacht den Dolphijn niet ghearriveert waren. Hadden als doen het Reciffo N. West van haer / alwaer des avonts ontrent ten 8 uren op 7. en een half vadem steck-grondt op de Reede ten Ancker quamen, oorsaeck hebbende Godt den Heere voor sijne ghenadige beschermínge te dancken. 1643. Decemb.

Korte beschrijvinghe van het Eylandt by de *Iapanders* Eso genaemt, nevens de manieren, zeden, ommegangh, ende gestalte des selfs Inwoonderen; soo als het eerst inden Jare 1643. van 't Schip *Castricom* bezeylt ende ondervonden is.

Eso is volghens de verklaringhe / ende den 27. Augusti 1643. met eygen handen af-ghetekent van eenen seeckere Japander, Oery genaemt (met sijn Berck van een plaet se Matsmey, zijnde de Hooft-stadt van Eso, met Rijs / Sacie / geschilderde blaeuwe Singans / om Kocken van te maken / oock Japanse / met water ghevertrude Kocken / Taback Pijpen / ende andere kleynigheden geladen; de selvige voor sijne Vellen / ende Voghels-vederen vertruylende / langhs de Cust varende) een Eylandt, gelegen ontrent de 30. Mijlen van de Z. Oost Cust van Japan, ghenaemt Nabo, ende by de Nederlanders Cabo de Goere, Eylandts ghelegentheydt.

de Goere, op 39. graden 45. minuten/ Noorder breete.

Namen der plaetsen.

Dese naervolghende bevolckte plaetsen zijn in't voorsz Eylant gelegē/ Matsmey, Sirarca, Tocaptie, Contchoury, Groen, Acqueris, Oubits, Porobits, Sobossary, Croen, Outchoeira, Esan, ende Sirocany. Doch alle dese voorsz bewoonde Plecken ofte Steden worden by de Inwoonderen van Contchoury aldus ghenaemt/ Matomey, Compso, Pascour, Hape, Tocaptie, Abney, Sanpet, Oubits, Groen, Sirarca, Saro, Contchoury ende Acqueys.

Matsmay de Hooftstadt.

Matsmey de Hooft-stadt van Eso is niet groot/ eermen aen de selvighe plaetse komt/ isser een groote Bay Camindo ghenaemt/ diemen met een Schip/ 13. voeten diep gaende/ gevoeglijck tot voor de Stadt passeren kan/ alwaer den Oversten van 't gantsche Eylandt Eso, (die de Japanders, Matsmay Simadonne noemen) sijn residentie heeft. Ontrent de plaetsen/ als Matsmay, Tocaptie, Groen, ende Sirarca, zijn veel rijcke Silver Mijnen gelegen.

Den Matsmay Simadonne (Gouverneur ofte Overste van't voorsz Eylant) gaet jaerlijcx de Keyserlijcke Majestept van Japan, tot Yedo begroeten/ tot geschencken mede nemende veel Silvers/ Vogels veederen (om aen Pijlen te ghebruycken) ende fijne bonte Vellen/ hem met een Berck van Eso laetende overseilen tot aen de Japansche Cust/ Nabo, van waer hy dan voorts te Lande naer Yedo reyst.

De Inwoonderen van Contchoury ende Acqueys zijn vyanden van alle andere Inwoonderen des voorsz Eylandts/ gelijck sy sulcks aen de Nederlanders verhaelden.

Noorder ghelegentheydt van't Eylandt.

De Cust van 't voorsz Eylandt langhs zeylende van 42. tot de 43. graden/ soo vonden daer doorgaens diepte van 20. vaeden/ goede wasige Ancker-gront. Op de 43. graden gekomen zijnde/ vonden daer dese naervolghende plaetsen/ ofte Plecken dicht by den anderen leggen/ als/ Tocaptie, Sirarca, ende daer teghens over Contchoury ende Croen, zijnde somwijlen kael haprigh tamelijck laegh voor-landt/ als mede Bosschagie/ de

Strant

Strant extraordinaris Viſch-riſck / zijnde niet verre van de Wal veel Walviſch / daer door de Viſch aen Strant gejaeght wort; die dan van Honden / (dieſe daer ontrent meer als menſchen vernamen) en daer op afgerecht waren / al ſwemmende / voor haer Meeſters gevangen wiert. Honden vangen Viſch.

Deſe Eſoſche Landen / ſoo ſy by de onſen betreden zijn op de hooghte van 44. graden 30. minuten / zijn hoogh-bergachtigh Landt / ende onder allen is een ſeer hooghen Bergh / ghenaemt den Pieck Antonij, die volgens het ſeggen van 't weynigh aldaer ontrent woonende volck / Silver-riſck ſoude zijn. In dit gewest staen extraordinariſche groote / rechte / langhe / dicke reecken / Vuyren / Grenen ende Sparre-boomen / bequaem om Masten ende anders van te maecken. 't Landt is klepachtigh ende vet van aerde / met langh Lies ende Surckel ofte Suringh bewassen zijnde. Komende op de hooghte van 46. graden 30. minuten / soo isser een groote Inbocht / alwaer aen 't Landt in de tijt van vier dagen meer als 1000. pont verſche gevangen Salm bequamen; zijnde 't Lant boven lieflijck bewassen / in maniere of men de Cust van Engelandt saghen / heeft vette aerde / doch op sommige plaetsen ock laegh duynig landt / wert niet beploeght ofte bezaeyt / soo dat het geen vruchten voort brenght. Ter hooghte van 48. graden 50. minuten is 't Lant met laegh geberghte / op veel plaetsen met kort gras bewassen / gheen Mijl breet / hem aen de N. West zijde ontvallende; Ock kan men aldaer niet voor de Zee verschut ten Ancker leggen / dan is goede Ancker-grondt / een Mijl ofte anderhalf van 't Landt / op 40. 35. 30. ende 25. vadem sandtgrondt.

Komende ter Noorder breete van 45. graden 50. minuten / tusschen de Eylanden van Eſo, het eene by de Nederlanders het Staten Eylandt genaemt / ende het andere daer tegens over het Compagnies Lant, met een straet van 14. Mijlen van den anderen gheschepden; soo hebben sy het voorsz Compagnies Landt, ende een der selviger Berghen aen een aflooſent Snee- Compagnies landt.

water plaetse betreden/ bevonden aldaer glinsterende aerde/ als of 't vol Silver stack/ wesende bleeck gelijck Wied-asschе/ met wit Sant vermengt/ niet hart/ wanneer sy die in 't water lepdē/ smoltse; zijnde dit een hoogh-geberght Landt/ de Dalen ofte Valapen met langh Gras/ Suringh eñ Loock bewossen/ sonder swaer geboomte/ doch weynig Crepel-bosch van Bercken ende Else Boomen; daer gaet langhs de wal een felle stroom om den N. Oost. Men kan hier voor de Zee niet beschut ten Ancker leggen/ dicht onder de wal is het Klipachtigh.

Staten Eylandt.

Het Staten Eylandt daer teghens over ghelegen heeft mede hooghe Bergen/ scheen sonder geboomte/ steyl ende klippigh te wesen.

De inbocht Acqueis genaemt.

Ghekomen zijnde op de Noorder breete van 45. graden 10. minuten/ ter plaetse by de Inwoonderen Acqueis genaemt/ gelegen in een grooten inbocht/ wel twee Mijlen diep/ ende anderhalf Mijle breet/ zijnde rontom hoogh Landt/ met gheboomte bewassen/ het Landt ende geberghte meest klepachtighe aerde/ werdt niet bebout ofte bezaept/ doch brenget uyt de natuer schoone vruchtē voort/ als/ Ocker-nooten/ Moerbesien/ Druyven/ roode ende witte Aelbesien/ swarte Genever-besien/ ende roode Braembesien/ daer stonden veel Epcken/ Bueren/ Grepnen/ ende Bercke-boomen; inde Valeyen Lies van anderhalf mans lenghte; de kanten van de Rivier met Riede bewassen; langs de Strant (daer 't nochtans soo dicht van Oester-schelpen lagh/ dat men de aerde naulijck bekennen konde) was 't seer lieflijck met enckele roode Roose-boomkens bewassen.

Hier binnen desen bocht zijn extraordinaris veel Oesters/ die in 't ghemeen anderhalf vierendeel ende een half ellen langh/ ende een half vierendeel breet zijn; men konde daer geen Wildt vernemen/ als een groote swarte Beer; oock gheen Bocken/ Schapen/ Koeyen/ Ganssen noch Hoenderen/ maer veel Valcken ende Arenden.

Der Inwoonderen gedaente eñ stature.

De Inwoonderen van dese Eylanden Eso zijn alle den anderen seer gelijck/ kort ende dick gedrongen van stature/ hebben langh

langh rupgh hair ende baerden / soo dat het aenghesicht daer bykans mede bedeckt is/ doch het hooft is vooren geschooren/ zijn wel besnedē van tronien/swart van oogen/kozt/ tamelijck dick/ ende niet plat van neusen/ laegh van voozhooft/ geel van vel/ over het lijf seer rupgh. De Vzouwen zijn soo vzupn niet als de Mans/laten eenighen het hair in't ronde scheeren/ so dat het haer aengesicht niet en belet/anderen laten het langh wassen / ende stricken't op als de Javaensche Vzouwen / haer wijnbzaeuwen ende lippen swart ende blaeuw geverft; hebben soo wel Mans/ Vzouwen als kinderen gaten in haer ooren/ daer sy Silvere Ringen in dzagen/ oock schoztjens van Armossijde/ met loode ende koopere Ringen.

Soo veel als konden vernemen ende bespeuren/ soo hadden wepnigh ofte geen Religie ofte superstitie/ gaen tot haer maeltijden ende daer van als Barbaren; doch wanneer sy ontrent het vper sitten en dzincken / soo sullen sy eerst op verscheyde plaetsen ter zijden het vper eenige dzoppelkens stozten/ ghelijck of sulcx offerden. Hebben eenige gesnede vupre stocrkens/daer krullerjens ende spaendertjens by hangen / die sy op veel plaetsen in de aerde steken / eñ in de hupsen aen de wanden hangen. Wanneer yemant onder haer sieck is / soo schaven sy met een mes van langhe vupre stockjens/lange schaefsels/ofte krullen/ winden die de sieken om het hooft ende de armen. Hebben geene besnijdenisse onder haer.

Haere superstitien.

Onder haer is geen wettelijcke regieringhe ofte Politie/ geschzift ofte Boecken/konnen lesen noch schzijven; schijnen wel Bosch-loopers / ofte Banditen van eenighe plaetsen te wesen/ een yder even veel Meesters zijnde; Sijn meest op het hooft met verscheyde houwen ende kerven gequetst geweest/ghelijck sulcks de groote litteeckens getupgen.

Ende Politie.

Yder Man heeft twee Vzouwen/die maken Biese-matten/ napen haers Mans Kocken/ende koocken het eten; en wanneer de Mans het hout om te bzanden in't Bosch vergaderen ofte kappen / soo dzaeght het de Vzouwe in de Pzauw; ende

Trouwen twee Vzouwen. Ende haer voozder reglement.

moeten dan soo wel roepen als de Mans. De Mans zijn voor vreemdelinghen op haer Vrouwen ende Dochters seer jalours/soo dat niet mogen lijden dat men met haer stoept ofte speelt: wanneer bemercken dat pemant haer tot hoererye versoeckt/sullen hem dooden/soo in haer macht bekomen. Mans ende Vrouwen zijn tot stercken dranck seer ghenegen/ en worden daer oock heel licht droncken van. Schijnen door haere rupge baerden ende hair seer vreedt/ maer weten haer tegens de vreemde Natien soo sinceer ende eenvoudigh te houden/dat men niet anders soude komen oordeelen/ ofte het waren civilen ende gepoliceerden menschen. Wanneer sy by vreemde Natien komen/ soo vercieren haer met haer beste kleederen/ ende weten haer seer modest te houden/ toonen hare courtosien ende beleefthent met het hooft te buyghen/ en gevouwen handen/de selvigen voorby den anderen heen ende weder strijckende; singen met bevende stemmen/ als de Japanders doen; doch wanneer sy een wepnigh commissie bekomen/ soo zijn sy haest familiaer/dan met een vriendelijck ende wolijck gelaet.

Eerbaerheydt haerder Vrouwen ende kinderen.

Wanneer haer Vrouwen baren/ende in kinder-bedt zijn/so houden sy hare residentie in een hupssen apart/daer gedurende den tijdt van 2. à 3. weecken geen Mans-persoonen by haer komen; hare kinderen te Werelt brengende zijn heel blanck; wanneer sy die de borst sullen geven/ ende datter eenighe van onse Nederlanders ontrent waren/soo deden't gantsch bedecktelijck/haer Borsten niet wijders ontblotende/als de kinderen de Tepels even met de mont vatten konden. Ja selfs de mepssens ende klepne kinderen/ daer veel tijdts met schoon weder naeckt loopende/ eñ de Nederlanders siende/ sullen met hooft/ handen ende beenen in malkanderen krimpen/ ende haer seer beschaemt toonen. De Vrouwen dragen hare klepne kinderen in haer Rocken/met een bant om 't hooft/op haer ruggen; zijn op haer Matjens daer sy de vloer mede bedecken/ende op haer spijs ende dranck veel reynelijcker/als over hare lichamen eñ kleederen/ die veel tijdts (soo wel van Mans/ Vrouwen als

Kinderen)

Kinderen) seer vuyl ende smeerigh daer uyt sien / ende weynigh vernieut ofte gewassen worden.

Hare huysjens die meest voor aen Strant in't hangen van't geberghte/ende eenige daer boven op staen/ zijn van plancken/ gheschaeft ende net in den anderen gevoeght / met basten van boomen ghedeckt; doch de meeste part met opgherechte stijlen/ met breede basten van boomen/soo wel ter zijden/als boven bedeckt/met een veynster boven versien/ om den roock van't vyer uyt te trecken/dat midden in't huys gemaeckt wort; zijnde van binnen een Camer met afgeschutte Deelen/die rontom curieus met enckelde Biese-matten langs de aerde bedeckt is/ 10. a 12. treden langh/ ende 6. breet zijnde/ alles seer poliet ghemaeckt/ eenigen met een staketsel van Sparren rontomme beset. Hare huysen zijn boven de twee mans langhte niet hoogh / even als de Boeren hutten in de Nederlanden, ende de deuren so laegh/ dat men daer al bockende in gaen moeten; staen niet veel by den anderen/ 't meeste ghetal/dat van de onsen by den anderen ghesien wierdt was 18. a 20. ordinaris/ 6. 7. 9. ende 12. dan meer als een half mijl van den anderen / ook de meesten part leedigh ende onbewoont. Hebben geen huysraedt als enckele Biese-matjens/ hare Japansche Kocken/ zijn benevens 't Silber-werck haer cieraet / hebbende weynigh Beeckens om op te sitten ofte te slapen. In Acqueis zijn dese Winter door de felle koude ende honger's-noodt veel menschen gestorven; alwaer de dooden onder de aerden legghende / het graff met Oesters Schelpen bedeckt wert. Op andere plaetsen staense in een Hutteken in de kisten boven de aerde / op vier staeckjens/ zijnde het Hutteken met konstigh los-werck ghesneden/ sonder dat men eenige andere Offer hande daer by vint.

Hare huysen ende huysraedt.

Haer spijs ende voetsel is Visch/ Walvisch-speck/ Traen/ Groente/knoppen van roode Roosen / die in Acqueis in overvloet zijn; welcke afgepluckt zijnde/de groote hebben van een Wispel/ ende worden teghens de Winter gedrooght/ ende zijn haer Winter-provisie. Hebben verlackte Kopjens/ende vierkante

Haer spijs ende voetsel.

kante backjens daer sy haer eten in op schaffen/ ynder een kopjen voor haer hebbende/ etende met stockjens op de Japansche maniere/ behalven op 48 graden 50. minuten/ die wel op de Japansche maniere gheschooren/ oock met Sijde Rocken bekleet zijn/ en wat blancker/ ende veranderlijck van spraecke zijn/ maer nemen haer eten met de vinghers/ sonder de voorsz stockjens te gebruycken.

Hare kleedinge. Hare kleedinge is meest op de Japansche maniere/ doch wepnigh van Sijde/ meest van water-bloemen geschilderde blaeuwe Cangans/ met ofte sonder ghevoerde Japansche Rocken; maecken eenige van kleetjens selfs haere Rocken/ de mouwen aen de handen niet soo wijdt/ maer bykans sluytende/ benapen die met stroockjens ende lapjens van Sijde krups-weeghs/ met kirimi'en/ desgelijcks maecken oock Rocken van Beeste vellen; De Mans de Rocken voor open/ ende de Vrouwen die als een hembt toe hebbende.

Hoe haer geneeren. Dese lieden zijn in de natuer luyaerts/ niet vlytigh om te arbeyden/ zaepen nochte maepen niet/ geneeren haer met een kleyn Prauken/ 't welck uyt een dicke Boom gehackt is/ ende aen beyde zijden met vier planeken opgeboeyt een voet hoogh/ roepen daer mede ghelijck de Boeren met haer Melck-schuyten/ dan slaen de riemen niet gelijck in 't water gaen daer mede schieten ende visschen Robben ende andere Zee-ghedierte; waer toe sy mede ghereetschap hebben/ als Harpoenen van been/ de punct met een stuckjen yser ofte kooper versien; hadden oock Segens op de Hollandtsche maniere ghevraept/ het gaaren van Hennep gesponnen/ die daer in 't wildt wast/ houdende het eene eynde in de mondt/ soo weten met de handen het gaeren soo t'samen te draeyen/ ende bequaem te maecken.

Haer jacht. Hebben mede knippen/ die als een Booge gespannen zijnde/ soo is in 't hout van de Booge een rondt gat ghemaeckt/ daer eenigh aes in leggben/ de Voghels/ als Meeuwen/ Arenden/ Snippen/ ofte Ravens daer dan in komende picken/ ofte haer voet in steecken/ soo springhet de Booghe op/ ende

blijft

blijft de Voghel vast. Hebben alsijdt waer se gaen Pijlen en Boogh / nevens een Houwer op haer zijde ; waer mede sy ook in 't Bosch gaen om grof wildt te schieten / als Beeren / Reen / Harten / Elandts / ende ander by ons onbekent ghedierte.

De Mannen verruylen Traen / Walvisch-speck / geroockte Walvisch-tongen / veelderhanden Vellen ende Vogels-beeldere aen de Inwoonderen van Japan ; die hier eens des Jaers komen / om die waeren op te koopen / daer voor gevende Rijs / Sacie / Japansche Rocken (soo van Sijde / als blaeuwe Tangans) koopere Tabacks-pijpen ende Taback / Dooseu / verlackte eet en drinck backens ende kopjens / Silvere oorhanghers / Loode Ringen om in de ooren te hanghen / Pijlen ende Messen / soo dat al wat sy hebben / sulcks meest van de Japanders ruylen : haer spraeck is een weynigh met het Japans vermenght : zijn seer subtijl in haer handel / ende niet diefachtigh. Haer koophandel ende waeren.

Zijn op 46. graden seer begeerigh naer yser / daer Voghelbederen ende Vel-werck voor gevende / weten de Bederen seer pertinent in Dooseu te packen. Haere wapenen zijn Pijlen en Boogh / nevens een Houwer / de Japansen seer gelijck / alle met een dun Silver rantjen om de plaet beslagen ; dragen de selvige met een draegh-bandt op sijn Persiaens / de Pijl-koocker met een bandt om haer hooft / op de rechter zijde hanghende ; haere Booghen zijn 4. a 5. voeten langh / van Elssen ofte Esschen hout / ende de Pijlen een half ellen / seer subtijl ghemaeckt / voor aen een Harpoentje van Riedt hebbende / dat met swart fenijn bestrijcken / soo dat wie daer mede ghequetst wordt / die moet terstont sterven. Eenighe van haere vyanden gevangen bekomende / die straffen ende dooden sy in deser voegen ; Den gevangen wort recht over eyndt gestelt / het bovenlijf naeckt zijnde / de armen ofte handen worden hem in de zijde geset / alsoo staende wort van vier personen vast gehouden / Haere wapenen. Hoe haere gevangene vyanden dooden.

18650

den/ twee aen armen ende twee aen de voeten; dan komt een vijfde persoon met een knodse/ daer eenighe swaerte van yser voor aen is/ die ghepast hebbende hoe den patient treffen wil/ treet 10. a 12. treden achterwaert/ komt dan/ de knodse om 't hooft slingherende/ al dansende aen/ t'elckens (met beyde de handen de knodse ghevat hebbende) een slagh in krupts van des patients rugge brengen/ tot dat hy de geest geeft. In dier voegen straffen mede/ die bevinden dat met haer Wijven ofte Dochter oncuysheyt bedrijven.

Dit is kortelijck soo veel als tot noch toe van dese nieuwe gevonde Landen hebben konnen vernemen.

FINIS.